

ઓરમ.

આર્ય સમાજ.

અને

શ્રીમદ્ શંકરાચાર્ય માધવાતીર્થ.

વિદ્યાપીઠ

વચે થયલો.

સામ્રાજ્ય

સામ્રાજ્ય.

૧૮૨૭

સ્થળ અમલસાદ

દ્વારિકા શારદા મઠના શંકરાચાર્ય આજ અનેક મહીનાં થયાં ગુજરાત માટે સુરત જિલ્લામાં વિજય વાતાના ઉદ્દેગની વિચરે છે. તેઓશ્રીને કોઈ પુ-
છશે કે ચિરપુર અને મુંગાઇ આદી સ્થળે વિજય મેળવે એવોજ વિજય હયાં
પણ મેળવવા ફરે છે કે કેમ? તે વિજયથી શું હજી તેમની પરિપૂર્ણ પાત્રી થઇ
નથી યા તેઓ અત્રે પણ તેઓજ વિજય મેળવી અત્રેના લોકોમાં ખરી પાત્રી
દરાવવાની ઉમેદમાં છે. ગુરૂ સ્થાનની સ્વારીનું જ્યાં જ્યાં આગમન થતું ત્યાં
ત્યાં એક નાની વિજય પત્રીજ વહેંચવામાં આવતી. તે પુર્વે તે ગામના પ્રા-
શ્ચિન ગૃહસ્થો ઉપર તેમની ગોડવણુ કરના સંબંધે સંસ્કૃત બાપામાં તેમના
ઉપર સહી શીકા સાથે મોકલવામાં આવતી પરંતુ તેની અત્રે જરૂર નહીં જ-
ણાવાથી આપવામાં આવી નથી. વિજય પત્રીકા નીચે પ્રમાણે:—

શ્રી જગતગુરુ શ્રી મચ્છંકરાચાર્યો વિજયતે.

શ્રી જગદ્ગુરુ શંકરાચાર્ય દ્વારકાં શારદા મહાધીશ્વર એમની સ્વામી હા-
લમાં વિજય યાત્રાના ઉદ્દેશથી શારદા મહત્તા તાળાનાં પ્રદેશોમાં વીચરે છે
તે તેઓનું દર્શન. ઉપદેશાદીનો લાભ આતુર્વણ્ય પ્રબળ થાય તે માટે નીચે
પ્રમાણે ગોઠવણ કરેલી છે.

૧ પ્રાતઃકાળ પાંચ વાગતા શ્રી ચંદ્રમૌલેશ્વર, શ્રી દ્વારકાનાથનાં મંજળ
આર્તિનું દર્શન.

૨ પ્રાતઃકાળ છા થી છા સુધી શ્રી જગદ્ગુરુ સહિત રત્નો પચ્ચરધુક્ત
દેવ પુજનાં દર્શન.

૩ પ્રાતઃકાળ ૯ થી ૧૦ સુધી આચાર્યશ્રીનું સર્વ પ્રબળને દર્શન અને સંપ્રી
રણ ઉપદેશ.

૪ સાયંકાળ ૪ થી ૫ વાગતી સ્વયંભીં હજારાસુ લોકનું શંકા સમાધાન.

૫ સાયંકાળ ૫ થી ૬ વાગતી સાર્વજનિક ધર્મોપદેશ આપશે.

વિશેષ સુચવવામાં આવે છે કે હાલમાં સમાજ વિગેરે આધુનિકો
કોયળ કલિમત કુતર્ક દુર્વીદ્યોથી ભોળતાઇ જઈ કેટલીક અજ્ઞાની પ્રબ્ધ અનાદિ
શાસ્ત્રસિદ્ધ એવા પોતાનો વર્ણાશ્રમ ધર્મ ત્યાગ કરી આધુનિક મતમાં પ્રવેશ
કરે છે માટે સમાજીયોનું મંતવ્ય વેદશાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે. અને તે મતમાં પ્રવેશ
કરનાર વર્ણાશ્રમ ધર્મથી પતીત થાય છે એમ તેઓનાંજ ધ્રુવથી સિદ્ધ કરવામાં
આવશે, તેમજ —

૧ મૂર્તિપૂજા ૨ ઈશ્વરાવતાર ૩ પરલોક સિદ્ધી ૪ ધાદ્ય ૫ આતુર્-
વિગેરે અનાદિ વેદ પ્રમાણ સિદ્ધ છે, એ પણ સિદ્ધ કરવામાં આવશે.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૮૦૨ વર્ગીક

પુસ્તકાનું નામ ગા.ક.પ્રા.વે

વિષય પં.૨:૬

શ્રીમદ્ધી સંવત ૧૯૧૬ ત્રી

સ્વામી મુકામ

કેશવલાલ મગનલાલ.

શારદા મઠ સર્વાધીકારી.

સ્વામી તાળાના પ્રદેશમાં વિજય યાત્રાના ઉદ્દેશથી વિચરે છે તે તે વિજય કોના ઉપર મેલવ્યો. હેન્ડખીલ ઉપરથી બહારનો ઠાકતો ઘણો ભવ્ય જણાય છે ! સ્વામી તાળાના પ્રદેશમાં વિચરે છે ? સારે ભાગ્યે રાજ્ય ઇંગ્લેન્ડનું છે. નહીંતો તાળાના પ્રદેશના રહીશોની શી વલે યાત્રા ? જ્યાં આમંત્રણ તથા નિવાસની વ્યવસ્થા કરવાની કટા દટી પડે છે તથા વિજય યાત્રાનીતો વાતજ શી પુછવી ? મંચુરીયામાં જય મેલવી જપાનીસ કાફલો જેમ પ્રદેશોમાં ફરવા નીકળ્યો છે તેમ એ સ્વામી ફરતી હશે ? અર્થમાં વધારે તકાવત નથી ઈન્ડીયા સરકારનો આડરખર કરવો એતો ઘણો સહેલ છે. વધારે નહીં ફક્ત બે રૂપીયાના હેન્ડખીલનુંજ હામ ! અને વધારામાં ખેચાર ધગડાં ! ખાતળી પોલીસતો શું પણ જો તેનો પગાર આપવામાં આવેતો સરકારી પોલીસ પણ મેલવી શકાય. કદાપિ લડાઇની વાત સાંભળી આદ્ર શંકરાચાર્યના વિજયની યાદ આવી તેમની વિજય યાત્રા હવે હમણા કરે છે ? એને લોકો આંધળા થઈ ગયા છે તેમને ધીની મસાલથી દેખતા કરે છે. સમુદ્રતો પહેલાં કરતાં હમણા ઘણો દેખતો થયો છે અને પોપ લીલા પાકી સમજી ગયો છે. એતો કદાપી ભવિષ્યના વિચારથી ગુચવાઈ એમ કરવામાં આવતું હશે ?

મહારાજ શ્રીની સ્વધર્મી પ્રજા કઈ ? સ્વામી નારાયણી, દાદુ પંથી, કબીર પંથી, જૈન કે વૈષ્ણવ માર્ગી ? એતો એમની સ્વધર્મ અનુયાયી પ્રજા કેમકે તેઓ ગમે તેટલી હાલની કપોલ કદિપત છે પણ તેમની સાથે ઠાલકી વગાડવામાં સામેલ એટલે તેમનો ખાધ નહીં. આર્થ સમાજએતો પોપ લીલાનું

પામલપણું બહાર પાડી દે એટલે તેઓ વર્ણાશ્રમ ધર્મથી પતિત થઈ ગયા કહેવાય. ખગર ક્યાં છે કે વેદ વિરુદ્ધ વર્તન થાને બીજા શબ્દોમાં પુરાણીક પામલપણું કોણ ચલાવે છે ? શૂદ્રતા કોણ થયા છે ? જડવાદ કોણ ગૂઢણ કરે છે ? તેમના (સમાજજોના) પુસ્તકથી તો સિદ્ધ કરવાનું દુર રહ્યું પશુ કોઈ માણસ શંકા પુછવા ઉમો થાય છે તો તેને પહેલો સવાલ એજ કરવામાં આવે છે કે તમે સમાજ છો યા કોણ છો ? હુશીયારી એટલી છે કે જ્યાં મુકામ નય છે ત્યાં સમાજજોની વસ્તિ કેટલી છે તથા જોર કેવું છે. તે જોયા પછી તે પ્ર માણે વર્તવામાં આવે છે. જો જ્ઞાસુ સમાજ માત્રમ પડે છે તો કહેવામાં આવે છે કે હમણા કુરસદ નથી. તમે કાગલ ઉપર લખી હુમારા સીપાઇને આપી જશોતો હુમેને મન્નશે, બાદ હુમેને યોગ્ય લાગે જવાબ નોંધી આપીશું. કે તો હુશીયારી ! ત્યાં જવાબ અપાય અને રહીમે બીજો કાઢ્યો અને યોગ્ય જવાબ નહીં અપાયો તો પરીશ્રામ જુદું આવે ત્યારે આ રસ્તો ઠીક શોધી કઢાડ્યો છે.

પ્રસ્તુત પત્રીકા વહેંચાઈ ત્યારે કહેાડી મુકામે (અમલસાડ સ્ટેશનથી દોઢગાઉ) કેટલાક અનાવિત્ત આર્ય સમાજ કોએ મહારાજ શ્રીને પત્રીકા અનુસાર “ સમાજજોનું મંતવ્ય વેદ સાત્ર વિરુદ્ધ છે અને તેમ તેમાં પ્રવેશ કરવાથી વર્ણાશ્રમ ધર્મથી પતિત થાય છે એ તેઓનાજ પુસ્તકથી સાબીત કરવામાં આવશે ” એવા બહુર લખાણથી સાત્રાર્થની રજીદર નોટીસ આપી તે નીચે મુજબ:—

શાસ્ત્રાર્થ.

શ્રીમદ્ પરમહંસ પરિવ્રાજકાચાર્ય શારદા મહાધીધર

શ્રીમ જ્ઞાન ગુરુ શંકરાચાર્ય મહારાજ.

યત મહારાજશ્રીની પવિત્ર સેવામાં હમે નીચે સહી કરનારા આપના નમ્ર સેવકો વિનયપૂર્વક નિવેદન કરવાની આજ્ઞા માગીએ છીએ.

મહારાજ શ્રીને અતિ નમ્ર ભાવથી વિજ્ઞપ્તિ કરવાની કે આપના તરફથી આપના શારદા-મઠ સર્વાધીકારી રા. રા. કેશવલાલ મગનલાલની સહીવાળી હસ્તપત્રિકા વહેંચવામાં આવી છે. તે પત્રિકામાં જણાવેલું છે કે "સમાજ-જોનું" મંતવ્ય વેદશાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે, અને તે મતમાં પ્રવેશ કરનાર વર્ણાશ્રમ ધર્મથી પતીત થાય છે. અને તેજોનાંજ પુરતકોથી એ બાળત સિદ્ધ કરવામાં 'આવશે' એમ પણ જણાવેલું છે. હકત હસ્તપત્રિકામાં "સમાજ" કાંઈપણ સ્પષ્ટાર્થ કરવામાં આવેલો નથી. હાલમાં પ્રાર્થના સમાજ પ્રહમે સમાજ આર્ય સમાજ વગેરે સંસ્થાઓ દલીલ થયેલી છે. તે પૈકીના આર્યસમાજ ઉપર ને મહારાજ શ્રીના આક્ષેપો હકત હસ્ત પત્રિકામાં જણાવ્યા પ્રમાણે હોય તો હમારી સમજ એવી થાય છે કે, મહારાજ શ્રી શાસ્ત્રાર્થ કરીને એ બાળતો સિદ્ધ કરી આપવાનો શ્રમ લેવા કૃપા કરશે. તે શાસ્ત્રાર્થ કરવા માટે મહારાજ શ્રી કૃપા કરીને અત્રે (ધમડાછા) ગામમાં નિવાસ કરે, અને આર્યસમાજજોને શાસ્ત્રાર્થ કરવાની સૂચના આપી, તેજોના પાંડતોને બોલાવવાનો પુરતો અવકાશ આપી, શાસ્ત્રાર્થ કરી ખરેખરો નિર્ણય રિદ્ધ કરીને સેવકોની ધર્મ જ્ઞાસા પૂર્ણ કરવા કૃપા કરશે.

આર્ય-સમાજજો શાસ્ત્રાર્થ કરવા તકયાર છે પરંતુ એવી રીત કરી માગે છે કે:-

૧. આપના કોઈપણ અનુયાયીએ રૂ. ૧૦૦) કોઈપણ પ્રતિષ્ઠિત ગૃહ-સ્થાને ત્યાં અનામત મૂકવા.

૨. મહારાજ શ્રી જો આર્ય સમાજના પંડિતો સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરે તે કપલી અનામત રકમ પાછી મળશે.

૩. શાસ્ત્રાર્થ ન કરવામાં આવે અને પંડિતોને નકમો ફેરો પડે તે તેઓનો આવવા જવા વગેરેનો ખર્ચ કાપીને બાકીની રકમ પાછી મળશે.

૪. શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો પ્રતિજ્ઞા લેખ મહારાજ શ્રીના હસ્તાક્ષર સાથેનો અને હાજર રહેલા આર્ય સમાજીઓને મળતો લેખ્યો.

૫. શાસ્ત્રાર્થ લેખી કરવો અને પ્રસિદ્ધ વર્તમાન પત્રોમાં છપાવવો, આ વજાપત પત્રનો લેખી જવાબ આપવા કૃપા કરશે. તા. ૨૫મી માર્ચ ૧૯૦૬.

(સહી)

નીલાભાઈ નાગરજી પટેલ કછોડી

નારગજી ખુશાલભાઈ

ભીમભાઈ ભગવાનજી

નીલાભાઈ ભગવાનજી

ડાહ્યાભાઈ ગાંડાભાઈ

ભગવાનજી મોશરજી

વરાનજી જગાભાઈ

કશનજી પરાગજી

નાગરજી રામભાઈ

કશનજી નીલાભાઈ

ખંડુભાઈ ભીખાભાઈ

વલ્લભભાઈ ગોપાળજી

ગુલાબભાઈ કુંજીજી

નીલાભાઈ ગાંડાભાઈ

કીકાભાઈ લાલભાઈ

મકનજી કુંવરજી

વલ્લભભાઈ અખુભાઈ

રણછોડજી ખુશાલભાઈ

છાટુભાઈ રણછોડજી

નીલાભાઈ દયાલજી

પરાગજી દંજીભાઈ

ગોપાળ પરશોતમ

દયાળજી લલુભાઈ

મોતીલાલ કાળીદાસ

લાલભાઈ લલુભાઈ

પરાગજી અભેરામ

રણછોડજી ગોવંદજી

તાજા કલમ—હવેનાં વિદ્યાપતિ પત્રમાં મહારાજ શ્રીને શાસ્ત્રાર્થ આપત લેખી હવેર આપવા વિનંતી કરેલી છે તે પ્રમાણે લેખી જવાળ નહીં મલવાનું કારણ શું ???

મહારાજશ્રીનો ઉક્ત નોટીસનો જવાબ ૨૪ કલાકમાં નહીં મલતાં તેમજ સ્વામીશ્રી નિત્યાનંદજી પધારેલા હોતથી ખીજ નોટીસ તા. ૩૧-૩-૦૬ ને રોજ શાસ્ત્રાર્થ માટે રજુસ્ટર કરી પહોંચાડવામાં આવી તે નીચે પ્રમાણે:—

ઓહવ

જાહેર ખબર.

આર્ય સમાજ તરફથી શંકરાચાર્ય મહારાજ માધવ-
તીર્થજીને શાસ્ત્રાર્થ કરવાની વિનંતી.

સંપૂર્ણ ભારત-વર્ષમાં વિદ્વતા અને વહુત્વ શક્તિ માટે પ્રકાશિત શ્રી મહા પરમહંસ પરિવ્રાજકાચાર્ય તેજ ધર્મેન્દ્રધારક મહાત્મા સ્વામીશ્રી નિત્યાનંદજી આર્ય સમાજ તરફથી શ્રીમહા શંકરાચાર્ય મહારાજશ્રી માધવતીર્થજી સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરવા અહીં પધારેલા છે. માટે શંકર સ્વામીશ્રી માધવતીર્થજીએ શ્રી સ્વામી નિત્યાનંદજીની સાથે સંસ્કૃતમાં લેખી શાસ્ત્રાર્થ કરી ધર્મના નિર્ણય કર્યો. અને શાસ્ત્રાર્થ કરવા માટે શંકરાચાર્યશ્રી માધવતીર્થજીએ પોતાના હાથની સહી આપવી જે સત્રી નહીં આપેલે સંસ્ત્રાર્થ કરવાનો અસ્વીકાર કરવામાં આવશે તેા લેકા સમજી લેશે કે શંકરાચાર્ય શાસ્ત્રાર્થ કરવા મામતા નથી. સ્વામીશ્રી નિત્યાનંદજી પધરામણી કરાવીને રૂપીઆ ઉધરાવવા માટે આવેલા નથી પણ કેવળ શાસ્ત્રાર્થ કરવાને માટેજ આવેલા છે. માટે હુમારી નમ્ર વિનંતી છે કે શ્રીમાન શંકરાચાર્યશ્રી માધવતીર્થજી શાસ્ત્રાર્થ

કરવાનું સ્વીકારે. ... આર્થ સ્વીકાર્યા પછી શાસ્ત્રાર્થના નિયમો સ્વીકર કરવામાં આવશે.

કમોક્ષી તાલુકે જલાલપોર

તારીખ ૩૧-૩-૧૯૦૬

લી૦ ધર્મજ્ઞાનુઓ,

મુકુંદજી કુંવરજી,

લલ્લુભાઈ નાગરજી,

ત્યારબાદ મહારાજશ્રીએ લોકો તરફના ધણા દળાણથી એક યુક્તિ લગાવી. જે આર્થસમાજઓ ૩. ૧૦૦૦૦)નો નતનીન આપેતો શાસ્ત્રાર્થ કરવામાં આવશે એમ સમાજઓને કહાવ્યું. યુક્તિ એ હતી કે એ લોકો એટલા રૂપીઆ લાવશે ક્યાંથી અને શાસ્ત્રાર્થ થાય ક્યાંથી.

લોકોનો આગૃહ ધણો વધવાથી મહારાજશ્રીએ તા. ૧-૪-૦૬ એ ધમ-રાહા (અમલસાટથી એક માઇલ) મુકામે સુરતના વકીલ રાજેશ્રી ગુલાબદાસ બાઈદાસનાં તંત્રીપણા નીચે સભા ભરી. મહારાજનો વિચાર એવો હતો કે આ વળતે સનાતની લોકોનું જેર વધારે ધરો તેથી ન્યાત બહાર મુકવાને કાંઈ સફીશું. સભામાં તે વળતે લગભગ ત્રણ હજાર માણસ બેઠું થયું હતું તેમાં આજ્ઞામાં આજ્ઞા પોણોસો આર્થ સમાજઓ હતા, જેકે મીટીંગની બહાર ગામ બળર નહોતી પડી. મહારાજશ્રીના પધાર્યા બાદ સભાના નિયમો વાંચવા માંડ્યા. જેમાં પહેલો એ નિયમ હતો કે સભામાં મહારાજશ્રીથી કોઈ અધી-ષ્ટાતા નથી જેથી તેઓ પોતેજ પ્રમુખપદ સ્વોકારશે. બીજું સભામાં કોઈને ખણ કોઈપણ કારણસર બોલવાનો હુક નથી. આ નિયમ વાંચતાંજ વલસાડના વકીલ રા. દુર્લભભાઈ ઉભા થયા અને મહારાજને કહ્યું કે ન્યારે બોલવાનો કશો હુક નથી ત્યારે હુમોએ અતરે આવવાનું (અમુક સમાજઓને આમ વાણુથી તેમજ બીજા શાસ્ત્રાર્થની બળરથી) તથા સ્વામીશ્રી નિત્યાનંદજીને બોલાવવાથી જેઓ કહોલી મુકામે રહેલા છે તેનું પ્રયોજન શું ! તેમ વળતે એક અનાવર્ણ સમાજએ મહારાજની ટેબલ ઉપર “૩. ૧૦૦૦૦) ના જવાબની નોટીશનો જવાબ” એ ગથાળાની છાપેલી નોટીશ મુકી તે નીચે પ્રમાણે:—

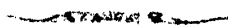
(૬)

નં. (૪)

ઓ.મ.

શ્રીમાન શંકરાચાર્ય શ્રી માધવતીર્થજીની રૂા૦

૧૦,૦૦૦ ની માગણીનો જવાબ.

૧. શંકરાચાર્ય શ્રીમાન માધવતીર્થજી રૂા૦ ૧૦૦૦૦) મુંબઈ બેંકમાં જમાં કરાવે તો આર્યસમાજ તરફથી પણ રૂા૦ ૧૦,૦૦૦) મુંબઈ બેંકમાં જમાં કરાવવામાં આવશે એ રૂાીયા શાસ્ત્રાર્થમાં જે હતશે તેને મળશે.

૨ શાસ્ત્રાર્થ આર્ય સમાજની તરફથી શ્રીમદ્ પરમહંસ પરિવ્રાજકાચાર્ય સ્વામી શ્રી નિત્યાનંદજી અને શ્રીમાન શંકરાચાર્ય માધવતીર્થજીની વચમાં સંસકૃત ભાષામાં લેખી થશે. અને બેક શાસ્ત્રાર્થ કરનારાઓ પોત પોતાની કલમથી લખશે કાંઈ ખીન્ત પડીતની મદદ લેવાશે નહીં શાસ્ત્રાર્થના લેખોનું ભાષાંતર શાસ્ત્રાર્થ દર્શાવ્યાએજ કરી આપવું જેથી સર્વ સાધારણ પ્રબને લાભ થાય.

૩. શાસ્ત્રાર્થમાં કોણુ હાર્યુ અને કોણુ હત્યુ તેનો નિકાલ શ્રીમંત સરકાર એચ એચ. ધી મહારાજ સાહેબ સર સયાજીરાવ ગાયકવાડ રોના ખાસ ખેલ સમશેર બહાદુર જી.સી.એચ.આઈ. ની હાજુરથી થશે.

૪. શ્રીમાન શંકરાચાર્ય શ્રી માધવતીર્થજીની રૂા ૧૦,૦૦૦) ની માગણી આર્ય સમાજ તરફથી કચુલ કરવા છતાં પણ બે નેગો શ્રી શાસ્ત્રાર્થ નહી કરશે અને ખીન્તુજ કાંઈ બહાનું કાઢશે તો સર્વ સાધારણ પ્રબ સમજી લેશે કે શ્રી શંકરાચાર્યજી શાસ્ત્રાર્થ કરવા માગતા નથી.

૫. શ્રીમાન શંકરાચાર્ય માધવતીર્થજીને નમ્ર વિનંતી છે કે, -વિરપુર

સામગ્રી, મુનંદાવમેરે સ્વયંની પેઠે અહીં પણ શાસ્ત્રાર્થની વાત કહી દેવામાં નહીં આવે એવી દૃષ્ટા કરશે.

૬. શંકર દ્વિવિત્તત્ત્વ મંગેરથી એવું સિદ્ધ થાય છે કે મૂળના આચાર્ય શંકર સ્વામીએ કોઈ પણ બહાનું કાઢતા વિના દરેક શાસ્ત્રાર્થ કરવા આવનાર ત્રી સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરેલો છે એટલુંજ નહીં પણ પોતે પોતાની મેળે જઈને શાસ્ત્રાર્થ કરવાની જીજ્ઞાસા મંગેલી છે. માટે આપ મહારાજશ્રીને ઉચિત છે કે મૂળ શંકર સ્વામીની પેઠે પોતાની વિદ્યાશક્તિથી શાસ્ત્રાર્થ કરવા પોતે તૈયાર થશે.

૭. આ જાહેરાતનો જવાબ ૨૪ કલાકમાં આપવા દૃષ્ટા કરશે.

શાસ્ત્રાર્થના વિષયો.

૧. તર્ક વ્યવસ્થા.
૨. હૈતા હૈત, વિરિષ્ટા હૈત, વિશુદ્ધા હૈત.
૩. સંન્યાસ ધર્મ.
૪. પૈરાગ્નિય મનની મત્વતા.
૫. વ્યાકરણાદિ ષડાંગ અને પદ્મશાસ્ત્ર ઉપર.
૬. ધર્મના બીજા વિષયો ઉપર પાછળથી વિચાર થશે.

કોહાલી તા. ૧-૪-૦૬

તા. જગન્નાથપુર.

લી. ધર્મ જ્ઞાનમુ

અંબાલાલ ખડુભાઈ દેસાઈ સહી દા. પોતે
ખાવાલાઈ ફકીરભાઈ સહી દા. પોતે.

“ દેશી મિત્ર પ્રેસ સુરત. ”

ઉપજી નોટીસ વાંચી તેથી મહારાજ પાણી ગુરસે થયા અને અયોગ્ય આશ્લેષો મુકવા લાગ્યા કે આર્થ સમાજો પાણી હુલ્લક બોલે. આ તોફાની છે. હુ મયા જાતે જાતે ત્યાં ત્યાં આ પ્રમાણે તો ન કરી કરે છે. ૨ દુર્લભ-

બાઈ પૂજીને તેમના આશિષોનો જવાબ આપવાને ખાજી હતા. મથા ત્યારે
 તેમને હૃદયમાં આવ્યું કે 'તમેને હમોએ તેડયા નથી અને તમેને આ સમામાં
 યોગવાનો હક નથી. હમે તમારી સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરવા માંગતા નથી. ગુરુસ્થા-
 નની સ્વારી કાંઈ શાસ્ત્રાર્થ માટે ફરતી નથી. પ્રભને ધર્મો પ્રદેશ કરવા (બેઠાનું
 હન કાતરવા) માટે ફરે છે, હમોએ શાસ્ત્રાર્થ કરો માંગ્યો નથી વિમરે. તુર્ત
 મહારાજે રા-ગુલાબદાશ બાઈને સલાનું તંત્રીપણું આપ્યું અને સમાજીઓને
 મહોડું નહીં અપવા તથા સલાનું કામ ચલાવવાને ફરમાવ્યું. રા-ગુલાબદાશ
 બાઈએ આમ વિલેપ પડેલો જોઈ સમય વિચારી આધુનીક આચાર્યો તથા
 નવા કલિપત પંથો ઉપર મહોડું બાધ શુ કરી ખુબ ખાસડાં માર્યાં તથા
 દેશોદ્ધાર તરફ લાગણી બતાવી એક્યતા રાખવા જણાવ્યું. ત્યાર બાદ મહારા-
 જાજી શ્રીએ આર્થ સમાજીઓ (તેમના લેખવા મુજબ) સનાતન ધર્મથી પનિત
 થાય છે માટે તેમને ન્યાત બહાર મુકવાનો ઠરાવ રજુ કર્યો. જ્યારે રા-ગુલા-
 બદાશજીએ તે સામે સખત વાંધો ઉઠાવ્યો અને એ કલમ રદ કરવા જણાવ્યું.
 મહારાજે હક કરી કહ્યું કે પાછતથી થઈ રહેશે. ત્યારે રા-ગુલાબદાશજીએ
 તંત્રી પદ છોડી સલા બહાર જા માંડ્યું એટલે મહારાજે આબરૂ જવાનો
 વખત જોઈ ઠરાવ રદ કરી પાછા બોલાવ્યા. એ પ્રમાણે થોડો વાર તકરાર
 આક્યા પછી મોડું થવાથી સલા વિચર્જન કરી મહારાજાની સ્વારી સોફા યુક્ત
 અપાટાબંધ ચાનામાં બેસી ચાલી ગય. સમામાં સધળે હર્ષનાદ થઈ રહ્યો,
 અને સમાજના સત્ય પક્ષ ઉપર લોકોને ધગો બરસો બેસી ગયો. લોકોનું
 ટાળું શાસ્ત્રાર્થ માટે ધણું ઉત્કંઠીત હતું તે નિરાશાથી પાછું ફર્યું. કાલી
 સલાથી આર્થ સમાજીઓ વધારે જોર પર આવ્યા જ્યારે સનાતનીઓએ
 મહારાજાને ગમે તે પ્રકારે પણ શાસ્ત્રાર્થ કરવાને કહ્યું અને મ કે એવું પણ
 હૃદયવાળા નીકળ્યા કે નહીં તે હમારા પધરામશીના રૂપીયા પાછા આવે.
 મહારાજાને નિરૂપાયે તે કબુલ કર્યું અને નોટીસો કહાડી તેનાં પક્ષ કેવી લુચ્ચાઈ
 હતી તે નીચે છાપીએ તે ઉપરથી જણાશે.

શ્રી

મોજે કછોલીમાં નિત્યાનંદની સભામાં જગદ્ગુરુ શ્રીમ-
ન્નંદરાયાર્ય મહારાજ તરફથી પહોંચાડેલા

આર્યસમાજીઓને જવાબ.

૧. તમારી તરફથી તા. ૨૫-૩-૦૬ ને રોજ શાસ્ત્રાર્ય કરી નિર્ણય કરેલા એ મતલબની રદ સહીની અરજી ગુરુસ્થાનમાં સાદર થઈ, તેમાં આગેવાન તરીકે નીછાભાઈ નાગરજી ગામ કછોલીવાળાની સર્વને મથાળે સહી છે. તે અરજી તા. ૨૬-૩-૦૬ ને રોજ બરસભામાં વંચાઈ. અરજી ખરી કરી આપવા નીછાભાઈ વગેરેને સૂચના આપતાં ૨૬ માંથી ૨૫ મનુષ્યો અર્થે આર્યસમાજ નથી, અમે આપના સેવક છીએ, એ જવાબ આપી શરણુ થયા. અને વસતજી જગા વગેરે ૫ જણુ જેની ઉંમર ૨૦-૨૨ જેટલી કાચી છે, તે આશુરામજી લોકે અરજીનો જવાબ લેવા સભામાં હાજર થયા.

૨. બાદ તા. ૨૭-૩-૦૬ ને રોજ તમારી ૨૫-૩-૦૬ ના રોજની અરજીનો જવાબ આશુસમજી બાળકોને અયોગ્ય માની અરજીમાં આગેવાની ધરાવનાર નીછાભાઈ નાગરજીને ધમકાઈના પંચ-શાસ્ત્રી મલિશંકર અંબા-રામ, તથા રા. રા. વલ્લભદાસ, ડાહ્યાભાઈ ગોવિંદજી, ઘેલાશંકર કેશવરામ, કાશીરામ ફકીરભાઈ, પરાગજી રણછોડ એ પ્રમાણે છ પંચને આપ્યો. તેઓએ પોતાની સહીના પત્ર સાથે કછોલીના પંચ ગાંડાભાઈ કલ્યાણજી, દુર્લભભાઈ અખુભાઈ રતનજી વાઘા, અને વૈદ્ય ગાંડા ભાઈ પુરસોત્તમ મારફત નીછાભાઈ નાગરજીને પહોંચાડ્યો. છતાં નીછાભાઈ નાગરજીએ હું તો આચાર્યશ્રીને સેવક છું અને જવાબ આર્યસમાજીઓને મળતો નેઈએ એવો જવાબ આપ્યો ને ઉમરળતાવેલા કછોલીના પંચની સહી સાથેના પત્રસાથે જવાબ પરત આવ્યો. એટલે ભાઈએ જવાબ લીધો નથી બાદ તા. ૩૧-૩-૦૬ એ લલ્લુભાઈ નાગરજી મુકુંદજી કુંવરજી રહેવાશી કછોલીનાની સહીની લિખિત બહેરખખરજીબર માર-

ફતે તા. ૧-૪-૦૬ ને રોજ ગુરુસ્થાનમાં આવી તેમાં માત્ર મહાશય નિત્યાનંદ સાથે સંસ્કૃતમાં લેખી શાસ્ત્રાર્થ માટે માગણી કરવામાં આવેલી છે. બાદ અનાવલા ગૃહસ્થ બ્રાહ્મણોની ધમડાજામાં નાગરજી લાલાની વાડીમાં તા. ૧-૪-૦૬ ને રોજ સભા થઈ, તેમાં શ્રી મચ્છંકરાચાર્ય શ્રી માધવતીર્યજીને રૂ. ૧૦૦૦૦) ની માગણીનો જવાબ એ મયાળા નીચે એક જાહેરખબર અંગાલાલ ખંડુભાઈ દેશાઈ અને બાવાભાઈ ફકીરભાઈની તા. ૧-૪-૦૬ ની સહી ની વેંચાઈ; તેમાં તમે અયોગ્ય સરતે લખી શાસ્ત્રાર્થમાંથી નાશી છૂટવાનો પ્રયત્ન કરેલો છે; તે જોવો કે, આર્યસમાજ તરફથી પણ રૂ. ૧૦૦૦૦) મુંબાઈ ખેંકમાં જમા કરાવવામાં આવશે. એમ લોકોને ઠગવાને મોઢમ સરત લખી છે. એટલે કયા આર્યસમાજનો કયો ગૃહસ્થ મુંબાઈ ખેંકમાં રૂ. જમે કરાવે છે. તેનું નામ, ઠામ નથી અને સંકરાચાર્ય માધવતીર્યજીએ પોતાની કલમથી નિત્યાનંદની સાથે સંસ્કૃતમાં શાસ્ત્રાર્થ લખવો વગેરે લખ્યું છે, તેનો અર્થ એ થાય છે કે, આચાર્ય શ્રી તેમ કરશે નહિ, અને શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો વખત પણ નહીં આવે અને છત્યા છત્યા કરીને અજ્ઞાની પ્રબલને ભોળાવીશું, એવો તમારો હેતુ સ્પષ્ટ જણાય છે, પરંતુ અપરાધી કે સાક્ષીની જુગાની લેવા જેવું માછ-રૂંદેટીકામ શાસ્ત્રાર્થમાં હોય નહીં અને મહાશય નિત્યાનંદજી એ કોઈ અપરાધી છે એમ અમો માનતા નથી, કે જેની જુગાની ખાસ આચાર્યશ્રીની કલમથી લખવી પડે.

હવે પ્રમાણે અરજી, જાહેરાત, અને રૂ. ૧૦૦૦૦) ની માગણીનો જવાબ એ પ્રમાણે ત્રણ પત્રો તમારા તરફથી બહાર પડ્યા છે. તે ત્રણેમાં જુદા જુદા મનુષ્યોની સહી છે, અને જુદી જુદી સરત છે. અરજીમાંના આગેવાની લાઇ સહી કરનાર લાયક માણસો આચાર્યશ્રીનો સેવક થઈ શાસ્ત્રાર્થમાંથી હાથ ઢીકાવી લે છે. અને સહી કરનાર ભીત્ર ખીત્ર માણસોમાંથી પણ કોઈ પોતે દશ હજાર રૂપિયાનો જોખમદાર થતો નથી. આર્ય સમાજનો તરફથી મુંબાઈ ખેંકમાં મુકવામાં આવશે, એમ મોઢમ લખી ફૂળતો માણસ તરખતો પકડવા પ્રયત્ન કરે તેવું થાય છે, માટે તમને લખવામાં આવે છે કે,

૧. રૂ. ૧૦૦૦૦) હસ હબર રૂપિયા મુંબાઇ બેંકમાં આસ્થામાં હાર જીતની સરતથી આર્ય સમાજમાં જોઈ જમા કરાવી તેનો એક ખાતો લાયક પંચમાં જમા સુધી ખબર આપ્યા બાદ આચાર્યશ્રી તરફથી પણ તમારા માળ્યા પ્રમાણે રૂ. ૧૦૦૦૦) મુંબાઇ બેંકમાં જમા કરાવાની યોગ્ય તજવીજ થશે.

૨ આચાર્યશ્રી તરફથી દશ હબર રૂપિયા રોકડા અનામત મુકવા અગર લેખી ખાતરીથી જામીન આપવાને ધમકાયાના સંભાવીત લાયક ગૃહ-સ્થ રા રા વલ્લભરામ દાજીભાઈએ સર્વસલા રૂબરૂ કબુલ કરેલું છે. તેવી લાયકી ધરાવનાર એટલે રૂ. ૧૦૦૦૦) આપી શકે એવા સ્થાવર જંગમ મી-લકતવાળા ગૃહસ્થને કાયદેસર જામીન આપશે, તેાપણ આચાર્યશ્રીને કબુલ છે.

૩. શાસ્ત્રાર્થમાં હારજીતનો નિકાલ શ્રીમન્ મહારાજ સાહેબ ગાયકવાડ સરકાર તરફથી થશે એમ તમે લખો છો, તેા તે શ્રીમન્ મહારાજ ગાયકવાડ સરકારની સંમતિ મંગાવી રહ્યું કરવી. એ સિવાય તેઓ તરફ આચાર્યશ્રી તરફથી પોતાનો શાસ્ત્રાર્થ નિર્ણયસાથ મોકલી શકાય નહીં.

૪. આદ્ય શંકરાચાર્ય જે કોઈ ચાને તેની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરતા હતા વગેરે તમે લખો છો, આદ્ય શંકરાચાર્ય જેમની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરેલો છે; તે સત્યવક્તા અને પ્રમાણિક હતા. અને હારજીત પોતે સ્વતઃજ કબુલ કરે તેવા હતા, તે વાત શંકર-ગિવજ્ય જેવાથી લક્ષમાં આવશે.

તમે ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે બિન્ન બિન્ન મનુષ્યની સહીથી અને બિન્ન બિન્ન સરતોથી અને મોક્ષમ લેખથી પ્રતારણા કરવા માગો છો, તેથી તમારૂં પ્રમાણિકપણુ માની શકાય નહીં, માટે ઉપર બતાવેલી સરતની વ્યવસ્થાથી શાસ્ત્રાર્થ કરવા આચાર્યશ્રી તૈયાર છે.

૫. શાસ્ત્રાર્થ શી રીતે થાય એ તમારી માહિતી ન હોવાથી તમે અધ-રિત સરતો લખો છો. પણ આચાર્યશ્રીના શિષ્યવર્ગો જ્યાં સુધી શાસ્ત્ર-ાર્થથી હારશે નહીં, ત્યાં સુધી આચાર્યશ્રીને સ્વતઃ શાસ્ત્રાર્થ કરવાની જરૂર નથી. શિષ્યવર્ગ શાસ્ત્રાર્થમાંથી હારે તેા આચાર્યશ્રીજી હાર્યા એમ મણાય તે

વાત પ્રસિદ્ધ છે, સેના હારે તો રાજનીજ હાર છે. જ્યાં સુધી સેના લડે છે ત્યાં સુધી રાજને સ્વતઃ લડાઈમાં ચડવાની જરૂર નથી. અને શ્રીમદ્ ગાયકવાડ મહારાજ સરકાર સર સયાજીરાવ પોતેજ સભામાં પ્રત્યક્ષ અધ્યક્ષપણું ફવીકારશે તો આચાર્યશ્રી સ્વતઃપણુ શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર છે કારણુ સમઘ્યક્ષની સભામાં હાલના તમારા વ્યવહાર પ્રમાણે કાંઈપણુ અપ્રમાણિક વર્તન થવાનું નથી.

૬. શ્રીગુરુસ્થાનના શિષ્યવર્ગ તરફથી ૮૨ કોટીના પ્રશ્નોનો સંસ્કૃત લેખ તમારા તરફ મોકલવામાં આવેલો છે. તેનો પ્રત્યુત્તર તેમાં લખેલી મુદતમાં સંસ્કૃત ભાષામાં નહિ આવે તો આર્ય સમાજીયો શાસ્ત્રાર્થમાં હાથો છે એમ સમજી આચાર્યશ્રીને યચ્છે. ખર્ચ વસુલ કરવાને યેવ્ય તબવીજ કરવામાં આવશે.

૭. આર્ય સમાજીયો તરફથી જે અરજીઓ અને જાહેરખગરો જહાર પડી છે. તેમાં આચાર્યશ્રીના હસ્તાક્ષરનો આમહુ કરેલો છે; પણુ મહાશય નિત્યાનંદને સંતાડી મૂકી તેમના હસ્તાક્ષરનો લેખ જહાર પાડવામાં આવેલો નથી જ્યાં સુધી મહાશય નિત્યાનંદજીના હસ્તાક્ષરનો લેખ જહાર પડેલો નથી, ત્યાં સુધી તેઓ તમારી લખેલી સરતે શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર છે કે નહીં, તે માગી શકાય નહીં.

૮. શાસ્ત્રાર્થો અમુક અમુક વ્યક્તિથીજ થવા જોઈએ એનો કાંઈ નિયમ નથી. માત્ર માગેલા વિષયોનો નિર્ણય થવાની જરૂર છે. માટે આચાર્યશ્રી તરફથી વિદ્વાન શિષ્ય વર્ગો શાસ્ત્રાર્થ કરશે અને તમને પણુ ગમે તેટલા વિદ્વાનો બોલાવવાને છૂટ છે.

૯. તમે લખો છો કે “રાજકોટ વગેરે ઠેકાણેની પેઠે અહીં પણુ શાસ્ત્રાર્થની વાત ઉડાવી દેવામાં નહીં આવે એવી કૃપા કરશો.” તે સંબંધમાં જણાવવાનું કે, તમને તો ગમે તેમ જૂઠું લખવાને છૂટ છે. રાજકોટમાં રા. સ. ખા.પા.શ રામચંદ્રના અધ્યક્ષપણા નીચે પંડિત બીમસેનશર્માએ પણુ દિવસ સુધી શાસ્ત્રાર્થ કરેલ છે. અને તે સભામાં આર્ય સમાજ પંડિતોની

હાજરી પોકારવામાં આવી હતી, પરંતુ તમારા તરફના મણિરામ મુની રાજ-કોટમાં હાજર છતાં સભામાં હાજર થયા નથી. તેમજ મુંબાઈમાં પુનાના પ્રસિદ્ધ શ્રીમંત સરદાર બાલાસાહેબ નાતુના અધ્યક્ષ પણ નીચે ત્રણ દિવસ માધવ ભાગમાં ભોમસેનશર્માએ આર્ય સમાજ વિરુદ્ધ શાસ્ત્રાર્થ કયો તેમાં નિત્યાનંદની હાજરી પોકારવામાં આવી હતી. અને નિત્યાનંદે સભામાં આવવાને કબૂલત આપ્યા છતાં અને મુંબાઈમાં હાજર છતાં આવ્યા નથી. તેજ નિત્યાનંદે શાસ્ત્રાર્થ કરનાર છે કે કોઈ બીજા ?

૧૦. તમારી તા. ૧-૪-૦૬ની જાહેર ખબરમાં પ્રસ્તુત વિષયો છોડી બીજા વિષયોનો શાસ્ત્રાર્થ કરવા માગણી કરેલી છે. એથી મૃતકબ્રાહ્મ, મૂર્તિ પૂજા, અને પરલોક વગેરે વિવાદાસ્પદ વિષય સપ્રમાણ છે એમ તમારે કબૂલ છે એમ સ્પષ્ટ થાય છે. તમે પ્રસ્તુત વિષયમાં માત્ર વર્ણવ્યવસ્થા એકજ વિષય રાખેલો છે. ઉપર બતાવેલા બ્રાહ્મ, મૂર્તિપૂજા અને પરલોક 'એ સપ્રમાણ હોવાથી કબૂલ રાખ્યા છે દ્વેતાદ્વૈત, ત્રિશિષ્ટાદ્વૈત, અને વિશુદ્ધાદ્વૈત. તેમાં દ્વેતાદ્વૈત અને વિશુદ્ધાદ્વૈત એ શબ્દજ અપ્રસિદ્ધ છે. પણ તમારા નિત્યાનંદને પુછીએ છીએ કે એ ત્રણ શબ્દોનો અર્થ શું ! એ ત્રણે શબ્દોના અર્થ લખી મોકલવા અને પ્રસ્તુત શાસ્ત્રાર્થમાં તેનો શો પ્રસંગ તે પણ જણાવવું.

૧૧. સન્યાસ ધર્મ એ એક ત્રીજો તમારો વિષય છે. પણ શાસ્ત્રાર્થની માગણી કરનાર જણાસુ ગૃહસ્થ છે. તો તેને ગૃહસ્થ ધર્મ જણવાની જરૂર છે. છતાં તમારે સન્યાસ ધર્મ સાંભળી સન્યાસી થવાનો હેતુ છે કે કેમ ? આર્ય સમાજનો ગુણકર્મથી વર્ણાશ્રમ માને છે તેમ સત્યાર્થ પ્રકાશ પૃ. ૫૦૮ કલમ ૧૬માં જણાવેલું છે. તો સન્યાસધર્મના વિચારનો શો પ્રસંગ છે ?

૧૨. વ્યાકરણાદિ પડંગ અને ષટશાસ્ત્ર ઉપર શાસ્ત્રાર્થની માંગણી કરી છે; તેપણ અકાંડ તાંડવ છે. તમે એ ગુરુસ્થાનના સર્વાધિકારી તરફથી બહાર પડેલી કાર્યક્રમ પત્રિકા ઉપરથી શાસ્ત્રાર્થની માગણી તા. ૨૫-૩-૦૬ ની અરજમાં કરેલી છે. તેમાં હસ્તપત્રમાં જે સમાજ શબ્દ લખેલો છે. તેને આર્યસમાજને હિંદીને લખ્યો હોય તો અમારી સમજ એની થાય છે કે,

મહારાજ શ્રી શાસ્ત્રાર્થ કરીને તે બાબત સિદ્ધ કરી આપવાની કૃપા કરશે ” એવી માગણી છે. સદર પત્રિકામાં ‘આધુનિક સમાજજ્ઞોનાં મંતવ્ય શાસ્ત્ર વિરુદ્ધ છે. અને પ્રવેશ કરનાર વર્ણાશ્રમ ધર્મથી પતિત થાય છે’ એમ લખેલું છે. તો તે વિષય છાડીને બીજા વિષય ઉપર શાસ્ત્રાર્થ કરવા તમે માગણી કરી છે તે પરથી એમ નક્કી થાય છે કે, કાર્યક્રમ પત્રમાં લખેલી બાબત તમારે કબૂલ છે. તા. ૨૫—૩—૦૬ ની અરજીમાં બતાવેલા વિષય ઉપરજ તમારે શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો છે તો તમારા લખેલા દ્વૈતાદ્વૈત વગેરે બહુન વિષયોનો પ્રબલને જાણવા કે જાણાવવાનો પ્રસંગ, કાર્યક્રમ પત્રિકાથી ઉત્પન્ન થતો નથી. તેથી તમારી પ્રતિજ્ઞાની હાનિ વારંવાર થવાથી તમે હારી ગયેલા છો, એમ લોકો સહજ સમજી શકશે. આ પ્રમાણે અસંગત લેખન લખતાં શાસ્ત્રાર્થની ઉપર બતાવેલી સરતની ખાત્રી કરી આપી દિવસ મુકરર કરવો તે પ્રમાણિકપણાનો માર્ગ છે.

૧૩. વળી તમેએ સંસ્કૃતમાં લેખી શાસ્ત્રાર્થની માગણી કરી છે. તે ઉપરથી જાહેર પ્રબલને તમારા મંતવ્યથી અજાણમાં રાખવાનો તમારો હેતુ જણાય છે. અને ભર સભામાં શાસ્ત્રાર્થની રીતિ પ્રમાણે સંસ્કૃત ભાષામાં પાંડિતો સાથે બોલવાનું અશક્ત પણ જણાય છે. માટે શાસ્ત્રાર્થની પદ્ધતિ પ્રમાણે મોટેથી સર્વ જાહેર પ્રબલ સાંભળે એ પ્રમાણે શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર થવું. નહીં તો તમારે શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો હેતુ નથી એમ જાહેર પ્રબલ સમજી લેશે.

૧૪. આ પત્ર પહેલેથી શાસ્ત્રાર્થને સાર સ્થળ અને યોગ્ય મુદતની અંદર દિવસ નક્કી કરવાને સંભાવિત પંચોને મોકલવાથી તે ઉભય પક્ષની અનુકુળતા અને પ્રતિકુળતાનો ઉદ્ધાપોહ કરી મુકરર કરવામાં આવશે.

૧૫. આનો પ્રત્યુત્તર આ પત્ર પહેલેથી ૨૪ કલાકની અંદર મળવો જોઈએ, તેમ નહીં થાય તો આર્યસમાજજ્ઞો શાસ્ત્રાર્થ કરી શકતા નથી એમ સમજી કાર્યક્રમ પત્રિકામાં લખેલા મુદ્દા આર્યસમાજજ્ઞોને કબૂલ છે એમ માની અમારી સ્વધર્મીનુયાયી પ્રબલને યોગ્ય આજ્ઞા કરવામાં આવશે. તા. ૨ માટે

એપ્રિલ સને ૧૯૦૬ સ્વારી મુ. ધમડાહા.

કેશવલાલ મગનલાલ ત્રિવેદી.

સર્વાધિકારી શ્રી સારદામહ.

૨૪ કલાક પુરા થઈ ગયાં છતાં કંઈ જવાબ આપી શક્યા નથી. તા. ૩-૪-૦૬ કે. મ. ત્રિ.

મહારાજ શ્રીની ઉપક્ષી નોટીસ આપ્યા પછી ૨૭૨૨ મારફત તેમને સમાજ તરફથી બીજી નીચે પ્રમાણેની નોટીસ પહોંચાડવામાં આવી હતી.

ઓરડમ્

હાલમાં જગત ગુરૂ શંકરાચાર્યને નામે પોતાને ઓળખાવતા સ્વામી માધવતિર્થને આર્યસમાજોએ

તરફથી જવાબ.

“આર્ય સમાજોએ જવાબ” એ મથાળાવાળું તથા “કેશવલાલ મગનલાલ ત્રિવેદી સર્વાધિકારીની=સારદા મહંત્રી છેલ્લી નીશાનીવાળો તેમજ તા. ૨ માહે એપ્રિલ સને ૧૯૦૬ સ્વારી મુ. ધમડાહા એટલા કાળી રસનાઇના બદલાયલા અક્ષરવાળો રીપોર્ટ પડખીડામાં ધાલીને ઉઘાડાં મોઢાં સહીત કછોલી સમામાં આલતા બાપણુ વખતે એક ગૃહસ્થ ટેબલ ઉપર મુખી ગયા. તેમાં લખેલા જવાબોનો ૧૫ ક્લમેમાં સમાવેશ કરેલો છે, પણ મહારાજ શ્રી તરફથી દરેક કાગળો જવક નંબર નોંધાઈ તથા સીકકો મરાઇને નીકળે છે તે હમે કેટલુંક અનુભવ્યું છે તથા સાંભળ્યું છે. તે પ્રમાણે આવેલા રીપોર્ટ ઉપર સીકકો નહિ હોવાથી મહારાજ શ્રીની સમમતીવાળો હશે કે કેમ ? તે વિષે સંકા

રહે છે. તોપણ રીપોર્ટમાં જણાવ્યા પ્રમાણે એનો જવાબ હમારે આપવો જોઈએ. કારણ કે રીપોર્ટમાં લખ્યું છે કે ૨૪ કલાકની અંદર જવાબ ને નહિ આપવામાં આવશે તો આર્ય સમાજનો સારવાર્ય કરી શકતા નથી એમ સમજી કાર્ય ક્રમ પત્રિકામાં લખેલા મુદ્દા આર્ય સમાજએને કમુલ છે એમ માની હમારી ક્ષમર્માનુયાયી પ્રજાને યોગ્ય આજ્ઞા કરવામાં આવશે એવું લખેલું હોવાથી હમારે રીપોર્ટનો જવાબ આપવો જોઈએ એમ વિચાર થયો, તેથી નીચે પ્રમાણે કલમવાર જવાબ આપે મનન કરી સાર્યજનીક પ્રજાને વંચાવતો. અને હમારો લખેલો જવાબ છપાવી પ્રગટ કરતો એવી હમારી ખાસ વિનંતી છે.

૧—લી કલમના જવાબમાં લખવાનું કે જે અરજી તા. ૨૫-૩-૦૬ ના રોજ ઓગણત્રીશ સદિવાળી હતી તેમાં લખ્યું હતું કે આનો જવાબ સભા તે દિવસે હાજર રહેતા સમાજએને આપતો તેથી સમજમાં જોડાયતા મેમ્બરો સીવાયના ચાવીશ જણાસુ હતા તેથી તેઓએ હમે આર્ય સમાજના મેમ્બર નથી એવું કહેલું તે યોગ્યજ હતું, તેમજ પાંચ જણ સમાજનો જેની ઉમ્મર ૨૦-૨૨ ની કાચી છે એમ રીપોર્ટમાં લખ્યું છે તે તદન અયોગ્ય અને ભૂલાવો ખવાડનાર છે, તોપણ કાયદાએ ૧૮) વર્ષની ઉપરાંતની ઉમ્મરનાને લાયક ગણ્યા છે તે વાત રીપોર્ટ લખતી વખતે છુટી જવાયું હોય એમ જણાય છે. તેથી અરજદારો અણુસમજી છે. એ કહેવું તથા લખવું તદન ખીન-પાયાદાર છે.

૨—ખાદ તા. ૨૭-૩-૦૬ ના તમારી તા. ૨૫-૩-૦૬ના રોજની અરજીનો જવાબ અણુસમજી ખાજકોને આપવો અયોગ્ય માની અરજીમાં આવેલાની ધરાવનાર નીજાભાષ નાગરજીને ધમડાછાના પંચો સંમક્ષ કહોલીના પંચો મારફતે મોકલ્યો તે નીજાભાષ નાગરજીને પહોંચાડયો, છતાં નીજાભાષ નાગરજીએ “ આર્યશ્રીનો સેવક છું ” માટે લેવાનો નથી ” આર્યસમાજએનેજ મળતો જોઈએ એમ જે નીજાભાષએ કહ્યું છે તે ખરોખરજી હતું કારણ કે નીજાભાષ ધર્મ જ્ઞાસુ છે. અને ધર્મનો નિર્ણય કરાવતો એ આર્યસમાજએનો

કાર્યક્રમ છે. તેથી એની નોટીસ શ્રી. નીલામાધને પહોંચાડવી એ વાત જાણી નહિ હઈ, તેમજ તા. ૩૧-૩-૦૬ ની લલ્લુભાઈ નાગરજી મંદનજી કુંવરજીની સહીની લેખીત બહેર ખખર રજીસ્ટર મારફતે તા. ૧-૪-૦૬ ના રોજ ગુરુ-સ્થાનમાં આવી તેમાં સ્વામીશ્રી નિત્યાનંદજી સાથે સંસ્કૃતમાં લેખી શાસ્ત્ર-ાર્થ માટે માગણી કરવામાં આવેલી છે, એ સંબંધે જે રીપોર્ટમાં લખાણ થયેલું છે તે અપ્રાસંગિક છે. એનું અસહ્યતા બરેલું લખાણ હમો કરવા મા-ગતા નથી માટે મહારાજશ્રીને વિનંતી છે કે લેખીત શાસ્ત્રાર્થ કરવો એનું કારણ એકે મૈખીક શાસ્ત્રાર્થથી બેઠે પક્ષના વળતે પોતાની બુલ કબુલ નહિ કરે તો સાર્વજનિક પ્રજા ભ્રમમાં પડે કે બેમાં સાચુ કોણ કહે છે. તેથી લેખી શાસ્ત્રાર્થ જે હોય તો બેઠેની બુલ સાર્વજનિક શોધી કાઢ્યા વિના રહે નહિ તેથી બ-હેરખખરમાં લેખી શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો પ્રબંધ ગડ્યો હતો તે યોગ્યજ છે. તેમજ નાગરજી લાક્ષાની વાડીમાં તા. ૧-૪-૦૬ ના રોજ સભા થઈ તેમાં શ્રીમદ્દશં કરાચાર્ય શ્રી માધવતીર્થજીને રૂા. ૧૦૦૦૦) ની માગણીનો જવાબ એ મથા-ળાની એક બહેરખખર અંખાલાલ ખંડુભાઈ અને બાવાભાઈ ફકીરભાઈની સહીની વહેંચાઈ, તેમાં તમે અયોગ્ય શરતો લખી શાસ્ત્રાર્થમાંથી નાશી છુટ-વાનો પ્રયત્ન કરેલો છે. વિગેરે જે રીપોર્ટમાં લખાઈ આવ્યું છે. એ પણ અ-યોગ્ય છે કારણ શાસ્ત્રાર્થથી આર્ય સમાજજોને નાશી છુટવાનો હોતો તો સ્વા-મી શ્રી નિત્યાનંદજી શા માટે કછોલીમાં રહ્યા હતાં, શાસ્ત્રાર્થથી છટકી જવા કોણ માગે છે તે વાત રતીવારની સભામાં શંકરાચાર્ય મહારાજે પોતાને મો-ઢથી ઉચ્ચારણ કરી દીધું છે, કે હું પોતે શાસ્ત્રાર્થ કરવા માંગતોજ નથી મારા શીષ્યો શાસ્ત્રાર્થ કરી રહ્યા છે અને કરશે એટલે શાસ્ત્રાર્થમાં કોણ છટકી જવા માગે છે તે સાર્વજનિકે જાણીજ લીધું છે. હમારા તરફથી ત્રણ પત્રો બહાર પડ્યા છે. તે ત્રણોમાં જુદા જુદા મનુષ્યોની સહી અને જુદી જુદી શરત છે તે યોગ્યજ છે, કારણ આર્ય સમાજ એ સંસ્થા એક માણસના ગુરુદમ નીચે જવાબદારીની નથી પણ દરેક મેમ્બર એ સંસ્થાની સેવા કરવા બંધાયેલો છે તેથી જુદા જુદા મેમ્બરોની સહીથી નીકળેલી પ્રતો સમાજ તરફથીજ નીક-

જેણી છે એમ સમજવાનું છે અને તેમ લખેલી શરત જુદી નથી પણ શાસ્ત્ર-
ધર્મની અંગીકૃત શરતો છે અને સમવાય સખંદ ધરાવનારી છે. તેથી તેને જુ-
દી ગણવી એ લોકોને ભ્રમમાં નાંખવા જેવું અને અયોગ્ય છે. આચાર્ય શ્રીએ
પોતે જ્ઞાતે શાસ્ત્રાર્થ કરવા સભામાં ખુદી ના પાડી જેથી મુંબાઇ બેંકમાં રૂ. ૧૦
૧૦૦૦૦) કેને નામે જમા કરાવવા તેને ખુલાસે હમે રવીવારે સભામાં
નહિ કર્યો હતો. કારણ કે શાસ્ત્રાર્થ કરવાની પોતેજ ના પાડી એટલે ઉપલી
શરત એની મેળેજ રદ થઈ ગઈ તે સર્વ લોકો જાણી ગયા છે.

૩—શાસ્ત્રાર્થનો નિર્ણય શ્રીમંત મહારાજ સાહેબ સર સયાજીરાવ
ગાયકવાડ પાસે કરાવવો એ જે લખ્યું છે તે ખરોખર છે, તેમાં તેમની પ્રથમ-
થી સંમતી મંગાવવી એ વાજબી નથી, કારણ મહારાજશ્રી જાને પક્ષના
શાસ્ત્રાર્થનો નીકાલ પોતે અગર અન્ય વિદ્વાનોની સલાહ કરી તેમાં નિર્ણય કરે
એવા ઉત્સાહી છે એવો હુમલો પુરું ભરોસો છે, તેથી જાને તરફની શાસ્ત્રાર્થની
પ્રતો હમે શ્રીમંત મહારાજ તરફ મોકલવા જોખમદાર બીજે.

૪—આદ્ય શંકરાચાર્ય દરેક સંધાગે શાસ્ત્રાર્થ કરતા પરંતુ આદ્ય શંકરા
ચાર્ય જેમની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરેલો છે તે સત્યવત્તા અને પ્રમાણીક હતા અને
હારજીત પોતે સ્વતઃ કબુલ કરે તેવા હતા વીગેરે રીપોર્ટમાં લખ્યું છે, એ
ઉપરથી રીપોર્ટ લખનારના કહેવાનો આશય જણાય છે કે આચાર્ય સમાજનો
પ્રમાણીક નથી. એવું માનીને લખ્યું હોય તો તે આંતરિય દ્વેશથી આચાર્ય
સમાજનો ઉપર કટાક્ષ કર્યો છે; તોપણ હમે એવું અસભ્યતા ભરેલું રીપોર્ટમાં
લખ્યા પ્રમાણે લખવા આહતા નથી.

૫—શાસ્ત્રાર્થ શી રીતે થાય એ તમારી માહિતી નહી હોવાથી તમે
અધ્યક્ષ તરફ લખો છો વીગેરે લખાઈ આવ્યું છે—એના જવાબમાં લખવા-
નું કે મહારાજશ્રી વિના જે શિષ્યો શાસ્ત્રાર્થ કરે તે તમામ આચાર્યશ્રીના
શીષ્ય વર્ગજ છે એમ હમે માનતા નથી, કારણ પંડીતો હાલમાં અનેક સંપ્ર-
દાય વર્ગમાં જોડાયેલા છે તેથી જ્યાં પંડીતો મહારાજશ્રીના શિષ્યો છે એમ

કહેવાય નહીં, તેનું ખીજું કારણ કે શીષ્ય ક્યારે કહેવાય કે જેની પાસે વિદ્યાધ્ય-
યન કર્યું હોય તે તે ગુરુના શિષ્ય કહેવાય. હમે નથી ખાતર કે શાસ્ત્રવાદ
કરના આચાર્યશ્રી કે પંડિતોને આગળ કરશે તે પંડિતોને આચાર્યશ્રીએ
પોતે જણાવ્યો હોય, માટે ખોટી રીતે શિષ્યનો લઢાવો લેવા એ હાલ વિદ્યા
ના જમાનામાં વાસ્તવિક ગણાય નહીં તેમજ શ્રીમંત મહારાજ આચકવાદ
પ્રત્યક્ષ અધ્યક્ષપણું સ્વીકારશે તો આચાર્યશ્રી સ્વતઃ શાસ્ત્રાર્થ કરશે વિગેરે
કે લખ્યું છે તે તદન બોળી પ્રબળે હંધુ સમજવી શાસ્ત્રરૂઢી આચાર્યશ્રીએ
પોતાને છટકી જવાની પ્રાદ ખારી શોધી કાઢી છે. કારણ મહારાજ આચકવાદને
આવા શાસ્ત્રાર્થમાં મહીનાઓ રોકવાને અવકાશ મળે નહીં એટલે શ્રી માધવ-
તીર્થજીને શાસ્ત્રાર્થ કરવો પડેજ નહીં અને પોતાનામાં કેટલી વિદ્વતા છે તે
પોતે ઉઘડેજ નહીં, વાહજી ! વાહ ? રીપોર્ટ લખનારે ખુબ સારી યુક્તિ શોધી
કાઢી છે.

૬—ના જવાણમાં શિષ્ય વર્ગ તરફથી ખ્યાસી કોટીના પ્રરનો સંસ્કૃત-
માં લખાઇ આવેલા છે તે સંસ્કૃત વાંચતાં હસ્વદીર્ઘનું ઠંકણું નથી તથા વ્યા-
કરણ આદી દોષ કેટલીક જગ્યાએ જણાય છે તેથી સહી કરનારા શીષ્યવર્ગો
કેવા વિદ્વાન છે તે હમેએ જાણી લીધું છે. ક્યમઃ પ્રાપ્તે મક્ષીકા પાતઃ જેવું સમ-
જ્યું છે અને ચાર્વાક આદી મતોના પ્રબોધનું અનુકરણ કરીને પ્રરનો લખાયે-
લા છે જેનો ઉત્તર ત્રણ દીવસમાં માગેલો છે. એમાં રીપોર્ટ લખનારની બુધ્ધી
ઉપર અમને હસવું આવે છે કે ખ્યાસી પ્રશ્નોમાંના કેટલાએક નાસ્તીક અને
કેટલાએક આસ્તીક પ્રરનો છે જેના ઉત્તરે હમારા પુર્વના રૂપી મુનીઓ પડદ-
શીનઆદી ગથોમાં તથા અનેક ભાષ્યોમાં આપી ગયેલા છે તેનો હેતુ શું—
ત્રણજ દીવસમાં આપી શકાય કે ? અને ત્રણજ દીવસમાં ઉત્તર નહીં અપાય
તો સમાજીઓ હાર્યા છે અને થયેલો ખર્ચ વસુલ કરવા યોગ્ય તજવીજ કરવા-
માં આવશે વીગેરે લખ્યું છે એથી તો હમે બહુ સખેદાશ્ચર્યમાં આવીને રીપોર્ટ
લખનારની બુદ્ધિને ધન્યવાદ આપીએ છીએ કે વાહ ! આર્યસમાજીઓને
શાસ્ત્રવાદમાં ખુબ મહાત કરી દીધા. અફસોસ ! પણ રીપોર્ટ લખનારે બ્યા-

તથા સમગ્ર કે અંશરૂપ પ્રમાણ હોય. સાસ્ત્રાર્થ થયે તો ચડદહેનારીના સાસ્ત્રાર્થમાંથી ખુલાસો થઇ જશે.

ઉદા—કલમમાં જણાવ્યું છે કે નિત્યાનંદજીને સંતાડી મુખી તેમના હસ્તાક્ષરનો લેખ બહાર પાડવામાં આવતો નથી વિગેરે લખ્યું છે તેના જવાબમાં લખવાનું કે નિત્યાનંદજીને સંતાડી મુખમાં નહોતા પણ નિત્યાનંદજી તો હંમેશાં પળકીકમાં રહેનારા છે, તે સર્વ પ્રજા ભણેજ છે પણ સાસ્ત્રાર્થનો પ્રખંધ જ્ઞાનો મુખી થાય નહીં ત્યાં મુખી ધમડાછાન્દ્રી સભામાં હમારે તેઓને લાવવાની અને તેઓએ ભતે આવવાની જરૂર નહીં હતી તેમજ સ્વામીશ્રી નિત્યાનંદજીના હસ્તાક્ષરનો લેખ બહાર પાડવાની પણ જરૂર નહોતી, કારણ નિત્યાનંદજી શસ્ત્રાર્થ નહીં કરે તો તેના જોખમદાર આર્થ સમાજઓ હતા પણ મહારાજશ્રી સાસ્ત્રાર્થ નહીં કરે તો તેના જોખમદાર કોણ તે નકી કરેલું નહિ હોવાથી મહારાજશ્રી માધવતીર્થજીના હસ્તાક્ષરની માગણી કરી હતી.

૮—સાસ્ત્રાર્થ અમુક અમુક વ્યક્તીથીજ થવો જોઇએ એવો કાંઈ નિયમ નથી વીગેરે જે લખ્યું છે તેના જવાબમાં લખવાનું કે જે સ્થાનના જોખમદાર મુખ્ય હોય તેણે પોતેજ સાસ્ત્રાર્થ કરવો જોઈએ કારણ ગુરૂ કરતાં શીષ્ય વર્ગ ઓછા જ્ઞાન વાળો હોયજ એવો લૌકિક નિયમ છે માટે મહારાજ માધવ તીર્થજીના હાથથી લખેલો સાસ્ત્રાર્થ બહુજ ગંભીર અને તત્ત્વજ્ઞાનથી સંપૂર્ણ હોવો જોઇએ. તેથી મહારાજશ્રીએજ સાસ્ત્રાર્થ કરવો જોઇએ એવો આર્થ સમાજઓનો આગ્રહ થોડોજ છે. મહારાજશ્રીના શીષ્ય તથા આર્થ સમાજના પંડીતોનો સાસ્ત્રાર્થનો ચાહ છેજ, પણ મુખ્ય ધર્મ ગુરૂઓ સાસ્ત્રાર્થ કરે તો કાંઈ અલૌકિક અજવાળું પડે.

૯.—ગી કલમના જવાબમાં લખવાનું કે રાજકોટ, મુંબઈ વિગેરેમાં મહારાજશ્રી જે રૂઢીએ સાસ્ત્રાર્થ કરવાનો આડંબર કર્યો હતો તે તમામ સમજી પ્રજા વર્તમાનપત્રો દ્વારા સમજી ગઇ હતી અને શોક સાગરમાં ડુબકાં ખાતી હતી વિશેષ ખુલાસો કરવાની જરૂર છે કે આર્થ સમાજઓ સાથે સાસ્ત્રાર્થ

કર્તા પણ આર્ય મુની તથા રવામી નિત્યાનંદની હાજરી પોકરોવી છતાં સભામાં હાજર થયા નહી. તેા હમે પુછએ છીએ કે ત્રણ દિવસ સુધી સભામાં શાસ્ત્રાર્ય કીધો તે કોની સાથે ? હમે ધારીએ કે ભીંત સાથે કીધો હશે. વાહ ? કેવો “વદતો વ્યાધાત.”

૧૦.—મી કલમમાં લખ્યું છે કે પ્રસ્તુત વિષય છાત્રીને ખીલ વિષયોનો શાસ્ત્રાર્ય કરવા માંગણી કરેલી છે અને અતક બ્રાહ્મ. મુર્તીપુલ પરલોક વિગેરે વિવાદાસ્પદ વિષયો સપ્રમાણ એમ તમારે કબુલ છે એમ સ્પષ્ટ થાય છે વિગેરે લખ્યું છે તેના જવાબમાં લખવાનું કે રીપોર્ટ લખનારને ખબર નથી કે પ્રસ્તુત વિષયથી ચાવત વિષયોનો નિર્ણય થવાનો છે કારણ કે દ્વૈતાદ્વૈત વિગેરે જે સંપ્રદાયો છે એ સંબંધી શાસ્ત્રીય વિચારથીજ મુર્તી પુલ, અતક બ્રાહ્મ વિગેરેના નિર્ણય થક શકે છે, માટે રીપોર્ટમાં લખવું કે મુર્તીપુલ વિગેરે તમારે સપ્રમાણ છે એ કેટલું ભુલાવો. ખવાડનાર તથા ભોળી પ્રભને બ્રમમાં નાંખનાર છે. દ્વૈતાદ્વૈત, વિશુદ્ધાદ્વૈત એ શબ્દોનું રીપોર્ટ લખનારને જ્ઞાન પણ નથી કે જેથી નિત્યાનંદજી મહારાજને અર્થો પુછ્યા છે એટલે રીપોર્ટ લખનાર કેવા વિદ્વાન છે એ સમસ્ત પ્રભ વર્ગ સમજ લેશે.

૧૧.—સન્યાસ ધર્મ એ ત્રીજો વીષય છે પણ શાસ્ત્રાર્યની માંગણી કરનાર છજાસુ મહસ્થ છે તેને મહસ્થ ધર્મ નજીવાની જરૂર છે છતાં તમારે સન્યાસ ધર્મ સાંભળી સન્યાસી થવાનો હેતુ છે કે કેમ વીગેરે કટાક્ષ કર્યો છે, એના જવાબમાં લખવાનું કે અમે ગૃહસ્થ છીએ છતાં બ્રહ્મચર્ય, વાનપ્રસ્થ અને સન્યસ્ત એ ધર્મ નજીવાની જરૂર છે તેમાં બ્રહ્મચર્ય તો આ વખતે નષ્ટ છે. વાનપ્રસ્થ તો તદન નષ્ટ છે પણ સન્યાસ ધર્મ પાળતા સન્યાસીઓ ભોવામાં આવે છે. તે પૈકી શંકરાચાર્ય મહારાજ પણ સન્યાસ ધર્મમાં પ્રવર્ત થએલા છે તથા આદ્ય શંકરાચાર્ય મહારાજ હાલના કહેવાતા શંકરાચાર્યોના માર્ક મનુષ્ય વાહન ધોળે દહાડે મસાલ, જરી કોરનાં કપડાં, ચાંદીની પાવડી, કીનખાળના ગાદી તકીયા અને પંચાયતન દેવ પુનં રાખતા હતા કે કેમ

તે સન્યાસ ધર્મ જાણવાથી પ્રજાને ખબર પડે અને સન્યાસ ધર્મમાં શું શું વર્જ્ય છે તે પણ ખબર પડે કેમકે જીવીજીવમાં કોઇ જગ્યાસુ ગૃહસ્થને સન્યાસ લેવાની ઇચ્છા થાય તો “યથા ગુરુ તથા શીષ્યા” એ ન્યાય પ્રમાણે આવે. આડંબર ઝાંઝ કરવો કે કેમ તે સુજ પડે.

૧૨—આર્ય સમાજીઓ ગુણકર્મથી વર્ણાશ્રમ માને છે. વિગેરે લખીને સન્યાસ ધર્મની શી આવશ્યકતા છે, એવો જ ઉડાઉ ખુલાસો આપ્યો છે તેમાં જાણાવવાનું કે આર્ય સમાજ નામનો કોઇ પંથ નથી તેમજ આર્ય સમાજ નામનો કોઇ ધર્મ નથી પણ ફક્ત આર્ય સમાજ નામની એક સંસ્થા છે, અને તે વેદ ધર્મને માન નારી છે. માટે વેદ તથા અનેક આર્ય ગ્રંથોમાં ગુણ કર્મ સ્વભાવથી વર્ણ વ્યવસ્થા વર્ણવેલી છે, તેજ પ્રમાણે આર્ય સમાજ વર્ણવ્યવસ્થા મનાવવા કહે છે, છતાં રીપોર્ટ લખનારને તે વાત નહિ માન્ય હોય એમ જાણાય છે અને તેથી સન્યાસ ધર્મ આર્ય સમાજીઓ માનતા નહિ હોય એવો કુતર્ક કર્યો છે.

કલમ—૧૩—૧૪—તથા ૧૫ નો ખુલાસો બીજર થઇ ગયો છે.

ઉપરની સઘળી બાબતમાં છેવટ ખુલાસો જાણાવવાનો કે હુમને મોટી આશા હતી કે પોતાને જગદગુરુ કહેવડાવતા માધવતીર્યજી જગતમાં ફેલાયેલા આંધકારને પોતે શાસ્ત્રાર્થ કરીને અજવાળુ પાડશે પણ તે હુમારી આશા નષ્ટ થઇ છે અને છેવટે રીપોર્ટમાં આવેલા જવાબથી હુમે તદન નિરાશ થયા છીએ. કારણકે જ્યારે શંકરાચાર્યના શિષ્ય વર્ણ તથા સમાજના પંડીતો વચ્ચે શાસ્ત્રાથ યશેતો હાલમાં આંત્રતા એને પંથો સળંધી નીર્ણય થઇ શકવાનો નથી કારણ—પંડીતો ઉપર લખ્યા પ્રમાણે અનેક સાંપ્રદાયીકો છે. છતાં આગ્રહ પકડવામાં આવતો હોય તો આર્ય સમાજના પંડીતો અનુકુળ વ્યવસ્થા પ્રમાણે શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર છે. અને વૈદીક ધર્મની ઉન્નતી કરવા પાછળ પોતાનું તન, મન, ધન અર્પણ કરવા ઇતેન્નર છે. કારણ આ ભારત ભુમ્પ્રિ અવનત દશાને પ્રાપ્ત થઇ છે. તેનું મુખ્ય કારણ પંથોની ખેંચાખેંચીથી માં-

હોમાંહે કુસંધ વધવાથી થય છે.

દીક્ષગીરી સાથે વધુ જણાવીએ છીએ કે જે પ્રમાણે સ્વામીશ્રી નિત્રા-
નંદ્રને સંકસાર્ય માધવતીશ્રીના શાસ્ત્રાર્ય કરવા વિષેના આપેલા બરોસા
ઉપર વિશ્વાસ રાખીને તેઓને અહીં પધારવાની તરફ આપી હતી, અને
તેઓનો ચાર દિવસનો અમુલ્ય વખત મહારાજશ્રી માધવતીશ્રીએ શાસ્ત્રાર્ય
નહિ કરવાથી નકામો થયો. માટે એવો પ્રસંગ પડીતો. આવે તે વખતે ફરી-
થી નહીં થાય એવી આશા છે. અને સંકસાર્યના શિષ્ય વર્ગ ક્યારે અને કયે
દિવસે શાસ્ત્રાર્ય કરવા આવશે તેની ખબર ચાર દિવસ અગાઉ હુમને મળવી
જોઈએ એવી આર્ય પડીતોને ખોલાવવા.

મુકુંદજી કુંવરજી સહી મંત્રી આર્યસમાજ-મજાગમ.

નોટ--કલમ ૬૪માં વિશેષ ખુલાસો કરવાનો કે વ્યાસીકોટી પ્રશ્નના
જવાબ આર્યમીત્ર પત્રમાં કે જે આમા આર્ય પ્રતિનિધી સભા તરફથી નીકળે
છે તેમાં છપાયેલા છે છતાં ફરી જવાબ માગવાનું કારણ જોકોને જોળવવા
શીવાય બીજું હોય એમ અમે ધારતા નથી.

કછોલીની સભામાં સ્વામી માધવતીશ્રીના તરફથી જે રીપોર્ટ હુમને મ-
ળ્યો હતો તેનો ઉત્તર તેમના માગવા પ્રમાણે હમારા તરફથી ઉપર મુજબ
ધમડાછાના વલ્લભ-દાજી વીગેરે પાંચે ભારફત મોકલ્યો હતો પરંતુ “ તે
મલ્યો નથી,” એવો ઇનકાર કર્યો છે એથી હુમે દીક્ષગીર છીએ.

નોટોસો રજીસ્ટર ભારફત પહોંચાડવામાં આવતી છતાં એવી ગયો કા-
ઢવામાં આવતી કે મહારાજ શ્રી તૈયાર છે પરંતુ સમાજજો નાસવાનું બહાનુ
કાઢ્યા કરે છે અને શાસ્ત્રાર્ય કરવો નથી. જે ઉપરથી ગણદેવીના જગીરદાર
દેશાઇજી હકુમતરાય હરરાયભાઈએ પોતાનું બરોસાદાર માણસ મોકલી
વિનંતિ પત્રીકા પહોંચાડી પણ તેનો પણ કસો ઉત્તર નહીં. તે નીચે પ્રમાણે.

શ્રી દ્વાંરીકા મઠના સ્વામી શ્રી શંકરાચાર્યજી મહારાજની પવિત્ર સેવામાં.

સવિનય નિવેદન કરવાનું કે ન્યારથી આપ શ્રી આ પ્રાંતમાં પધાર્યા છે ત્યારથી આપશ્રીએ બહાર પાડેલી પત્રિકાથી કે જેમાં આપે સામાજિકને વહ્યામમ ધર્મથી પતિત લખેલું છે, તેમજ આપના તેવીજ ભતના ઉપદેશોથી ઉશકેરાઈ જઈ હમારી અનાવિજ ભતીમાં દ્વેષના ખીજ રોપાયાં છે, તેથી હમારી જ્ઞાતીને ઘણી પ્રકારની આપતિઓ વેઠવી પડવાની સંભવના છે.

૨. આપને વિનંતી કે ખરી રીતે જોતાં અમારામાં જે વેદાદીશાસ્ત્ર ઉપર મહા ઉત્પન્ન થવાથી અમો સંધ્યા-ગાયત્રી આદી કરતાં તેમજ ઉપનિષદાદી ગ્રંથો વાંચતા થવા છઈએ તે પણ આર્ય ધર્મોપદેશકોનાજ પ્રતાપથી છે.

૩. હમારા બ્રાહ્મણ લોકો જેઓએ હમોને ધર્મનો ઉપદેશ કરવો જોઈએ તેઓનેજ સંસ્કૃત ભાષાનું જ્ઞાન કોલેજ દ્વારાએ લેવાની ફરજ પડે છે. દરેક આચાર્યનો ધર્મ છે કે યજમાનના કુંડુંળના ઉધરતા છોકરાઓને સંધ્યા કર્મ કરતાં શીખવવું, પરમાત્માનું જ્ઞાન આપવું, ગીતા આદી ગ્રંથો શીખવવા, ઉપનીષદ ગ્રંથો શીખવવા. આપ શ્રી મહારાજને હમારી નમ્રતા પુર્વક વિનંતી કે આપ મહારાજ પાસે જે બ્રાહ્મણો આવેછે, તેઓ વેદાદી ગ્રંથો શીખવવાને લાયક છે. યજમાનોને સંધ્યા શીખવવી અને કરાવવી-ધર્મ પુસ્તકોનું અધ્યયન કરાવવું એ શું તેઓનું કૃત્ય નથી-અને તે પ્રમાણે શું તેઓએ કરાવ્યું છે ? જે યજમાનો સંસ્કૃત ભણેલા છે તેઓના મનમાં શંકા ઉત્પન્ન થાય છે, આપના જેવા શ્રી જ્ઞાતા અને મહાન વિદ્વાન પવિત્ર મહાત્માથીજ હમો જે સીદ્ધાંત શીખ્યા છીએ તે ખરા છે કે ખોટા છે તે સીદ્ધ થવા જોઈએ. મારેજ આપ શ્રીએ પોતેજ આર્ય સમાજ તરફથી વીદ્વાન સ્વામીઓ આવે તેની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરી, હમારા જેવા વૈદિક ધર્મના જીજ્ઞાસુઓનું સમાધાન કરવું જોઈએ, જેથી કશી હમારી જ્ઞાતીમાં સનાતની તથા આર્ય સમાજો

વચે કોઈ પણ રીતનો ઉત્તેશ ન ઉત્પન્ન થતાં ઐક્યતા થઈ સ્નેહ ઉત્પન્ન થાય, અને એમ પ્રમાણે થતું જોઈએ, તે આર્ય સમાજના સ્વામીઓ તથા આપ મહાત્મા પણ કબુલ કરશો. અને તે પ્રમાણે ઉપદેશ પણ કરશો—સત્ય શું છે, તે દરેક પ્રકારે શોધી કહાડવું એ તેની ફરજ છે. અને સન્યાસી સીવાય નિષ્પક્ષપાતપણે બીજા કોઈ પગારદાર શોધી આપી શકે નહીં, કારણ કે તેમાં તેનો પોતાનો સંસારીક સ્વાર્થ રહેલો હોય છે. એમ કહેવામાં આવે છે કે ભીમસેન પંડીત તેમજ જવાહરપ્રસાદ વીંગેરે કે જેઓ આર્ય સમાજ તરફથી પ્રથમ ઉપદેશ કરતા હતા અને કહેવાતા સનાતન 'ધર્મનું' ખંડન કરતા હતા તેઓ હાલમાં કોણ જાણે કયા કારણથી સનાતનની થયા છે. તેની હોમને સમજ પડતી નથી માટેજ આવા લોકો દ્વારા સત્ય—અસત્યનો નિર્ણય કરાવવા ચાહતા નથી.

૪. હોમને કેટલાક બ્રાહ્મણો તરફથી ખબર મળી છે કે આપ શ્રીચૈત્ર કૃષ્ણ આઠમને દિવસે શાસ્ત્રાર્થ કરવા સભા ભરવાના છે. જો કદાચ તે વૃત્ત ખરી હોય તો આ પત્ર લાવનાર માણસની સાથે નીચે લખેલી ખાબતોની કબુલત આપની સહી રીકા સહીત હમારા ઉપર તરત લખી મોકલાવશો કે જેથી હોમે આર્ય મહાજના ઉપદેશક સન્યાસીઓને તે પ્રસંગે બોલાવી લેવાની ગોઠવણ કરીએ કારણકે આ કબુલત આર્ય સમાજોએ કબુલ રાખી છે તેમજ હમારા બીજા દેશાઈ લોકોને તે પ્રસંગે તે લાભ લેવા માટે સુચના આપીએ.

૫. આ પત્રનો ઉત્તર જો આપશ્રીના તરફથી પત્ર લાવનારની સાથે મોકલવામાં નહીં આવશે તો હોમને આપશ્રી શાસ્ત્રાર્થ કરવા નથી ચાહતા અને લોકો આપના નામથી ખોટી ગયો ઉડાવે છે. એમ દલગીરીથી માનવું પડશે.

૬. આ પત્રનો ઉત્તર લખતી વખતે આપના મુખ્યાધીકારીજને આજ્ઞા કરશો કે આર્ય સમાજોને આપેલા ઉત્તરમાં વાપરેલી ગુચવણ ભરેલી અસચ્ચ તથા અનુચિત ભાષા વાપરવામાં નહીં આવશે તો આપશ્રીનો મહેજાન

ઉપકાર માનીશું. આપશ્રી પાસે સત્ય શું છે તે જાણવા માટે હમેશાં જવાબ તરીકે આ પત્રિકા મોકલેલી છે. માટે તેનું સ્પષ્ટ અને સત્વર ઉત્તર મોકલવા કૃપા કરશો. જે લખવામાં કંઈ ભુલ થઈ હોયતો આપશ્રી ક્ષમા કરશો. એજ વિનંતી.

કબુલાત—

(૧) સભા અમુક તીથીએ તથા અમુક રથજો થશે.

(૨) સભા ખાનગી નહીં બહાર જાહેર સરવામાં આવશે.

(૩) સભામાં શાસ્ત્રાર્થ અથવા કવચ કરવા આવેલા માણસોનું કાંઈ રીતે અપમાન કરવામાં આવશે નહીં.

(૪) શાસ્ત્રાર્થમાં મુર્તીપુજા વેદોક્ત છે. અને શ્રાવમાં આપેલા પીંડા ભરી ગએલાને પહોંચે છે. તેમજ આર્યસમાજીઓ વર્ણાશ્રમથી પતિત છે—આ વિશયો વેદ તથા વેદાનુકુળ શાસ્ત્રોથી સીધ્ધ કરી આપવાની આપને માથે ફરજ રહેશે. ને તેનું ખંડન આર્યસમાજના ઉપદેશકો કરશે.

(૫) જો કદાચ કોઈ નીમીત્ત લઈને આપ શ્રી શાસ્ત્રાર્થ ન કરી શકો અથવા નહીં કરવા ચાહો તો આપના તરફથી ગમે તે પંડીતોને શાસ્ત્રાર્થ કરવાની છુટ રહેશે. તેમજ આર્યસમાજ તરફથી ગમે તે પંડીતો શાસ્ત્રાર્થ કરશે. પણ તે શાસ્ત્રાર્થમાં આપના પંડીતોની થએલી હાર જીત તે આપની થએલી ગણાશે.

(૬) શાસ્ત્રાર્થ ગૌણીક તેમજ લેખી પણ કરવામાં આવશે, કે જેથી ત્યાં હાજર રહેલા તેમજ ન હાજર થએલા સર્વેને બરાબર લાભ મળે ને એક બીજાને પોતાની કહેલી વાતથી ફરી જવાને તક ન મળે.

(૭) શાસ્ત્રાર્થમાં બેક પક્ષને લખવાને તથા બોલવાને માટે સરળતા આપવામાં આવશે.

(૮) શાસ્ત્રાર્થ મળતે તાલીઓ પાડનાર—કે—હર-હર નીગેરે કરી ગઈ-

બડ કરનાર માણસોને પોલીસ મારફત સજામાંથી કાઢી મુકવામાં આવશે.

મણિદેવી.

તા. ૧૦ માઠે એપ્રિલ

સને ૧૯૦૬

}

હંકુમતરાય હરરાય દેસાઇ

આનંદરાય બાપુભાઈ દેસાઈ

ઉપલી પત્રિકા પહેલ્યા પછી મહારાજ શ્રીએ થોડે દીવસે નીચેની પત્રિકા બહાર પાડી સમાજએને એલેજ કર્યો. એતો જ્યારે મહારાજ શ્રી ચિકટ સંજોગમાં આવ્યા અને હવે નિર્ણયવગર આગળ નહો જવાય એમ જોવાથીજ કબુલ થયા. બાકી મહારાજ કાંઇ ભલમનસાઇથી શાસ્ત્રાર્ય કરે એવા નહોતા, એ દેખીતું છે. વિરપુર, મુંબાઇ આદી સ્થળે તો ગમે તેમ કરીને છટક્યાજ હતા, એલેજ નીચે પ્રમાણે:—

શ્રી.

મહેર ખખર.

૧ નીજાભાઇ નાગરજ પટેલ મુ. કછેલી.	૨ નારણજ ખુશાલભાઇ.
૩ ભીમાભાઇ ભગવાનજ.	૪ નીજાભાઇ ભગવાનજ.
૫ ડાહ્યાભાઇ માંડાભાઇ.	૬ ભગવાનજ મુરારજ.
૭ વસનજ જગાભાઇ.	૭ કસનજ પરાગજ.
૮ નાગરજ રામભાઇ.	૧૦ કસનજ નીજાભાઇ.
૧૧ ખંડુભાઇ ભીખાભાઇ.	૧૨ વલ્લભભાઇ ગોપાળજ.
૧૩ ગુલાબભાઇ કુવરજ.	૧૪ નીજાભાઇ માંડાભાઇ.
૧૫ કીકાભાઇ લાલભાઇ.	૧૬ નીજાભાઇ વસનજ.
૧૭ મુકનજ કુવરજ.	૧૮ ગુલાબભાઇ અખખુભાઇ.
૧૯ રણછોડજ ખુશાલભાઇ.	૨૦ છોટુભાઇ રણછોડજ.
૨૧ નીજાભાઇ દયાળજ.	૨૨ પરાગજ દાજભાઇ.

૨૩ ગોપાલ ચરણોત્તમ.

૨૫ મોતીલાલ કાલીદાસ.

૨૭ પદ્મભટ્ટ અભેરામ.

૨૯ લલિતભાઈ નાગરજી.

૨૪ દયાળજી લલિતભાઈ.

૨૬ લાલભાઈ લલિતભાઈ.

૨૮ રણછોડજી ગોપાળજી.

૧. ઉપર બતાવેલા નામવાળા અરજદારોને ખૂબર આપવામાં છે કે તા. ૨૫-૩-૦૬ ના રોજની અરજીની માંગણી પ્રમાણે નિર્ણય કરી આપવા સાથે તા. ૧૬-૪-૦૬ ના રોજથી અમલસાડ સ્ટેશન નજીક અધિશ્વર મહાદેવની જગામાં સભાનો આરંભ થશે.

૨. તમારા તા. ૧-૪-૦૬ ના રોજ લલિતભાઈ નાગરજી તથા મકનજી કુવરજી ધર્મ જ્ઞાસુના સહીથી રજીસ્ટર ગારક્ટ આવેલી લેખીત જાહેર ખજાનામાં કરેલી માંગણી પ્રમાણે સંસ્કૃત ૮૨ પ્રશ્નો લેખીત શાસ્ત્રાર્થ આર્ય સમાજ મહાશય નિલાનંદજીને કહોલી ગામમાં ભર સભામાં પોંદોંચાડેલો છે.

૩. તેના જવાબ સાથે તથા તા. ૧-૪-૦૬ ના અંજાલાલ ખંડુભાઈ દેશાઈ અને બાવાભાઈ ફકીરભાઈ ધર્મ જ્ઞાસુના સહીથી પ્રસીદ્ધ થયેલી હસ્તપત્રીકામાં આર્ય સમાજઓના તરફથી પણ રૂ. ૧૦૦૦૦) મુંબઈ બેંકમાં જમે કરવામાં આવશે એમ કબુલ કરેલું છે. તેજ પ્રમાણે રૂ. ૧૦૦૦૦)નો મુંબઈ બેંકનો એક અગર રોકડ સાથે સભામાં આર્યસમાજઓને હાજર કરવા.

૪. ઉપર લખ્યા પ્રમાણે સંસ્કૃત શાસ્ત્રાર્થનો જવાબ અને રૂ. ૧૦૦૦૦) નો બંધોળસ્ત વિના આર્ય સમાજઓને સભાની અંદર આવવા અગર શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો કાંઈપણ હક નથી. એટલું જ નહીં પણ ઉપર પ્રમાણે તમારા તરફથી વ્યવસ્થા કરવામાં ન આવે તો હુમારી હસ્ત પત્રીકામાં પ્રસીદ્ધ થયેલી ખીના ખરી છે એમ શાસ્ત્રાર્થ કરી નિર્ણય કરી પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

૫. સભા સખંધી થયેલો ખર્ચ કાયદેસર તમારા તરફથી વસુલ કરવામાં આવશે.

૬. આદાણુ-ક્ષત્રી-આદી ચાતુર્વર્ણ્ય પ્રજાને ખૂબર આપવામાં આવેલે

કે ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે ધર્મ નિર્ણયનો વ્યાખ્યાન પાંડિત લીમસેન શર્મા
વીએરે તરફથી થશે. તે મનજી કરવા ચાતુર્વેરણ્ય પ્રબલ્યે આવવું.

તા.

કેશવલાલ મગનલાલ સંહી.

આજખલ.

સારદામંડ સર્વાધિકારી.

શાસ્ત્રાર્થ.

પુરાણો વેદ ત્યાં સૃષ્ટિકૃમ વિરૂદ્ધ એવો સમાજ
તરફથી શ્રી માન પાંડિત બાળકૃષ્ણ લીધેલો પૂર્વ પક્ષ.

પુરાણમાં આવતી મહાદેવની બિભત્સ કથા ઉપર
તેમણે ખેચે શુ' ધ્યાન, સનાતની પાંડિત છોડ મહારાજે
તેનો જવાબ આપ્યાને બદલે પ્રમાણનાં લક્ષણોના વિખ્યાં-
તર ઉપર ઉતરી જવા કીધેલી કોશીસ.

શાસ્ત્રાર્થના વિષયો તથા સરતો.

અમલસાડ તા. ૧૬ મી એપ્રિલ ૧૯૦૬.

ઉપરની મહારાજ શ્રીની નોટીસ પ્રમાણે સભા સોમવારે અમલ
સાડમાં અધેશ્વર મહાદેવના યોગાનમાં બરવામાં આવી. સમાજજો-
ને જોઈ અપમાન નહીં કરાય એટલું ઓછું એવો મંત્ર તેમને
કાષ્ટએ શીખવ્યો હોય એમ જણાય છે. સભામાં એક ખુશામાં
દૂર છેડે સમાજજોને ખેસવાની ગોઠવણ કરવામાં આવી હતી અને
વચ્ચે અંતર કરી દોરીઓ બાંધી દીધી હતી. વધુ અપમાન માટે

સામે પાટીયું માર્યું હતું કે “ સમાજજોએ અહીંમાં બેશું ”
હરીફ પક્ષને તો ખાસ ઉલટું માન આપવું જોઈએ. અતિથિ
સત્કાર કરવો જાઈએ. તેને બદલે તેમને માટે આ બ્યવસ્થા ! આવી
એક પક્ષી સભામાં જવાથી માત્ર અપમાન થશે એવું જાણવા છતાં
સમાજજોએ ધાર્યું કે ન ગયાતો પછી યુમ ઉરાડશે કે “શાસ્ત્રાર્થથી
ડરી ગયા તેથી બનેતે ખરી. બાકે અપમાન થાય તોપણ જવું તો
ખઈજ” તે પ્રમાણે સભામાં ગયા.

સમાના મંડપમાં અબ્યવસ્થા ઘણી હતી. આર્ય સમાજજો
નિમેષા સ્ટાન્ડર્ડ ચાર વાગ્યા પહેલાં આડધો કલાક વહેલા પુસ્તકોનું
મોડું ગાડું બરી મંડપ આગળ હાજર રહ્યા હતા. ત્યાં કોઈ પણ
પ્રકારનું સન્માન નહી હોવાથી સ્વામી શ્રી નિત્યાનંદજી, સ્વામી શ્રી
વિશ્વેશ્વરાનંદજી સ્વામી શ્રી શંકરાનંદજી તેમજ શ્રી દેશાઈજી હકુમત-
રાવજી તથા તેમના કાકા આનંદરાયજી અને મુંબાઈના માન્યવર
વળુ ચાર શેઠીયાઓને મંડપથી પચીસ કદમ દુર એકે વડના ઝાડની
છાયા તળે ટેવલ ખુરશી નાખાવી બેસાડવામાં આવ્યા હતા. પંડિતજી
બાળકૃષ્ણજી તેમજ શાસ્ત્રી મણીશંકરજી પણ ત્યાં હાજર હતા. સનાત-
નીઓ કોઈપણ પ્રકારે બહાનું કાઢી છટકી જાય નહી તેથી વગર નિમંત્રણે
સમાના મંડપમાં સ્વામી શંકરાનંદજીને સંગતીથી મોકલવામાં આવ્યા.
એ દીવસ પ્રથમ હોવાથી શંકરાચાર્યજીની સ્વારી પણ વહેલી આવી.
શરઆતમાં શંકરાચાર્યનો કારકુન શંકરાચાર્ય તરફથી છપાયતાં
હેન્ડબીસો વાંચી ગયો તેમાં પણ ચાલાકી કરવામાં આવી. શંકરા-
ચાર્યના આક્ષેપોનો જેમાં પુરેપુરો ઉત્તર આર્ય સમાજજોના આગ્રહ
છતાં વાંચવાના અખાડા કરવામાં આવ્યા અને એટલેજ જવાનું

આખો કે તેથી વખત બહુ થઈ જશે. સભામાં “શાસ્ત્રાર્થ શાસ્ત્રાર્થ”
 એમ પડવા પડવા માંડ્યા. આખરે મહારાજે બધું બંધ રાખી
 શાસ્ત્રાર્થના વિષય તથા નિયમ આદી ઘડવા બબ્બે ગૃહસ્થો
 નીમવા જણાવ્યું. તે ઉપરથી શંકરાચાર્ય તરફથી પોરબંદરના
 આગલા દીવાન અને હમણું વલશાહના મામલતદાર મણીસય અ-
 શુતરાય તથા વડોદરાના પંડીત છોટુ મહારાજ અને આર્યસમાજ
 તરફથી સ્વામી શ્રી શંકરાનંદજી તથા મુંબાઈમાં પ્રગટ થતાં સુ-
 પ્રસિદ્ધ પત્ર આર્યપ્રકાશના તંત્રી રા. મોતીલાલ ત્રિભોવનદાસ દલાલને
 નિમત્રણમાં આવ્યા હતા આટલું છતાં શંકરાચાર્યની તે ઉપરાંત
 પોતાની તરફેણની વાર્તા નીમેલા પંચને નહીં ગણતાં જોડ્યા જતા
 હતા અને સભાનું અધ્યક્ષપણુ પોતેજ પોતાની મેળે સ્વીકારી લીધું
 “ઓટોકસીનો ધુમાડો ક્યાંથી જાય ?” વળી સમાજ તરફના પંચમાં
 નિમાયતા સભ્યોને જનતા સુધી જોડવા હેતા નહીં, અને કહેતા કે
 પંચમાં નહીં કરે. પોતે જોશે એ વાજળી. સમાજ તરફથી પોતાનો
 પક્ષ રચી થાય નહીં. સમાજોએ તે કાંઈપણ સીતીએ શાસ્ત્રાર્થ
 કરવોજ હતો. એટલું હમેશ ધ્યાનમાં રાખવું કે આર્ય સમાજનું
 જીવન પ્રીતિપુર્વક શાસ્ત્રાર્થ ઉપરજ છે અને જોજ એમનો જોરાક છે.
 જ્યારે પુર્ણ શાસ્ત્રાર્થ થશે ત્યારે મતવાદીઓને નાસવું પડશે અને
 સત્યવેદીક ધર્મની સ્થાપના થશે. ગમે તેટલા જુલમ, પક્ષપાત અને
 બહાના કરે તોપણ સનાતનીઓ લાગમાં આવેલા તેમને છટકવા
 દેવા નહીં હતા એવા વિચારથી તે પશુ સહન કરી લીધું.

—:શાસ્ત્રાર્થના વિષયો:—

આદિ નિગામજ્ઞા પાંચે નીચજ્ઞા ત્રણ વિષયો પ્રથમ શાસ્ત્રાર્થ માટે નક્કી કરીધા હતા:—

૧. આર્યસમાજનો પક્ષ એ છે જે પુરાણોમાં વેદ વિરુદ્ધ તથા સૃષ્ટિદ્રુમ વિરુદ્ધ ગણુ વાનો આવેછે માટે પુરાણો અમાન્ય છે.

૨. આર્ય સમાજ ચતુર્વર્ણુ ગુણુ, કર્મ અને સ્વભાવથી માનેછે જન્મ માત્રથી નહીં.

૩. આર્ય સમાજ પાપાણ્ડીની પ્રતિમાની પુંજ માનતી નથી.

આર્યસમાજ તરફથી જે હેન્ડબોલો નીકળેલાં તેમાં બીજા વિષયો ઉપર પણ શાસ્ત્રાર્થ કરવાની માગણી કરીએલી પરંતુ ઉપલા ત્રણજ વિષયો સૌથી વધુ તકરારી તેમજ લોકોપયોગી હોવાથી તે ઉપરજ હાલમાં શાસ્ત્રાર્થ કરવો એમ સમાજ તરફના ખીરાજતા સભ્યોએ જણાવેલું અને રા. સા. મણીલાલે સ્વિકારેલું. પણ શંકરાચાર્યવાળા તરફથી એવી ગપ કાઢવામાં આવી કે આકીના વિષયોમાં (જેવા કે શ્રાદ્ધ આદી) તે સમાજો સનાતનીઓનો મત સ્વિકારેછે. આથી ખીજે દીને મળેલી સભામાં સમાજોએ ખુલાસો કરીધો અને જણાવ્યું કે જો તેમ લોકો ધારતા હોય તો હમો બીજા વિષયો ઉપર પણ શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર છીએ. તે ઉપરથી “ શંકરાચાર્ય હાલમાં સન્યાસ ધર્મ પાળતા નથી ” એવો સમાજનો પક્ષ છે એમ લખવા જણાવ્યું પણ તેનો અંગત હુમલો

થયો એમ જણાવવામાં આવ્યાથી “ હાલમાં કહેવાતા સન્યાસીઓ વેદ તથા વેદાનુ કુળ સ્મૃતિઓમાં બતાવેલા સન્યાસ ધર્મ પ્રમાણે ચાલતા નથી” એવો સનાતનો પક્ષ છે એમ લખવા હું બીજા વિષયો પણ લખાવવાની બાંજગઠ ચાલતી હતી પણ બાદ છોકુ મહારાજે લખ્યું કે “ બીજા પણ જે પ્રશ્નો સમાજીઓ પુછે તેનો ઉત્તર સનાતનીઓ તરફથી આપવામાં આવશે. ” એથી સમાજ ઉપરથી કલંક દુર થવાથી વિષયની તકરાર પતી ગઇ.

—:શાસ્ત્રાર્થના નિયમો:—

સોમવારે ૫મ્ને એક મતે થઇ શાસ્ત્રાર્થના નીચલા નિયમો ઠરાવ્યા હતા.

૧. આર્યસમાજના પ્રમાણીક ગ્રંથો રંગવેદાદી બાળ્ય ભૂમીકા નામના સ્વામી દયાનંદ રચીત ગ્રંથમાં લખેલા છે તે ક્રમથી ગાનવામાં આવશે.

૨. સનાતની પક્ષ જે પુસ્તકના નામ ગાનતા હશે તેના નામ લખાવવા અને જે પુસ્તકના નામ નહીં લખવામાં આવે તે પુસ્તક તે ગાનતો નથી એમ ગણવામાં આવશે અને તે પ્રમાણમાં લઇ શકાશે નહીં.

૩. સામા પક્ષવાળો જે જે ગ્રંથોને માને છે તેમાં પ્રમાણો વિરૂદ્ધ પક્ષવાળો તેને આપી શકશે અને તે, તે સામાપક્ષવાળાને કમ્પ્લેટ કરવાં પડશે.

૪. સભાના પ્રમુખ કર્તાઓ બન્ને પક્ષ તરફથી સરખા નિયત કરવામાં આવશે, અને જે પક્ષ કોઈ મરબક કરશે તે માટે તેનો પક્ષ જોખમદાર ગણવામાં આવશે ને પ્રમુખ કર્તાઓને શાસ્ત્રાર્થ વિષે અભિપ્રાય આપવાનો હક નથી.

૫. જ્યાં સુધી શાસ્ત્રાર્થનો એક વિષય પુરો ન થાય ત્યાં સુધી તેમને સ્થાને બીજો પંડિત બદલવા દેવામાં આવશે નહીં.

૬. જે પંડિત શાસ્ત્રાર્થ કરશે તે બીજા કોઈની સહાયતા લઈ શકશે નહીં.

૭. દરેક પંડિત પા-પા (૦૧) કલાકથી વધુ વખત લખવા માટે જોડી વખતમાં લઈ શકશે નહીં.

૮. દરેક વિષય ઉપર વધુ પંદરથી વધારે દિવસ શાસ્ત્રાર્થ થઈ શકશે નહીં.

આ પ્રમાણે સોમવારે સ્વામી નિત્યાનંદજી જેઓ મંડપની બહાર દુર કચેરી બરી બેઠા હતા ત્યાં પંચે નકી કર્યા હતા. સ્વામી શ્રી નિત્યાનંદજીએ ખુદ શંકરાચાર્યજીએ શાસ્ત્રાર્થ મહારી સાથે કરવો એવી માંગણી કરી હતી તેના જવાબમાં ઓડુ મહારાજે જણાવ્યું કે શિષ્યો હોય ત્યાં સુધી પંડે આચાર્યને શી જરૂર છે ? સ્વામીશ્રીએ જણાવ્યું કે તેઓ આઘ શંકરાચાર્યના ગાદીપતિ છે તેથી તેમણે તેમનું અનુકરણ કરવું જોઈએ. તેઓ પોતેજ શાસ્ત્રાર્થ ગમે તે જોડે કરતા હતા. ઓડુ મહારાજે કહ્યું કે શિષ્યો હોય ત્યારે કરતા, અને દુમા ઉલમટ કરતા હતાં. સ્વામીજીએ કહ્યું કે કુમારીલમટ શંકરાચાર્યના શિષ્ય હતા એ તમે ક્યાંથી લાવ્યા ? મારા ધારવા પ્રમાણે તે

આચાર્ય હોય ત્યાં સુધી ખીજને શાસ્ત્રાર્થનો અધિકાર નથી. અને ખરે નિર્ણયતો આશ્રિત પડિતો કે જેઓ માત્ર “ ભાષના ટટુઓ ” છે તેમનાથી અમર નહી. પ્રજાને તો ઉભય પક્ષના વડાઓ બનેજ શાસ્ત્રાર્થ કરે તેથીજ ખાતરી અને સંતોષ થાય. છોડ મહારાજે આનો જવાબ આપ્યો નહોતો.

જે શંકરાચાર્ય જેટલુંજ ઉચું આશન સભામાં સ્વામીશ્રી નિત્યાનંદજીને આવવામાં આવે તો તેમનો સભામાં પણ તેમના વિરોધીઓની સંખ્યા વધારે હોવા છતાં આવવાને તૈયાર છે એમ આચાર્યસભાજ તરફથી રા. મોતીલાલ દલાલે જણાવ્યું હતું. તેનો જવાબ રા. સા. ગામલનદાર મહાશંકરે એવો આપ્યો કે તેઓતો આચાર્ય અને જગતગુરુ છે. તમારા નિત્યાનંદજી તેમ છે?

રા. મોતીલાલ—તેઓ પોતાને ગમે તેમ પદવી આપે તેથી શું થયું? હમને નિત્યાનંદજીને માટે તમને જેટલી શંકરાચાર્ય માટે છે તેથી કિચિંત પણ જોઈું નથી. આચાર્ય સમાજના ગુરુતો વેદ છે. સ્વામી નિત્યાનંદજી તેમનામાં સૌથી વડા તથા મહા મહોપદેશક છે માટે આશનની સરખી અને નિષ્પક્ષ વ્યવસ્થા થવી જોઈએ. વળી જગદગુરુ હોવાની વાત પણ માન્ય નથી. શૈવ બ્રાહ્મણો શિવાય ખીજ પંથવાળા તેમને ગુરુ ક્યાં માનેછે? મુસલમાનો પણ માનતા નથી. માટે જગદગુરુતો શું પણ હાન્દના અને હીન્દુઓના પણ તેઓ ગુરુ નથી. આ ઉપરથી સભામાં કેટલાક બ્રાહ્મણો બોલી ઉઠ્યા કે સભામાં મુસલમાનનું નામ પણ લેવું નહીં. આટલેથી વાત પડતી મુકાઇ.

શંકરાચાર્ય પણ પાપાણાદિની પ્રતિમા પુજા માનતા નથી?

ઉપલા વિષયો તથા વિષયો સોમવારે સાંજે નહીં થયા પછી તે શંકરાચાર્યની પાસે લઈ જવામાં આવ્યા. વિષય વાંચતાં વારજ તેઓ બોલ્યા કે “એમાં નવું શું છે? અને ત્રીજો વિષય વાંચતાં વારજ બોલી ઉઠ્યા કે “ત્યારે પાપાણાદિની પ્રતિમાની પુજા હમે પણ ક્યાં માનીએ છીએ? આ સાંભળી તેમના પંડિતો હાલકી ઉઠ્યા હતા. ત્યાં તેઓ મોટેથી બોલ્યા કે હું પોતે સ્વામી નિત્યાનંદ સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર છું. છોટુ મહારાજ—જ્યાં સુધી આપના શિષ્યોમાં પ્રાણુછે ત્યાં સુધીતો તેમ નહીં થાયા હમે શું કમ છીએ? શંકરાચાર્યજી (ઠંડા પડીને)—શિષ્યોના આ જુલમથી તો હું લાચાર છું! (આમ કહીને સ્વામી નિત્યાનંદજી સાથે શિષ્યોના દીક્ષાગ્રામના ડરથી માંડી વાળ્યું ?)

જ્યાં સુધી વિષયો નહીં ન થાય ત્યાં સુધી સભામાં કોઈએ બાપણુ આપવું નહીં એવું પંચે નહીં કીધું હતું તે છતાં પંચ મસલત ચક્રાવવા મંડપ બહાર ગયું કે થોડી મીનીટ પછી સમસ્ત પંચની રમ્મ વિના પંડિત બીમશેનને બાપણુ આપવા ઉભા કરવ માટે મસલત ચક્રાવી સભાને તેમની ઓળખાણુ કરાવવા મહારાજ શ્રીના કહેવાથી ઉભા થયા. જેવા બીમશેન ઉભા થયા કે તુરત સ્વામી શ્રી શંકરાનંદજીએ પોતે છપાવેલી તેમના પોળાળની નોટીસ તેમના હાથમાં ઉભા થઈ મુકી દીધી જેનું મથાળું વાંચતાંજ તેઓ નીચે બેસી ગયા અને તેનું વાંચન મનમાં ચક્રાવ્યું જે નીચે આપીએ.

સત્ય વૈદિક ધર્મના જ્ઞાસુઓને એક અઘત્યની મુશ્વતા. મુશ્વતા.

દ્વારકા મઠના અધિપતિ સ્વામીશ્રી માધવતીર્થજીએ આર્ય-સમાજ સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરવામાં અસમર્થ હોવાથી પોતાની સહાયતા અર્થે રાજકોટ, મુંબઈ તેમજ આપણા પ્રાંતમાં જોલાવેલ પંડિત શ્રી લીમસેનજીની ઝોજખાણ આ પત્રદારા કરાવવા અમે રત્ન લઇએ છીએ.

લોકોમાં નહર કરવામાં આવે છે કે પંડિત શ્રી લીમસેનજીએ વેદનું જ્ઞાન વધી જવાથી તેમજ સ્વામી શ્રી દયાનંદજીની ભૂલો નાણી, આર્ય ધર્મની અસત્યતા સમજી, આર્ય સમાજને મુકી દઇ સનાતનની થયા છે. તેની સાથે એમ પણ કહેવામાં આવે છે કે જ્યારે લીમસેનજી જેવા પંડીતોએ સમાજ છોડી દીધી છે તો જીન લોકોએ પણ મુકી દેવી જોઈએ.

તેના ઉત્તરમાં દીલગીરી સાથે જણાવવું પડે છે કે આ વાત સર્વથા મિથ્યા છે. અને લોખાં લોકોને માત્ર કગવા માટે આવી જોડી ખજારો પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવી છે. ખરી હકીકત નીચે પ્રમાણે છે. જેની સત્યતા પંડિતશ્રી લીમસેનજીના પોતાના લેખોથીજ સિદ્ધ થઇ જાય છે કે જે લેખ પંડિતશ્રી લીમસેનજીને આર્ય સમાજમાંથી કાઢી મુક્યા પછી પાછા સમાજમાં દાખલ થવાની ઇચ્છાથી પોતે પોતાના આર્યસિકાંત નામે ચોપાનીઆમાં પ્રસિદ્ધ કર્યા છે, અને તેમ છતાં જ્યારે સમાજજોએ પોતાનામાં સામેલ કરવા ના પાડી. ત્યારે કહેવાતી સનાતન ધર્મસલાને શરણે જવાની તેઓ શ્રીને જરૂર પડી છે.

પંડિત લીમસેનજી સ્વામીશ્રી દયાનંદજીની પાસે તોઓ શ્રીએ રચેલા પુસ્તકો લખવા માટે લેખક તરીકે નોકર હતા તેની સાથે સ્વામીશ્રી તેમને આકળુ આદિ શસ્ત્રો પણ બણાવતા હતા. સ્વામીજી મહારાજના શુજરી ગયા પછી કેટલાક વરસ મુઘી પંડિત લીમસેનજી સ્વામી દયાનંદજીના વિચારો

ફેલાવવા માટે આર્ય સિદ્ધાંત નામનું ચોપાન્યું કહાડતા હતા. તેમજ સ્થળે સ્થળે જ્યાં આર્ય ધર્મનું મંડન અને કહેવાતા સનાતન ધર્મનું ખંડન કરતા હતા. પંડિત ભીમસેનજીએ કેટલાક પુસ્તકોની દીકા પણ લખી હતી. ઉપનિષદોની દીકામાં કેટલોક ફેરફાર કરેલો તેમજ મનુસ્મૃતિની દીકા કરતી વખતે કેટલાક મહત્વના શ્લોકો અમુક કારણસર તેમણે તે પુસ્તકમાંથી કાઢી નાંખેલા. તેમજ ગીતાજીની દીકા કરતાં પણ અનેક મહાન ઉત્તમ શ્લોકોનજ નહીં પણ અધ્યાયોના અધ્યાયો ઉડાવી દીધા. અને પ્રગટ કર્યું કે તે વૈશ્વ લોકોએ ગીતામાં સેગમેગ કરેલા છે. તેવીજ પ્રકારે કેટલાક વિષયોપર હાલમાં ચાલતી સંપ્રદાયોની રીતિ પ્રમાણે લેખો લખવા માંડ્યા હતા. બધી વાતો જ્ઞેતાં વિદ્વાન આર્યસમાજીઓને તેમના પ્રત્યે ધણેજ તિરસ્કાર ઉત્પન્ન થઈ ગયો હતો. આર્યસમાજના પેપરોમાં તથા જાહેર ભાષણોમાં તેમની વિરુદ્ધ ખોટાવાલાગ્યું તેટલામાં અધુરામાં પુરું એમ થયું કે શેઠ માધવપ્રસાદજીના ઘેર ચણ કરાવતાં કોણુજીએ શા ગુપ્ત કારણથી પંડિત ભીમસેનજીએ બનાવડી બકરાને નક્કવાર દેખાડી પશુવધના મંત્રનો વીનીયોગ પુરો કર્યો. (જુઓ તેઓનોજ આર્ય સિદ્ધાંત ભાગ ૧૦ અંક ૯ પાનું ૪૩) તે પેઢેલાં પણ જ્યારે આર્યસમાજીઓએ તેમના ઉપર સ્વામીજીના અભિપ્રાયથી વિરુદ્ધ લખવાનો આરોપ મુઠી નારાજગી પ્રગટ કરેલી તે વખતે પણ આર્યસમાજને વિશ્વાસ આપવા માટે તેમણે પોતાના આર્યસિદ્ધાંત ૧૦-૯-૩૩માં પ્રગટ કરેલું કે હું ઇશ્વરાનંદની માફક કૃતદ્વી નથી. “હું” મારા ગુરુ સ્વામી શ્રીદયાનંદજીને કોઈપણ દીવસ ખરાબ લગાડીશ નહીં અને જો સ્વામીજીના સંબંધમાં કંઈપણ ખોટું લખું તો મને કૃતદ્વિતાનો દોષ લાગે.” બનાવડી પશુવધ પછી જ્યારે સમાજીઓએ તેને સર્વથા સમાજથી અલગજ કરી મુકવાની કોશીસ કરી ત્યારે તેણે તૃપ્તસ્થ રહેવાની પ્રતિજ્ઞા કરી અને દીકલી જઈ સમાજીઓ પાસે મારી માંગી કે જે મારી તેમના આર્ય-સિદ્ધાંત ૧૦-૧૨-૫૪માં છાપી હતી તે સીવાય બીજા પણ કેટલાક પેપરોમાં છપાવી હતી. તેમાં એમ લખેલું કે આ વખતે મારી ભૂલ થઈ છે. હવે આગળ એની ભૂલ કરીશ નહીં.

મારી નામની નક્ક નીચે પ્રમાણે. (આર્ય-સિદ્ધાંત ૧૦-૧૨-૫૪)

યદિ મામ પ્રતીકારમ શસ્ત્રંશસ્ત્ર પાણ્યઃ ।

ધાર્તરાષ્ટ્ર રણે હનુયુસ્તાન્મે ક્ષેમતરંભવેત ॥

આ રથોક લખીને લેખે છે કે જેવી રીતે અર્જુને કહ્યું હતું કે મને ખાસી હાથ છતાં અને કાંઈપણ બચાવ ન કરતાં જે દુર્યોધનાદિ મારી નાંખે તો મારું કલ્યાણ છે, પણ હું તેમની સામે હાથ ઉપાડીશ નહીં.” તેવીજ રીતે હું પણ કહું છું કે આર્ય સમાજ લોકો મને ગમે તેટલું ક્રોધવે હઠબહાર દુઃખી કરે તો પણ મારી આયુષ્ય પર્યંત સમાજનો પ્રતિપક્ષી થઈશ નહીં કિંતુ આવશ્યક્તા હોવાથી આર્યસમાજનેજ સહાય આપીશ. હું પ્રથમથીજ આર્યસમાજમાં રહ્યો છું. અને સર્વ પ્રકારના કાર્યોમાં સહાયતા મળેલ છે. અને મારા તરફથી આર્યસમાજને પણ સહાયતા મળેલ છે.

હવે જે હું પોતે પ્રતિપક્ષી થાઉં અથવા જે પ્રતિપક્ષીઓને સહાયતા આપુ તો કૃતદંતતાનો દોષ મારાપર આવે. હવે રહ્યો યજ્ઞાદીનો વિચાર. તે સર્વ આર્ય લોકોને જેવી રીતે ગમે તેવી રીતે તેઓ વિચાર કરે અને માને. હું આ વિષયમાં પ્રતિપક્ષી રીતે આગળ કાંઈ પણ લખીશ નહીં. એટલા માટે આપ લોકો અવશ્યમેવ મારી પહેલાંની ઘુષ્ટતા માટે મને ક્ષમા કરો.

હસ્તાક્ષર.

આપનો ભીમસેન શર્મા.

આ સીવાય ખીજ એવા કેટલાક લેખો પોતાના આર્ય સિદ્ધાંતમાં પ્રગટ કર્યા જેમાં જણાવ્યું હતું કે હું સ્વામીશ્રી દયાનંદજીને પુર્વવત ગુરુ માનુ છું અને કોઈ દીવસ પણ આર્યધર્મને હાનીકારક કૃત્ય કરીશ નહીં તેમ છતાં જ્યારે આર્યસમાજોએ મારી નજ આપી ત્યારે પાંડિતશ્રીને કહેવાતા સનાતન ધર્મમાં જવું પડ્યું છે. હવે એના પરથી સપષ્ટ થઈ શકે છે કે સ્વાર્થી ભીમસેનજી છે । કે આર્યસમાજ છે અથવા પાંડિત ભીમસેનજીના આવા ગુણો

જાણતાં છતાં સહાયતા લેનાર તેમના કહેવાતા હાલના ગુરૂ (પંડિતજીના પોતાના લેખ મુજબ સમાજમાંથી બાતલ થતાં સુધી તેા તેમના ગુરૂ સ્વામી-શ્રી દયાનંદજી હતા) દારકાંમકના અધિપતિ સ્વામીશ્રી માધવતીર્યજી સ્વાર્થીછ?

પંડિત જીમસેનજીની સ્ત્રીસ્તાહકીકત જાણવા માટે તેમના પોતાના ઈ. સ. ૧૯૦૦ ના આર્ય સિધાંતો વાંચવા જોઈએ. કે જેથી તેઓનું ખરેખર રૂપ દેખાઈ આવશે. તોપણ તે માંહેના થોડાક દાખલા અત્રે ટાંકીએ છીએ કે જેથી તેઓ કેવા સત્તાતની છે તે ખબર પડી જશે.

ભાગ અંક પાનું

આર્ય સિધાંત ૧૦-૯-૩૧ માં સ્વામીજીનો શિષ્ય કહેવરાવવામાં ઉત્સુકતા બતાવવી

.. ૧૦-૯-૩૪ માં સ્વામીજીએ સ્વપ્નમાં આવી શીક્ષા આપવાનું લખવું.

.. ૧૦-૯-૩૬ માં મુર્તી પુનઃ અવતાર વગેરેનું વેદ વિરુદ્ધ છે એવું લખાણ અને હાલના કહેવાતા સનાતન ધર્મને ગાનવાની પ્રતિજ્ઞા.

.. ૧૦-૯-૫૦ માં પ્રતિનીધી સભા પાસે સુલેહની પ્રાથના કરવી.

.. ૧૦-૧૦-૯ માં વેદ વિરુદ્ધ સ્મૃતિઓ ન માનવાનું લખાણ.

.. ૧૦-૧૧-૨૫ માં સમાજની હાનીના ક્ષેત્ર લેખો પાછા લેવા.

.. ૧૦-૧૧-૨૬ માં સમાજ વિરુદ્ધ લેખો કોધે લખાયા છે એવો ઠરેલો સ્વીકાર.

.. ૧૦-૧૧-૪૧ માં કેટલાંક ઉપનીષદો પુરાણ સમાન નવાં માનવાં.

૧૦-૧૨-૫૨ માં સતરના લક્ષણ. (ગુણને પણ અવગુણ સમજે.)

આ ઉપરથી પંડિતજીના વચન પર કેટલું વજન રખાય એનો વિચાર વાંચક વર્ગને સોંપીએ છીએ.

એમ કહેવામાં આવે છે કે પંડિતજી સમાજમાં રહેવાને માટે પશ્ચાતાપ કરે છે. પણ હજી સુધી હમારા હિંદુભાઈઓએ એમ નહીં સાંભળ્યું હશે કે પંડિતજીએ હિંદુશાસ્ત્રોના ખંડન કરવા બદલમાં હજી સુધી પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યું છે કે નથી ? દુકમાં જણાવવાનું કે પંડિતજીનો ખરો ધર્મ આર્ય તેમજ સનાતન ધર્મ પણ નથી, તેમનો ધર્મ તો માત્ર ટકા (પૈસો) છે. જ્યારે આર્ય સમાજ તરફથી ધનની સહાયતા મળતી હતી ત્યારે હાલમાં કહેવાતા સનાતનધર્મનું ખંડન કરતા તેમજ યજ્ઞાદિમાં પશુ હિંસાનો નિષેધ સીફ કરતા. જ્યારે શેઠ માધવપ્રસાદ તરફથી કંઈ લાભની આશા થઈ ત્યારે બનાવટી પશુવધ કર્યો. હવે જ્યારે સ્વામી માધવતીશ્વર તરફથી સ્વાર્થ સીફ થતો દેખાયો, ત્યારે તે-ઓશ્રીના એલા થઇ તેમનાં ઝીન ગાવા લાગ્યા. તો આવા માણસોની વાત સાંભળી ન્યાતમાં દવેષ ધાલી નુકશાની વેઠવો તો ડાહ્યા માણસનું કામ નથી. માટે શાસ્ત્રાર્થ કરાવી સત્ય અસત્યનો નીર્ણય કર્યા સીવાય કંઈપણ એકતરફી માની અધર્મી થવું નહીં.

ઇત્યેામ્.

શંકરાનંદ

થોડીવાર રહી મહારાજ શ્રીએ પાછો ઉઘસો ખાઇ પં० ભીમ-શેનને બાપણુ આપવા પ્રમાણ્યું. પંડિત ભીમશેનને એમણે પૈસાની સાલચથી આટાના બનાવટી પશુનો યજ્ઞ કરવા સમ્મતિ આપવાથી આર્ય સમાજે કાઢી મુક્યો હતો અને તે પછી અનેક કાલાવાલા અને ક્ષમા ગાગવા છતાં તેમને સમાજે સ્વિકારવા ના પાડી હતી. જે ઉપરથી સમાજની વિરુદ્ધ થઇ જુના વિચારના ટોળામાં ભળી

જામને હવે સમાજજ્યોતે ગાળી દેતા ફરેછે અને સમાજના જે સિદ્ધાંતોનું જોમણે જીવન પર્યંત—વૃદ્ધાવસ્થા પર્યંત મંડન કરેલું તે-
 નુજ હૃદય વિરૂદ્ધ ખંડન કરતા ફરેછે. તેમને સમાજજ્યોતે વિરૂદ્ધ લાપણું કરવા ઉભા કરવામાં આવ્યા તે નિયમ વિરૂદ્ધ હતું. છતાં
 સમાજજ્યોતે જોલવું દુરસ્ત ધાર્યું નહીં. આજના દીવસની સભામાં
 ૨૦૦૦) માણસ ભેગું થયું હતું. જેમાના ૨૦૦) બિલ્લુક બ્રાહ્મણો
 તથા બાકીના અનાવિત્ત બ્રાહ્મણો હતા અને તેમાં આસરે ૧૦૦) આર્ય
 સમાજજ્યોતે હતા એમ કહેવામાં આવેછે કે જે સમાજજ્યોતે
 મોટી સંખ્યામાં ના આવેતો સભામાં તેમને નાત બહાર મુકવાનો
 ઠરાવ પીક પછાડી પસાર કરી દેવો. અને સમાજજ્યોતે ન આવી શકે
 તેને માટે શંકરાચાર્યે હેન્ડમોલમાં એવું જણાવ્યું હતું કે “ તેજોજો
 રૂ. ૧૦૦૦૦) નો તૈયાર એક મુંબાઈ જેન્ક ઉપર લખવા (શાસ્ત્રાર્થ
 ની ખાતરી તરીકે) તેમજ પોતે જાહેર પાડેલા (બલતાજ) ૮૨
 પ્રસ્તોનો જવાબ પણ લાવવા નહીનો તેમને દાખલ કરવામાં નહીં
 આવે! મહારાજ શ્રી તરફથી નોટીસમાં જણાવવામાં આવેલ જમીન
 ગૃહસ્થ વલ્લભમાઈ દાજીભાઈને નિત્યાનંદજી સામે જોલાવી તેમને
 મુંબાઈ જેન્કનો એક ખતાવવામાં આવ્યો અને તેમના તરફથી રૂ. ૩૦
 ૧૦૦૦૦) રોકડા પાતો એક યા જમીન ખત પુછવામાં આવ્યું ત્યારે
 તેજો જોલાવા કે મારા ઘર ઉપર દશહજાર નળીયાં નથી તો હું
 જમીન કેવી રીતે થાઉં? ત્યાર બાદ એક સભામાં મોકલવામાં
 આવ્યો અને શંકરાચાર્યજી તરફથી માંગવામાં આવ્યો ત્યારે તેજો
 શ્રી જોલાવા કે હમોએ એક માંગ્યો નથી. કાઈ પણ રીતે તેમની
 જાહેર સભામાં આપ ખુદી સમાજજ્યોતે સામે ન ચાલે એમ માલુમ

પડવાથી તરત તે શરતો તેમને ખેંચી લેવી પડે અને સ્વામી શંકરાનંદજીના પ્રયત્નથી ગમે ત્યાં બેસવાની રજા આપવી પડે હતી સભા રાત્રે ૭ કલાકે ખીજ દીવસ ઉપર બરખાસ્ત થઇ હતી.

—:ખીજ દીવસનો શાસ્ત્રાર્થ:—

ખીજ દીવસે એટલે તા. ૧૭-૪-૧૯૦૬ને રોજ સભા પાછી મળી હતી. એ વખતે આસરે ૧૫૦૦) માણસ હતાં. સરઆતમાં સમાજ તરફથી નિમાયલા પંચમાના મુખાધના રા. ગોતીલાલ દલાલે માંગણી કરી કે જે આ શાસ્ત્રાર્થ શંકરાચાર્ય તરફનો હોયતો તેઓ શ્રીએ નિયમ તથા નિયમપર સહી આપવી અગર તેમનો સીકા આપવો જોઈ પાછળથી એમના શાસ્ત્રી હારો જાયતો શંકરાચાર્યે જે તે હારે તો પોતાની હાર થઇ એવું જે જાહેર રીતે કમુશ્યુંછે તેમાંથી છટકાય નહીં. રા. સા. મણીલાલે તેમ કહેવાની અના-વસ્યકતા બતાવી હતી અને તે માટે પોતે જેનમદાર થવા સ્વિકાર્યું હતું. ગાદ શાસ્ત્રાર્થના નિયમો બરાબર લખી તે ઉપર પંચની સહી લેવાનો ઠરાવ થયો પણ આગળ બેઠેલા બ્રાહ્મણોએ કોલાહલ કરી મુખ્યો કે વખત નક્કરો જાયછે. માંહે કેટલાક બરાડા પાડ્યા લાગ્યા કે સમાજીઓ શાસ્ત્રાર્થની છટકી જવા માગેછે. પ્રત્યુત્તર એવો આપવામાં આવ્યો કે આમ ખોટા આક્ષેપો કહીને તમોજ છટકી જવા માંગોછો. નિયમ ઉપર સહી થયા વિના કેવી રીતે શાસ્ત્રાર્થ થઇ શકે? જરા સચુર ખગતી જોઇએ. તે છતાં એક ક્ષણની પણ રાહ જોવા વિના પ્રતિપક્ષીની બડબડ ચાલુ રહી. અને વિ-

યમના પેનસીલથી લખેલા કાગળ ખડા ઉપરજ પંચના દરેક પક્ષના એક એક સભ્યે સહી કીધી અને બાદ કોશાહલથી એમને એમ રહી. સમાજના પંડિત બાળકૃષ્ણજીએ કહ્યું જે નિયમમાં જણાવવા પ્રમાણે લેખીત સંસ્કૃત શાસ્ત્રાર્થ થવો જોઈએ અને શાસ્ત્રાર્થ કરનાર દરેક જણે પોતાને હાથેજ લખવું અને તેનું હાંનીમાં બાષાંતર પણ લખવું. પછી તે બધું સભા સમક્ષ વાંચી બતાવવું જેથી પંડીતો ઉપરાંત સાધારણોને પણ રસ પડે.

છોટુ મહારાજ—મને જોલવાતોજ અભ્યાસ છે. મારા તરફથી કોઈ લખશે તેની અશુદ્ધિ માટે હું જોખમદાર છું.

પં० બાળકૃષ્ણ—તો તમારી અશુદ્ધિ ઉલટી સુધારી લે એવાને તમે તે લખવા રાખો ! માટે એવા પંડીત છો તો હાથેજ લખો. હું પણ હાથેજ લખીશ.

પરંતુ સનાતની પંડિતોને ડર હતો કે લખવાથી હાથ કપાઈ જશે અને બંધાઈશું તો પછી ફરી જવાશે નહીં તેથી લેખીત કરવાની આગ્રહ બરેલી રીતે ના પાડી. કોઈપણ રીતે ન છટકે માટે અત્રે પંડિત બાળકૃષ્ણજીએ મૌખિક શાસ્ત્રાર્થની પણ હા પાડી. તેમણે ઝોટલોજ માંગણી કરી કે હું સંસ્કૃતમાં મારા પુર્વ પક્ષનું મંડત કરીશ પણ તે બાદ સાધારણ લોકોના લાભાર્થ તેનું બાષાંતર પણ સાર રૂપે જોલોશ. (તે સામે પણ વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો.)

એક સમાજ—હાંનીમાં જોલે તો તમારી વિરુદ્ધ જે જોલાય તે એતાઓને સમજ પડી જાય તેથી બીડોછોડ

સનાતની—પાછળથી સામટું બાષાંતર કરીશું.

આ. સ—પાછળથીતો અધા ઉઠી ગયા હોય ત્યારે શું કામનું? તમારે ગમે તમારા સંસ્કૃતનું ના કરતા. હમારા પંડીત સંસ્કૃત ભાષામાં બોલી તેનું ભાષાંતર પણ કરે તેમાં તમારું શું બચશે?

પં. બા—લેખીત હોયતો સંસ્કૃતની જરૂર પણ નહીં તોતો મૌખિકમાં હીન્દીનુંજ કામછે, માત્ર પ્રમાણ સંસ્કૃતમાં આવશે.

બાદ પુષ્કળ રકબક કરતાં રા. સા. મણીલાલે સ્વિકાર્યું કે મૌખિક શાસ્ત્રાર્થ સંસ્કૃતમાં કરવો પણ તેનું ભાષાંતર થવા દેવું. જાણીતા કારણને લીધે આથી બીલુક લોક બહુ નારાજ થયા હતા. બાદ આસરે પાંચ વાગે શાસ્ત્રાર્થ શરૂ થયો હતો.

બીજા દીવસનો શાસ્ત્રાર્થ મૌખિક હોવાથી સંસ્કૃત ભાગનો પુરું રીપોર્ટ નહીં લેવાથી સંસ્કૃતની જાણવા જોગ ભૂલ વિગેરેનોજ રીપોર્ટ લીધોછે તે નિચે પ્રમાણે. (શાસ્ત્રાર્થ સમસ્ત પછાડી આવશે.)

પં. બા—તેમના પ્રતિપક્ષી છોડુ મહારાજ તરફ જોઈને—

શ્રૂયતાં મહારાજ

છા. મ—મહારાજા:

પંડીત બા—વાહ, શું આપનું વ્યાકરણનું પંડિત્ય ? જામરી ભૂલ કહાડી !! પણ મહેરબાની કરીને આમ વચમાં નહીં બોલો. પછીથી તમારો વારો આવે ત્યારે જોઈએ એટલી ભૂલ કહાડજો. આ ભૂલ જરૂર લખી લેવી કે જે પ્રગટ કરવાથી તમો અક્ષય કીર્તિને પ્રાપ્ત થશો.

પંડિત બાજકૃષ્ણજીએ પછી સંસ્કૃત ભાષામાં પુરાણની અસત્યતા વિષે જણાવ્યું. વચમાં છો મહારાજ બોલી ઉઠ્યા કે તમારે અત્રે હેતુ સમજાવવાનો નથી.

પં. બા—કરણ! હાલ તમારાથી વચ્ચે બોલાય નહીં.

રા. સા. મણીલાલ—તે બરાબર છે. તમારે વચમાં બોલવું નહીં.

—:પુરાણોની અસત્યતા:—

આદ્ય પંડિતજીએ સંસ્કૃતમાં બોલ્યા આદ્ય તેનો અનુવાદ કરતાં જણાવ્યું કે હમારે પ્રથમ એ સિદ્ધ કરવાનો વિષય છે કે પુરાણોમાં વેદ તથા સ્ત્રી કુમ વિશ્દ્ધ વાનો બહુ આવે છે માટે તે પુરાણો અમાન્ય છે. હવે તે ઉદાહરણથી સિદ્ધ કરીશ. સનાતન વૈદીક ધર્મની વિશ્દ્ધ વાનો પુરાણોમાં બરેલી છે. વિષ્ણુ પુરાણના ૩ જા ખંડમાં એક કથા આવે છે.

.. શંકરાચાર્યજી—અત્રે કાંઈ વ્યાખ્યાન નથી આપવાનું ?

રા. સા. મણીલાલ—વચમાં નહીં બોલો મહારાજ— મેં એમને રજા આપી છે.

આગળ ચાલતાં પંડિતજીએ જણાવ્યું કે તેમાં વ્યાસ ભગવાન જોડે સંવાદ છે. તે જણાવે છે કે કલ્પયુગમાં પુરાણ ઘડવાની એટલા માટે જરૂર છે કે તેમાં લોકો અજ્ઞાન છે માટે લોકોના ઉદ્ધાર માટે પુરાણ રચવાં જરૂર છે.

—:શિવ પુરાણમાં શિવના મહાવ્યભિચારની કથા:—

હવે શિવ પુરાણમાં એવી કથા છે કે એક વખત મહાદેવજી દારૂ વનમાં ગયા હતા. તેમ કરવા જતાં પોતે તદ્દન નગ્ન થઈ

ગયા અને હાથમાં ઉપસ્થિત ઇન્દ્રિયનું મહત્વ કીધું. સામે રૂપિ પત્નિઓ મળી, તેમના સ્વરૂપથી મોહીત થઇ શંકર ભગવાને તેમને આલિંગન કીધું અને તેમની સાથે રમણ કરવામાં પ્રવૃત્ત થયા. એટલામાં રૂપિઓ પાછા ફર્યા તેમણે આ મહાનિન્દનિય ક્રિયા જોઇ તેથી અત્યંત ક્રોધાવિષ્ટ થઇ મહાદેવને શાપ દીધો જેથી તેમની ઉપરચેન્દ્રિય કપાઇ ગઇ. હવે હું પુણું કે પુરાણોની આવી વાતો શું કદાપી વિષય પુરાણમાં પ્રતિષ્ઠા કીધેલા ઉદ્ધાર અર્થે હોઇ શકે ? આવી મહા અશ્લીલ વારતા કે જે કહેતાં મને લજ્જા આવે છે તે દાખલ કરવાથી લાભ શો ? શું પૌરાણીક મહાદેવ કહેતાં પરમાત્મા વેદમાં વર્ણવેલા ઇશ્વરનાં લક્ષણ વિરૂદ્ધ નથી ? આ વારતા ધર્મ વિરૂદ્ધ છે. તે ભ્રમચર્ય પાળવાની તથા એક પત્નિગામી થવાની વેદની આજ્ઞા વિરૂદ્ધ તેમજ પરમાત્માને મનુષ્યરૂપ મણુનારી તેને કલંક લગાડનારી છે. આવી ગીજ સંકરો વાતો પુરાણમાં છે માટે આ પુરાણો વેદની વિરૂદ્ધ હોઇ અમાન્યજ કરે છે.

હો. મહારાજ—આવી રીતે બોલવું એ પંડિતની ઇષ્ટ રીતિ નથી છતાં ફરજમાં નાંખવાથી બોલુ છું. (એઓ પણ સંસ્કૃતમાંજ બોલ્યા હતા ગાદ બાપાંતર કર્યું હતું. જે કે બાપાંતર કરતી વખતે નવીન નવીન બાગલ બોલતા હતા એથી પંડિતજી બાળકૃષ્ણે ધ્યાન ખેંચવાથી રા. સા. મણીલાલ તેમજ શંકરાચાર્યજીએ તેમને વારંવાર તેમ ન કરવા ફરમાસ કરી હતી.) જે પુરાણ બોટાં ઠરે તો હમે તે ફેંકી દેવા ને પેટી ખાલી કરવા તૈયાર છીએ. પણ પ્રથમ તો તમારાં પ્રમાણોથી સિદ્ધ કરવું જાઇએ. આપ કહો છો કે એ વાત વેદ વિરૂદ્ધ છે પરંતુ તમે વેદના મંત્ર તો તે માટે ટાંક્યા

નથી. વિરૂદ્ધ પ્રમાણ ક્યાં જતાવ્યાં ? કયાનો પછી વિચાર. તે તો છેલ્લાં દાખલાત છે. પ્રથમ લાડવા ખાવા જોઈએ. (મહારાજને શાસ્ત્રાર્થમાં પણ લાડવા ધણા યાદ આવે છે ।) વેદનું પ્રમાણ હોય તે શી રીતે જાણીએ ? શું તેને માથે શીંગડાં ઉમે છે ? મેં સાંભળ્યું છે કે તમે નાસ્તીક નથી અને તમારા સ્વામી દયાનંદ પણ નથી. માટે તમોને વેદ માન્ય હોવાનું જોઈએ એમ ધાર છું. તેથી તમોને ઉત્તરમાં ત્રણ પ્રશ્નો કરું. ૧. વેદનાં ક્યાં પ્રમાણ છે અને ક્યાં છે તે જતાવો ? ૨. પ્રમાણમાં વેદ આવે છે કે નહીં ? ૩. પ્રમાણનું સ્વરૂપ શું ? પ્રમાણનાં લક્ષણનું તમારે પ્રથમ નિર્વાચન કરવું કારણકે ન્યાયશાસ્ત્રમાં લખ્યું છે કે **લક્ષણ વ્રમાણાભ્યાં વસ્તુ સિદ્ધિઃ ।**

.. પં. જા.—(સંસ્કૃત જોડ્યા પછી બાંધાંતર કરતાં) છોટું મહારાજને મેં ઉદાહરણાર્થે આપેલી પુરાણ કથા અવાચ્ય રીતે અશ્લિલ છે એમ એમને સ્વીકારવું પડ્યું છે કારણ તેનો જવાબ આપી શક્યા નથી.

અહીં નારાયણ નામનો શંકરાચાર્યનો કારકુન વચમાં જોડવા લાગ્યો.

રા. સા. મણીલાલ—જો તમો આમ વચમાં જોડશો તો હું ચાલી જઈશ.

પં. જા.—છોટું મહારાજ સ્વીકારે છે કે તેવી કથા પુરાણમાં છે ખરી અને તે વેદ વિરૂદ્ધ નથી એમ તેઓ સીદ્ધ કરી શકતા નથી. એઓ મને પુછે છે કે આ કથા વેદ વિરૂદ્ધ છે તે સિદ્ધ કરવા વેદમાંનું તે વિરૂદ્ધનું પ્રમાણ આપો, પણ આતે પ્રશ્ન છે । શું વેદ-

માં પરદાર ગમન છે એમ માનો છો ? નથી આવો પ્રશ્ન કરો છો ? વેદમાં અનેક મંત્ર આવે છે (જે પડિને અત્રે કહયા હતા.) જેનો અર્થ એ છે કે “પતિ કદાપી પતિન સીધાય બીજી સ્ત્રી જાડે રમણુ કરશે નહીં.” અને આ મંત્રો વિવાહના ક્રિયામાં સંપત પદી અતે હમેશાં પતિ પ્રતિજ્ઞા તરીકે બોલે છે. પ્રમાણુના કલ્પીત મહા-દેવતું પ્રાકમ શું વેદના તે મંત્રો સાથે બધ બેસતુ થાય છે ? ઉ-કત કથા વેદથી અવિરદ્ધ છે એમ સીદ્ધ કરી શકાતુ નથી સારે પ્રમાણુનાં લક્ષણુ માંગીને ન્યાય શાસ્ત્રનો તદનજ્ઞ જુદો વિષય કાઢી વખ્યાંતરમાં વિતંડાવાદથી પક્ષાયન કરી જવા માગે છે. પણ હું ત-મને છટકી જવા દેવાનો નથી.

રા. સા. મણીલાલ—હવે સંસ્કૃત છોડી દો બાષામાં ચાલે છે ત્યારે તેની શીજર ?

છા. મ.—હું કાંઈ સંસ્કૃત બોલવાથી ડરતો નથી.

પં. બા.—(હસીને) પણ હું ડર છું તો ! મારા મોઢા સાથ છોટુબાઈની હોંમતથીજ નિભાવ કરી રહ્યો છું.

છા. મ. પ્રમાણુ નામ માત્ર દેવાથી થતું નથી, ગિતાક્ષરમાં પ્રત્યક્ષાદી પ્રમાણુનાં લક્ષણુ જતાવવાં જોઈએ. પ્રમાણ કિં લક્ષણં એજ પ્રશ્નનો હું જવાબ માગુ છું. બીજું બધું પછી.

પ. બા.—તમે પહેલાં ઉકત કથા વેદથી અવિરદ્ધ છે તે સિદ્ધ કરો, સમાજનો પક્ષ એ છે કે તે વાર્તાથી વેદની દ્રષ્ટિથી પુરાણુ ખોટાં પડે છે. તે પક્ષ અસિદ્ધ કરો. બાદ પ્રમાણુનાં લક્ષણુ. શું એ તદન જુદા વિષય ઉપર પણ તમારી ઉત્કંઠા હશે તો ચાસ્ત્રાર્થ ક-રીશું. શાસ્ત્રીજી બણે છે કે હું સમજતો નહીં હોઈ તેમજ કટાક્ષ

કરે છે કે શાસ્ત્રનો વિષય ગદન છે. હવે તેમની બાબા પણ ગદન
 છે નથી કે ચરમ લાદતિ, કોર્ટે ચલતિ વાકિલાનંચ વા-
 રિષ્ટરાન્ ફાયદા મવતિ, ઇત્યાદી. (આમજ છોટુ મહારાજ
 સંસ્કૃત બોલ્યા હતા.) પણ ભુલો પાછલા ભાગમાં આપવામાં આવી
 છે) આ બાબા ખરેજ ગદન છે. કદાચ સંસ્કૃતમાં મારે જ્ઞાન ટાંચતુ
 હશે તેથી ફાયદા વિગેરે તેમણે વાપરેલા શબ્દોના અર્થ હું સંસ્કૃ-
 તમાં જાણી શક્યો નહીં હોઉં. જે શાસ્ત્રીને પ્રમાણ પ્રમાણનો ન્યા-
 યશાસ્ત્રનો વિષય લેવો હતો તો પ્રથમ હમે આ વિષય લીધો ત્યારે
 તે સામે વાધો કેમ ન લીધો અને પ્રમાણનાં લક્ષણ નિરૂપણનો
 વિષય લેવો એમ આશય કેમ ન લીધો ? જે દર્શનીક—શાસ્ત્રીય
 વિષય લેવો હતો તો વિષય કેમ ઉપર સહી શા માટે કીધી ?

જો મ—પં. જાળકૃષ્ણે તો માત્ર હરદાશની કથા કહીછે પણ
 હું કાંઈ પુરાણ નહીં પણ ન્યાય અને વેદાન્ત જાણ્યો છું. તેમના
 પ્રમાણ ક્યાંછે તે હું કેમ જાણું? હું કાંઈ પિશ્ચાત્ય વૈતાલ નથી કે
 ખીજના પેટની વાત જાણી શકું. પુરાણની વાત વેદ વિરુદ્ધ સિદ્ધ
 કરવી છે પણ એતો નહીં કરો કે વેદ કયા? પહેલાં વેદનું પ્રમાણ
 સમજવું અને પછી વિરોધ સમજવો. તમો માત્ર ખાલી ઘોડા પર
 બેસી આવ્યા છો. મારો પ્રશ્ન એ છે કે વેદ પ્રમાણ ખરો કે
 નહીં? પણ તેતો બોલતા નથી ત્યાં સુધી વિરોધ કેમ સિદ્ધ થાય?
 મંડિતજનો પોષ્ટ્ર કાંઈ તદત વેગજો નથી પણ જમણાને બદલે
 કામો પગ પ્રથમ મુકેછે. પહેલાં શાસ્ત્રની વાત અને પછી પુરાણ
 કથાની વાત જોઈએ, તો અવધી આપું છું. કાલે પ્રમાણનાં લક્ષણો

લખી લાવવાં અને બાદ તેનું હું ખંડન કરીશ.

શાસ્ત્રી રણછોડજી ચોધવજી (મુંબાઇના)—એક બે પંડીતો બોલી શકે નહીં. જધા પંડીતોને બોલવા દેવા જોઇએ. મારે પણ બોલવું છે.

શંકરાચાર્યજી—નહીં બોલો. મેં કેંસલો આપુંછું. શાસ્ત્રીય નિયમ એ હે કે પ્રથમ શાસ્ત્રીય વિષય સિદ્ધ કરવો જોર તમારા લાવેલા આક્ષેપોના પણ પરિહાર કરવો જોઇએ. તમે પ્રથમ હાથ ઉઠાવો કે પ્રમાણ—પ્રમેય વિષે શાસ્ત્રાર્થ કરવો નથી. તે માટે લેકચર કરવા બીજો પંડીત આપીશું.

પં. બાળકૃષ્ણજીને અત્રે બોલવાની રજા મહા મુસ્કેલીએ બીક્ષા માંગવાથીજ મળી હતી. તેમણે જણાવ્યું કે છોટું મહારાજતો જણાવેછે કે તેઓતો પુરાણ જાણતા નથી. તો પુરાણને લગતા વિષય ઉપર શાસ્ત્રાર્થ કરવાનું બીડું શા માટે ઝડપ્યું? જ્યારે આગળ પુરાણ જાણતા નથી તો અસમર્થ હોવાથી બલે બીજો વધારે અભિનય અને વધારે સમર્થ પંડિત મારી સામે આવે. એમનામાં એક યુક્તિ છે તે એક ખુબ મોટેથી બોલવું એને બીજાને ન સાંભળવું.

છો. મ—મારા કહેવાનો શુદ્ધ અભિપ્રાય એ હતો કે હું પૌરાણીક નહીં પણ શાસ્ત્રી છું. પુરાણ શાસ્ત્રનાં ગ્રંથ છે. હું વેદ-વક્તા છું તેથીજ વેદ ઉપર તમે આવો. અગ્રાત વ્યારકરણૈઃ ન શાસ્ત્રાર્થો કુર્યાત્ અર્થાત જોને વ્યાકરણની ગંધ નથી તેણે શાસ્ત્રાર્થ ન કરવો જોઇએ.

સ્વા. શંકરાચાર્યજી—આ સામે હું સખત વાંધો લઈશું. સં-

સ્કૃતમાં પં. બાળકૃષ્ણજી આટલું બધું બોલ્યા તેમાં એક પણ વ્યાકરણની ભૂલ દેખાઇ નહીં અને છોટું મહારાજે અનેક ભૂલો કીધી છે (એક વખતેતો વચમાં અણખી બોલાઇ ગયું) તેમના કરતાં તો પં. બા. અવશ્ય મોટા પંડિત છે. જ્યારે એમના જવાબનો સિધ્ધા જવાબ નથી અપાતો ત્યારે આવી રીતે અંગત હુમલા કરવા એ ઉચિત નથી.

છો. મ—જ્યાં સુધી વધારે સારો પંડિત બીજા પક્ષ તરફથી ન આવે ત્યાં સુધી હું નહીં કરું. આતો ફજેતાનો શાસ્ત્રાર્થ થયો. બસ પ્રથમ પ્રમાણના લક્ષણ ઉપર શાસ્ત્રાર્થ કરી લો, પછી બીજા વાત. ભલે નિત્યાનંદજી આવે.

પં. બા હવે નિર્ણય થયો. શાસ્ત્રાર્થ થશે નહીં. છો. મ. ન્યાયશાસ્ત્રમાં મારી જાણે પરીક્ષા લેવા બેઠા છે. તેને પ્રસ્તુત વિષય સાથે શું સંબંધ છે? તે દર્શન ગને સ્વિકાર છે અને જો તેથી વિરુદ્ધ બોલું તોજ મારી પાસે ખુલાસો માંગવાનો અધિકાર છે. પણ આતો વિતંડાવાદ કરીને શાસ્ત્રાર્થથી છટકી જવા માંગે છે. અને પં. બીમશેન બોલવા ઉડ્યા.

શંકરાચાર્યજી—તમે નહીં બોલો. (બેસી ગયા) પં. બાળકૃષ્ણજી તેનો પણ ઉત્તર આપવાની ફરજ છે પણ પહેલાં પ્રમાણ પ્રથમ નક્કી થવું જોઇએ. તમેતો માત્ર નિંદા કરી.

પં. બા—ત્યારે તમે તેની વેદથી સ્તુતિ સિદ્ધ કરી આપો. પંડિત બીમશેન ફરથી બોલવા ઉભા થયા તે જોઇ બાળકૃષ્ણજી બોલ્યા—બીજાને બોલવાનો હક નથી.

શંકરાચાર્યજી—ત્યારે કાલ ઉપર રાખો.

છાં. મ—પં બાળકુળ્યુને તો ફક્ત સંસ્કૃત અને ઇતીહાસજ્ઞ આવડેછે. બીજો કોઈ પડીત લાવો.

પં. બા—તમે ન્યાયશાસ્ત્રનો વિષય રાખશો તોતો તે ઉપર પણ હું જ શાસ્ત્રાર્થ કરીશ. પણ પહેલાં જે લીધું છે તેમાંથી બાતું કાઢીને અને સામાને ચીઢવાઇને અપડીતાદી ગાળ દઇને બાગોમાં. પ્રથમ તો કહ્યું હતું કે મને સંસ્કૃત પણ નથી આવડતું, પણ તે આવડેછે એટલી પણ સરટીફીકેટ આપી માટે ઉપકાર થયો.

શંકરાચાર્ય—વેદથી શું વિરોધ થયો તે સિદ્ધ કરો.

પં. બા—તે વેદ મંત્રતો મેં કહ્યો. તે સત્ય પદીમાં બોલાયજાતો. તે પ્રસ્તુત વિષય ઉપર શાસ્ત્રાર્થ કરવા અસમર્થ છો એમ સ્વિકારો તો પછી ચાલો પ્રમાણનાં લક્ષણના વિષય એ ઉપર પણ શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર છું.

બાદ પેં. બીમશેન બોલ્યા હતા કે સમાજજ્યોતું વર્તન વેદથી રૂપીએ રૂપાથી પણ વધારે વિરુદ્ધ છે માટે તેમને વેદ વિરુદ્ધ શું છે તે કહેવાનો હક નથી. લેખી શાસ્ત્રાર્થ નકામો છે કારણ કે હું માશ “બ્રાહ્મણ સર્વસ્વ” નામનું છાપું કાઢું છું તેમાં આર્યસમાજ સાથે શાસ્ત્રાર્થ લેખી ચલાવુજ છું માટે જેમની ઇચ્છા હોય એમ-જે મંગાવવું.

પં. બા—આપ લેખી કરવાની ના કહોછો એતો ઠીક છે પણ આર્યસમાજ તરફથી કયું છાપું નીકળે છે જેની સાથે તમે શાસ્ત્રાર્થ કરો છો ?

ભીમશેતે પં ૦ ગા—ઉપર ધ્યાન નહીં આપતાં મહારાજ શ્રીને તેમજ અન્યને આહક થવા સુચવ્યું એ પણ પંડિતની કેવી ખુશી ! સાથે પંડિતજી પાંચ પચાસનાં ચોપડાં પણ વેચી ગયા. એ પણ ઠીક લાભ ! આર્યસમાજ તરફના છાપાનું નામ લીધુંજ નહીં કારણ નહીંતો વળી તેનાં પણ કોઈ આહક થઈ પડે. પગારતો હતોજ અને વળી આહક પણ કીધો હશે ? આ વખતે એટલું કહ્યા વગર નથી ચાલતું કે મહારાજ શ્રી પોતાના શિષ્યો સાથે સાઝાર્થ કરો એમ કહેછે પણ તેમને ખગર ક્યાં છે કે શિષ્યો એવા નહીં હોય કે ગુરનાં ગજવાં ખાલી કરવાં તો શું પણ લુગડાંએ ઉતારવાને તૈયાર થાય નહીં. બાદ કેટલુંક વિવેચન થયા પછી સમા તા. ૧૮ મી ઉપર મુદ્રતવી રહી હતી.

“ રા. સા. ગણીલાલ ત્યાર બાદ સ્વામી નિત્યાનંદજી પાસે આવ્યા હતા અને જણાવ્યું હતું કે વહેવાર રીતે અને ઇંગ્રેજી રીતે બેતાં તો સનાતનીઓએ પ્રમાણનાં લક્ષણા લક્ષણ ઉપર ઉતરી પડનાની હઠ ખોટી છે. પણ જુની પદ્ધતિ હશે ! હું સંસ્કૃત જાણવાનો દાવો કરતો નથી. હું તે પક્ષમાં છું એટલે મારી લાગણી તે તરફ સ્વ-બાધીકજ હોય છે.

સ્વામી નિત્યાનંદજીએ જવાબમાં જણાવ્યું કે સાઝાર્થ કરવાની સનાતનીઓની પદ્ધતિ નથી જુની કે નવી નવી કે નથી સંસ્કૃત કે નથી પ્રાકૃત. એમની સાઝાર્થ કરવાની પદ્ધતિ હોય તો કોઈપણ વિષયનો બધાં દર્શન વિગરે સાઝાના સુત્રો ઉપર વિવાદ થઈ રહ્યા વિના નિર્ણયજ ન થઈ શકે ! જ્યાં સુધી સાઝ સ્વિકારે-

લાં પ્રમાણુનો શાસ્ત્રાર્થી અસ્વિકાર ન કરે ત્યાં સુધી પ્રસ્તુત વિષય ઉપરથી તે શાસ્ત્ર ખુદ ઉપર ઉતરવું એ ખુલ્લુ વિષયાંતરને વિતાંઠા-વાદછે. પુરાણુનો વેદ વચ્ચેનો વિરોધ કરવા માટે પ્રમાણુના લક્ષણ માગના એ જેવકુરી ગરેલું છે.

અત્રે જણાવવું જોઈએ કે આર્ય સમાજ તરફથી સ્વામીશ્રી નિલાનંદજી, તેમના મિત્ર સ્વામીશ્રી વિશ્વેશ્વરનંદજી, સ્વામીશ્રી શંકરનંદની, મુંબાઈના પંડિત શ્રી બાળકૃષ્ણ, ગજુદેવીના પંડિત શ્રી મણીશંકર ખરશાડના પંડિત શ્રી કૃષ્ણરામ (મુ. પ્ર. આર્ય. પ્ર. સ. બાના ત્રણે ઉપદેશકો) તથા નવસારીના પંડિત જયકૃષ્ણ ઝોટલા હતા. સામી પક્ષ તરફથી ઇટાવાના પં. બીમસેન વડોદરાના પં. છોટુ મહારાજ, મુંબાઈના પં. રણછોડજી તથા વલસાડના ઝોકાદ જે પંડિતો હતા.

શંકરાચાર્યના પંડિતે પ્રચલિત લિંગપુજનું કીધેલું ખંડન
અને

પુરાણુ સૃષ્ટિકૃમ તથા નીતિ વિરુદ્ધ હોતા વિષે શાસ્ત્રાર્યનું સત્તાવાર વૃતાંત.

શંકરના કહેવાતા વ્યભિચારનો ચમત્કારિક અધ્યાત્મિક અર્થ.

શંકરાચાર્યનું હોહા કરી શાસ્ત્રાર્યમાંથી નાસી જવું.
તા. ૧૮-૪-૦૬ બુધવારને રોજનો શાસ્ત્રાર્ય ત્રીજા દીવસનો.
અને છેલ્લા દીવસનો હતો કારણુ તે દીવસથી શંકરાચાર્ય વાળો

તરફથી બંધ કરવામાં આવ્યો હતો. હમોને ઉડતી ખબર મળી હતી કે શાસ્ત્રાર્થ આજનેજ દીવસ ચાલવાનો છે. અને આજરોજ છટકવાને ફાંફાં મારસે પણ કશું બહાતુ આપતું નહીં. તેમજ તેમને છટકવા દેવું નહી, જે અનુસાર સમાજએ હમેશ કરતાં આજ એક કલાક વહેલા ગયા હતા. દરરોજ શંકરાચાર્યજી પોણા ચાર વાગે આવતા હતા ત્યારે આજરોજ પોણા પાંચ વાગે આવ્યા હતા. જેમ જેમ વખત જતો ગયો તેમ તેમ હમોને ખાત્રી થતી ગઈ. પ્રવેશ કરતાંજ મહારાજે શાસ્ત્રાર્થ શરૂ કરવાને હુકમ કર્યો. તુર્ત શાંતતા છવાઈ અને છોટું મહારાજ આખીરાત લખી લખીને દસ બાર પાનાં બારેલુ લખાણુ વાંચવા ઉભા થયા.

પં. જા. પ્રથમ બોલવાનો મહારો વારો છે તેમજ ગઈ સાંજ મારા મીત્રને જવાબ આપવાનો રહ્યો છે. એ સાબળી અધ્યક્ષ માની શંકરાચાર્યે વાંચવા હુકમ કર્યો.

પાંડિત બાળકૃષ્ણે વેદ પ્રમાણુ વિષે આપેલો ઉત્તર.

શ્રિયુત છાટુમહારાજ શર્મખ્યો નમઃ । હો વેદઃ કઃ કાનિ ચ શાસ્ત્રાણિ, પ્રમાણાનિ કાનિ કાનિચ તેષાં લક્ષણાની, ત્યહં ભવાદ્વિઃ પૃષ્ઠઃ । તત્ર વયં બુમઃ । વેદઃકઃ કાનિ ચ શાસ્ત્રાણીત્યાદિકં પૂર્વમેવ શાસ્ત્રાર્થનિયમનિર્ણયાવસરે નિરણાયિ । ઋગ્વેદાદિ માખ્યભૂમિકાં દૃષ્ટ્વા તત્ર યે ચાસ્માકં પ્રમાણીભૂતગ્રન્થાસ્તાજ્ઞાત્વા શાસ્ત્રાર્થ નિયમાનામધસ્તાત્સ્વહસ્તાક્ષરાણિ કૃતાનિ ભવાદ્વિરતો ડ ત્રાપ્રાસદિકં પ્વાયં

प्रश्नः। एताद्विषयान्तरं विहाया प्रकृतमनुस्त्रियतां भवाद्विः। प्रकृतवि-
षयाद्विषयान्तरगमनं निग्रहस्थानं, निग्रहस्थानं खलु पराजयप्राप्तिः।

हः शिवकथाया वेद विरुद्धत्वे किं प्रमाणमित्यु तम। तत्र
श्रूयतां प्रमाणम्।

“सप्त मर्यादाः कवयस्ततक्षुस्तासामेकाभिदभ्यहु रोगात्।
ऋग्वेदे अ. ७ अ. पू. ३३ म. ६.

अर्थः—कवयो मेधाविनं ऋषयः सप्त मर्यादाः कामजेभ्यः क्रोध
जेभ्यश्चद्विताः पानमक्षाः स्त्रियो मृगय दण्डः पारुष्यमन्यदुषणामिति
सप्त मर्यादास्ततक्षुः सुष्ठु लङ्घनीयाश्चकुः। त्यक्तवन्त इत्यर्थः। तासां
मर्यादानामिका मिदेकामेवाहुरः पापवान्पुरुषो ऽभ्यगात् अभिगच्छति।
यस्त्वेवं करोति स पापवान्भवतीत्यर्थः। सायणभाष्यम्।

पुराणानां वेदविरुद्धत्वे श्रूयतां द्वितीयं प्रकरणम्।

कदाचित्सुरतस्यान्ते दष्ट्वा विष्णुं तमेव हि ॥ २५

वृन्दोवाच.

धिक्त्वदीयं हरे शीलं परदाराभिगामिनः।

ज्ञातीऽसि त्वं मया सम्यग्मायी प्रत्यक्षतापसः

॥ पद्मपुराणे ॥

इत्याद्यनेका लोकोत्पथप्रवर्तिन्यः कथाः सन्ति पुराणेष्वत
एवादौ पुराणानां त्याज्यत्वे प्रतिज्ञातमस्माभिः

ह. बालकृष्णशर्मणः।

ઉપલાનું ભાષાંતર

મીયુત છોટ મહારાજ શર્મન નમસ્તે-વેદ શું, શાસ્ત્ર શું, પ્રમાણ ક્યાં અને એનાં લક્ષણ શું એવું આપે કાલે પૂછ્યું હતું. એમાં હમાર કહેલું એ છે કે, એ કાતોનો તો શાસ્ત્રાર્થના નિયમ નિશ્ચિત કરતી વખતેજ નિર્ણય લઇ ગયો છે. એ સમયે ઋગ્વેદાદિ ભાષ્ય ભૂમિકાને દેખીને એમાં લખેલા હમારાં પ્રમાણી ભૂત ક્રમોને જાણીને આપે શાસ્ત્રાર્થના નિયમોની ગિચે પોતાના હસ્તાક્ષર કર્યાં છે. પ્રમાણ કેટલાં છે? એ પ્રશ્ન નિયમ કરતી વખતે કહેવો જોઇતો હતો. નિયમના સમય આપે, હમેશાં જતાવેલા બધા પ્રમાણાદિ સ્વિકાર કરી લીધેલા છે. તેથી એ પ્રશ્ન આપનો પ્રસંગાનુકૂલ છે નહીં. આ વિષયાન્તર આપ કરો છો એને છોડી દો. પ્રકૃત વિષયને છોડીને વિષયાન્તર કરવો એ નિઘડુસ્થાન છે. નિઘડુસ્થાનમાં આવવાથી પરાજય થાય છે.

કાલે જે હમે શિવની બીજીતસ કથા પુરાણોના અનુસાર કહી એ વેદ-વિરહ કેવી રીતે છે, એવું આપે પૂછ્યું હતું એના ઉત્તરમાં હવે વેદ પ્રમાણ આપીએ છીએ તે સાંભળો. ઋગ્વેદના સાતમાં અષ્ટકમાં સત્પર્ય્યાદા એવો ગ્રંથ છે. એનો સાચાણ ભાષ્યના અનુસાર અર્થ એ છે કે, કામ અને ક્રાધથી ઉત્પન્ન થવાવાળા મદ્યપાન, ધૂત, પરસ્ત્રીગમન, મૃગયા, દંડ, કઠોર ભાષણ અને નિષ્કારણ કોઇને હોષ લગાડવો એ સાત દુર્ગુણોને વિદ્વાન લોક ત્યાગી દે છે. એમાંથી પણ એકજ કર્મ કોઇ કરે તો એ પાપી સમજવામાં આવે છે. એ પ્રકારે શિવ પણ ઋષિપત્નીઓની સાથે ગમન કરવાથી પાપી યજ્ઞ ગયા. શિવને ઇશ્વર કહીને આ પ્રકારે પરસ્ત્રીગમનનું એને કલંક લગાડવું એ કેટલું પુરાણોનું વેદવિરહપણું છે, કેમકે ઇશ્વર તો નિષ્પાપ છે.

પુરાણોની બીજી વેદવિરહપણાંની કથા સાંભળો-કપટવેશ ધારણ કરીને વિષ્ણુ વૃન્દાની સાથે વ્યભિચાર કર્યા કરતા હતા. એક દિન મૈથુન પછી વિષ્ણુને ઓળખીને વૃન્દા બોલી કે હે વિષ્ણુ આ તમારા સ્વભાવને બિહાર છે. તમે ખુબ કપટી છો. એવું મેં આજે જાણી લીધું. એવી અનેક લોકોને અ-

ન્યાયમાં પ્રવૃત્ત કરાવે એવી કથાઓ પુરાણોમાં છે, તેથી હમે પુરાણ ત્યાજ્ય છે એવી પ્રતિજ્ઞા કરી હતી.

૫૦ બા—એ જવાણનું બાધાનું વાદ કરી રહ્યા પછી તેના ઉપર સહી કરી છાં મં ને આપ્યો. આમલે દીવસે લેખી જવાળ સાવવાનું સુચવવામાં આવ્યું હતું. જવાળ આપવાને છાં મં ઉભા થયા. છાં મંતા લેખમાં જ્યાં ન્યાહરણનો દોષ છે ત્યાં આકું જતારાનું ચિન્હ દીધું છે, તે પણ બધી નથી. પરસવળાદીકોની ભૂલતો ધણીજ છે તે જવા દીધી છે. ભૂલો એવી છે કે સંસ્કૃતનો એક સાધારણ વિદ્યાર્થી પણ ન કરે.

“ છાટુ મહારાજનો ઉતર. ”

યૈત્તુપર: પુરાણાનાં વેદવિરુદ્ધાર્થત્વં પ્રતિજ્ઞાય લોક વિ-
રુદ્ધાર્થ * પ્રતિપાદનેન પ્રત્યવસ્થાનં કૃતં તન્ન પ્રતિજ્ઞા હાનિરેકં
નિગ્રસ્થહાનં, પ્રતિજ્ઞાન્તરમિતિ દ્વિતીયં, પ્રસંગા સંગતિરિતિ
તૃતીયં, અસંબદ્ધ પ્રલાપશ્ચતુર્થમ્ । એકેનૈવ નિગ્રહસ્થાનેન *
પરાજય इति शास्त्रमर्यादा । લોકેऽप्यપત્યર્થેનોર્ધ્યબહારે પ્રતિજ્ઞા
ભંગ एव पराजयहेतुरिति सर्वलोक विख्यातमितिनास्माभि-
रुत्तरितम प्रस्तुत प्रसं * गस्या प्रति विधानत्वान्नि ग्रहस्था-
नमजानद्विरपि पूर्वपक्षिभिः पुराणानां लोकविरुद्धार्थत्वमा-
पादितं तथापि लोकोपकारार्थं प्रतिविद्यातव्यमित्यात्वार्य
चरणे राज्ञप्तावयमस्तुं तमपि प्रतिविधास्यामः । तत्रोपोदघात
संगत्या वाक्यार्थं ज्ञान प्रकारं संप्रदर्श्य पूव पक्षिभिरापादितं
दोषं खं*डयिष्यामः । तत्र, सप्रसंग उपोदघातो हेतुतावस-
रस्तथा ॥

षोढा सं० गतिरिष्यते ॥

संगतिश्चानन्त० र्थामिधान प्रयोजक जिज्ञासा जनक ज्ञान विषयत्वम् । एवंच संगति ज्ञानमपि वादिना मस्ति नवेति विवेचनीयं विद्वद्भिः । यथातथा वास्तु प्रकृतमनुसरामः ॥ वाक्यार्थे ज्ञाने आकांक्षा योग्यतासत्तयस्तात्पर्यं ज्ञानं चेति-
 चत्वारि कारणानि । तत्र तात्पर्यं ज्ञानस्यैव प्रकृतोपयोपयो-
 गित्वेन तदेवनिरूप्यते । तत्र तदितर प्रतीति धियानुचरित-
 त्वेति तदर्थं प्रतीति जनन योग्यत्वं तात्पर्यम् तच्चवेदे-
 मीमांसा परिशोधित न्यायादेवा वधार्यते । लोकेतु प्रकर-
 णादिना । तथा चेत्यमत्र प्रकरणम् । शिवाचर्नं प्रस्तुत्य,
 ब्रह्मचारी गृहस्थश्च वानप्रस्थश्च सुव्रतः । एवं दिने दिने
 देवं पुजयेदविकापतिम् ॥ सन्यासी देवं देवेशं प्रणवेनैव
 पूजयेत् । नमोन्तेन शिवेनैवस्त्रीणां पूजा प्रकीर्तिता ॥ विरक्ता-
 नां च शूद्राणां मेव पूजा प्रकीर्तिता ॥ इत्यादिकमुक्तम् । त-
 त्रोपास्य स्वरूपं* ज्ञान मंतरोपासनां कर्तुं भ शक्यत्वा दुपा-
 सस्य शिवस्य किंस्वरूपमिति पृष्टः सूत । सच्चिदानंदरू-
 पोऽसौ सर्वात्मा सर्वभावनः । इत्यादिना शिवस्वरूपमुक्तम् ।
 सर्वात्मनः शिवस्य कुत्र पूजा कर्तव्येति पृष्टः । सर्वत्र संस्थितः
 पूज्यः सर्वाधारेषु सर्वदा तथापि लिंगे भगवान्पूजां गृह-
 णाति धूर्जटिः ॥

सर्वाधारा वस्थित शिवस्य कथं तत्त्वं जानीयादिति
 पृष्टे वेद प्रमाणेनेति प्रतिविधाय नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः ॥

नमः शक्तिपञ्जराय । नमः सिकताभ्यः ।

अवस्थायच्च । कुत्थायच्च । इत्यादि रुद्राध्याय प्रक्रियया शिवस्य सर्वत्रावस्थानं प्रतिपादितं सर्वत्रावस्थितस्य शिवस्य पूजा करणम शक्यमा शक्य । सर्वोपकार करणं सर्वानुग्रहणं तथा । सर्वाभयप्रदानं च शंभोराधनं विदुरित्यादिना, सर्वत्रावस्थितः पूज्यः सर्वाधारेषु सर्वदेति श्लोकार्धोक्त सर्व व्यापकस्य शिवस्य सामान्योपासनां विधाय । तथापि लोके भगवान् पूजां गृह्णाति धूर्जटेरिति श्लोकार्धोक्त विशेषोपासनां विधातुं किंलिङ्ग मित्युपास्य लिङ्गस्वरूप विषये प्रश्नः ॥ लीयन्ते यत्रभूतानि, निर्गच्छन्ति यतः पुनः । तेन लिङ्गपरं व्योमनिष्कलः परमः शिवः ॥ लिङ्ग्यते चित्यते येन भावेन भगवान् शिवः योगिभिस्त त्रिधा लिङ्गं व्यक्ता व्यक्तो भयात्मकम् । व्यक्तं तत्सकलं ज्ञेयं अव्यक्तं निष्कलं मतम् ॥ ज्ञानज्योतिर्भयं लिङ्गव्यक्ता व्यक्तमिति स्मृतम् । इत्यादिना लिङ्गत्रैविध्यं प्रतिपाद्य पुनरपि दिव्य मार्गं स्वयंभु मनुष्येति लिङ्गस्य चातुर्विध्यं प्रतिपाद्य तेषामुत्पत्ति मुपासना प्रकारं च प्रहृश्य वरं प्राणपरित्यागः शिरसो चापिकर्तनं * न चैवापूज्य भुञ्जीत शिवलिङ्गे महेश्वरमित्यादिना शिवं पूजा नित्यत्व मुक्त्वा तदकरणे प्रत्यवायित्वमुक्तम् । तत्रदारुवनस्था ऋषयः केवलं विष्णुभक्ताः कार्यरुद्रेण शिक्षिताः शिवभक्ताः सजाता इत्येतम् * र्थस्य प्रतिपादनार्थमियमाख्यायिका प्रवृत्ता तत्र तस्या*ख्यायिकायाः कार्यरुद्र चरित प्रतिपादनाय प्रवृत्त

तथा स्वार्थं तात्पर्या योगेनातत्परत्वात् । तात्पर्यं विषयतया
 व्याख्येयम् । यत्परः शब्दः शब्दार्थइति न्यायात् । तथा दा-
 रुवने कार्यं रुद्र उन्मत्तमानुषवेशं धृत्वा प्रविश्य ऋष्याश्रमे
 भिक्षाचर्यमाचारिणं तमुन्मत्तं दृष्ट्वा देवोयमित्यजानंत्य ऋ-
 षिपत्न्येषास्तुष्टौ जहसुः तथाच पुरुषं हसन्तीनां तासां पा-
 तिप्रत्यपरीक्षार्थं देवस्त्रैलोक्य सुन्दररूपमास्थितः । तद्वत्त्वा
 ऋषिपत्न्यस्तमालिङ्गितवत्यः । ऋषयोऽपि देवो यमित्यज्ञात्वा
 दुर्वृत्तस्य लिङ्गपतत्त्वितिशेषुः । देवो(*ऽपि स्वमाहात्म्य
 प्रकटनार्थं नृपिशापं निमित्ति(*) कृत्यलिङ्गं पृथिव्यां पातितं ।
 पतितेन लिङ्गेन ब्रह्मांडे ददह्यमाने देवाः किमिति विचिन्त्य
 तत्त्वज्ञाता ब्रह्माणं शरणं ययुः । ब्रह्माच स्तुत्या रुद्रप्रसाद्य
 ब्रह्माण्डरक्षणमभ्यर्थयत् । देवोऽपि शिवाच न विमुखानृषान्
 प्रशासि तुं मयेदमाचारितम् । भवद्भिश्चाम्बिकां प्रसाद्य लि-
 ङ्गपूजा प्रवर्तयितव्या तेन शान्तिर्भविष्यति तीयुक्त्वा अर्ते दधे
 तन्नमहादेवोयम् ॥

तत्र महादेवो यमिति ज्ञात्वा त्वया वेद विरधाचारण
 कृतमित्युत्वा शशापे वादिनां त्युक्तिं महती प्रतारणा देवो
 यमित्यज्ञात्वा ऋषयः शेषुरिति प्रत्यक्षो ललेख दर्शनात् ॥
 दवेन कथनश्रुतीला चारणं कृतीमतिदेवैः पृष्टो ब्रह्मा नायम-
 श्रुतीला चार इति प्रति पादितं तदित्यं ॥ अन्तरिच्छन्ति
 तं जने रुद्रं वशे मनीषया रुद्रसु गृह्यति जिह्वया ससं ॥ अय-
 मर्थः जनेषु जनयन्तर्यामि रूपेणा वास्ये त रुद्रं ये मनीषया
 इच्छन्ति ध्यायन्ति तसस्वविकार भूतमन्नं जिह्वया गृह्णन्ती

तिमत्र आख्योर्थः । तथाच सर्वान्तयामा कारण रुद्रः त-
 स्यकार्य महंकारः कार्यरुद्र ऋषिपत्नी शब्देनेन्द्रियाणां
 वृत्तयो गृह्यन्ते ऋषि शब्दस्य गत्यर्थत्वात् गत्यर्थानां ज्ञाना-
 र्थत्वात् ज्ञान साधनभूता अन्तः करणवृत्तयोऽत्र ऋषिपत्न्याः *
 नाश्वाहकारात्मकस्य * रुद्रस्य अलोक्यं सुंदर रुपं शब्द
 स्पर्श रुपरसगंधादिना मभिमानरुपं स्वरुपं वीक्ष्य पातिव्र-
 त्यजंहुः । पातिव्रत्य नाम अंतर्यामि कारण रुद्र ध्यानरुपम् ।
 तद्वाहिहायहंकारं विषय भोगार्थमालिगितवत्यः । तद्वृत्त्या
 शमदमादिरूपा ऋषयस्त महंकाररुप रुद्रं शोषुः । तवलिगं
 शब्दस्पर्शादि विषयाभिध्यानरुपं पतत्त्वानि । अहंकारे विली-
 यमाने योगाग्नौच विवर्धमाने पृथ्वीरुपं देहं दह्यमानं
 दृष्ट्वा इंद्रियाधिष्ठातारो देवा ब्राह्मणं चिताधिष्ठातारं शरणं ययुः
 सोऽपि स्वकारणमहंकाररुपं रुद्रं स्तुत्या आत्मानात्म विवर्चन
 रूपेण वचनेन प्रभाष्य ब्रह्मांडरुपस्य देहस्य रक्षामभ्यर्थित-
 वान् । सोऽप्यहंकारो रुद्रोऽस्मिन्कां ब्रह्म विषयिणीं व्यवस्त्रा-
 यात्मिकां बुद्ध यमनियमादिना साध्या तत्रास्माल्लिगं पूर्वोक्त
 संस्थाप्य पूजयन्तु तेन शान्तिर्भविष्यतीत्युक्तवान् । अयं ता-
 त्पर्यार्थः । उक्तानंगीकारे याथाश्रुतार्थ परिग्रहे सहस्रशीर्षी
 पादो-स्य विश्वा भूतानि । मुखकिमस्य, कौबाहु, ब्राह्मणोऽस्य
 मुखम-चंद्रमा मनसो-नाभ्या आसीत्-श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च प-
 त्न्या इत्यादिनां मंत्राणां यथा श्रुतार्थः स्वीकर्तव्य एव स्यात् ।
 तथाच परमेश्वरस्य करचरणादि मत्वं सशीर्षित्वं शांशत्वं
 सचक्षुष्ट्वं सभोजत्वं सनाभित्वं पत्नी द्वयोपेतत्वं पार्श्वद्वय-

त्वत्वंच रूपवत्वंच प्राप्तस्यात् तदेतत् वात्याविर्वातितो ता-
 रियात् श्रोणीदुकूलेन शिरोवष्टेन न्याय आपतेत् । येमनि
 षया रुद्रं ध्यायन्ति तेषुरिषमेवगच्छन्तीनिमंत्राग्न्योऽर्थः ।
 धन्याःस्रलु वन यातायेपश्यन्तिममात्मजीमीत दशरथाऊ-
 कता त्रिषां प्र ॥ स्तुतप्रशंसागम्येथैकटाक्षः । तथाचोपबृंहितं
 सूतसंहितायाम् । अन्तरिच्छन्तिरुद्रं सदावन्धमनीषया गृ-
 ह्णन्तिजिह्वा तेवैऽरसं पूर्णामृतोपमम् ॥ अतर्ने च्छन्तिरु-
 रुद्रंभवती सहितंभवं पुरिषमेष गृह्णान्तिजिह्वातेनसंशयः ।
 इत्येवं शिवभक्ति विरहानां गर्हणं प्रतिपादितं ॥

॥ श्री ॥

किंचपूर्वपक्षिभिः प्रदर्शिता आख्यायिका उन्मत्त चरित
 इतिनाम्ना तत्रैव प्रसिद्धा उन्मत्ताचारस्य प्रमाण कोटाव
 प्रवेशत्वं सर्वं लौकिक पारीक्षिक सम्मतं । तथाच उन्मत्त
 चरिताख्य यिकानवष्टयप्रत्यवस्थानमती वश्रुद्रतरम् ॥ तथाच
 यत्किञ्चित् कल्पयित्वा वदतो वादित्वं प्रतिवादित्वं वानसं-
 भतीति प्रेक्षा वद्भिर्भुषणीय एवस्यात् ॥ तथाच श्रुतिः ।
 यान्यस्माकं सुचरितानी तानि त्वयोपास्यानि नोदतराणि ।
 यथोक्ता ख्यायिका शिष्टाचारत्वेन प्रमाण मापाद्यते आचार
 मात्रत्वाद्वा । नाद्यः पूर्वाक्त श्रुत्यनुसारेण शिष्टैर्धर्मबुद्ध्या
 अनुष्ठीयमान स्यधर्मस्यैवाशिष्टा चारत्वात् ॥ तद्वितीयः । नि-
 ष्ठीवनादेरपि तत् प्रसक्तैः ॥ अन्यच्च पुराणानां प्रामाण्य मं-
 गीकृत्य अप्रमाणत्वं आपाद्यते अनंगीकृत्यवा । आद्ये अप्रसि-

જ્ઞાતઃ ॥ દ્વિતીયે અપ્રમાણેન પુરાણવાક્યેન પુરાણસ્ય અપ્ર-
માણત્વ બ્રહ્મણાપિ ન સાધિતુંશક્યં । કિંચ પુરાણસ્યાપ્રમાણ-
ત્વે દેવ નર તિર્યક પક્ષિ સરીસૃપ વૃક્ષ વીરુધ લતા ગુલ્મા
દીનામ્ ઉત્પત્તિઃ તેષાં વંશઃ વંશજાનાં ચરિતં મન્વંતરાદિ
કાલશ્ચક્રે ન જ્ઞાયતે તત્રાર્થે વેદપ્રમાણં વક્તવ્યં જગતઃ પ્રલયશ્ચ ।
કિંચ પુરાણાનાં વેદપ્રતિપાદ્યત્વેન અપ્રામાણ્યં ન વક્તું શક્યં ।
તથાચ શ્રુતિઃ । અસ્યમહતો ભૂતસ્યનિશ્વસિ તમેવૈતત્ ॥ ઋગ્વેદો
યજુર્વેદો* । સામવેદોઽથર્વણઃ* ॥ ઇતિહાસ પુરાણં* ॥ ઇતિશ્રુત્યા
પુરાણસ્યાપિપ્રતિપાદનાત્ ॥ પુરાણઉદ્દસ્ય અર્થાન્તર કલ્પેન
સર્વે ત્રયનાશ્વાસપ્રસંગાત્ ॥

ઉપલાં સંસ્કૃતનું ભાષાંતર.

જો કે પ્રતિપક્ષે પુરાણોને વેદ વિરૂધ હોવાની પ્રતિજ્ઞા કરીને લોક વિરૂધ
વિષયનું ભાષણ કરવાથી પ્રતિપક્ષી જનીને ભાષણ કર્યું, તેમાં પ્રતિજ્ઞા હોવાની
એ એક નિમિત્ત સ્થાન થયું, બીજી પ્રતિજ્ઞા કરવી એ બીજી, પ્રસંગની સંગતિ
ન સમાવવી તે ત્રીજી, અને નિષ્પ્રયોજન ભાષણ કરવું એ ચોથું નિમિત્તસ્થાન
છે. એકજ નિમિત્તસ્થાન કરવાથી પરાજય થાય છે, તો આતો ચાર નિમિત્તસ્થા-
ન થયાં. જગતમાં વાદિ પ્રતિવાદિઓના વ્યવહારમાં પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ કરવો
એજ પરાજયનું કારણ થાય છે એ સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ છે તેથી હમે તેનો ઉત્તર
આપ્યો નથી કેમકે પ્રકરણ વિરૂધ વિષયનું નિવારણ ન કરવું જોઈએ. નિમિત્ત
સ્થાનને ન જાણવા છતાં પૂર્વ પક્ષકારે પુરાણોને વેદ વિરૂધ કહ્યું. લોકોપકાર-
ને માટે પૂર્વ પક્ષકારે કહેલા દોષનું નિવારણ થવું જોઈએ એવી આચાર્યના
પ્રજ્ઞાની મને આજ્ઞા થઈ (એમજ આચાર્યોના પગ પછી જાણ્યા કરે છે) તેથી

પૂર્વ પક્ષકારના મંકારના પ્રકરણ વિરુદ્ધ વિષયનું પણ હું નિવારણ કરું છું, એમાં ઉપોદ્ધાતના સંગતિથી વાક્યાનુ જ્ઞાનનો પ્રકાર દેખાડી પૂર્વપક્ષીએ કહેલા દોષોનું ખંડન કરીશ. એમાં પ્રાસંગિક ઉપોદ્ધાત તથા હેતુતા કહેવી જોઈએ. સંગતિ છ પ્રકારની છે, સંગતિથી મનુષ્યને વિષયનું જ્ઞાન ઠીક થાય છે પરંતુ સંગતિનું જ્ઞાન પણ પૂર્વપક્ષીને છે કે નહીં એનો વિદ્વાનોએ વિચાર કરવો જોઈએ. જેવું જ્ઞાન વાદીને હોય તેવું હો. હવે હું પ્રકરણને અનુસરું છું, વાક્યનું જ્ઞાનનાં આકાંક્ષા, યોગ્યતા, આસન્નિ અને તાત્પર્યજ્ઞાન એ ચાર કારણ છે, એમાંથી તાત્પર્યજ્ઞાનજ પ્રકરણનો ઉપયોગી હોવાથી એનું વર્ણન કરું છું. અન્યથા જ્ઞાનને બુદ્ધિથી અનુગત હોવા છતાં એ વિષયનું જ્ઞાન ઉત્પન્ન કરવામાં જે યોગ્ય અને તાત્પર્ય કહે છે, એ તાત્પર્ય વેદમાં મીમાંસા શોધીત ન્યાયથી પણ નિશ્ચિત કરવામાં આવે છે અને લોકમાં એનો નિશ્ચય પ્રકરણાદિથી કરવામાં આવે છે. શિવ પુરાણમાં એ કથાનું આ પ્રમાણે પ્રકરણ છે. બ્રહ્મચારી ગૃહસ્થ અને સારા આચરણવાળા વાતપ્રસ્થ એ બધા આ પ્રકારથી અંગિકાના પત્તિનું પુજન કરે. સન્યાસી શિવની પૂજા પ્રણવથીજ કરે. વિરક્ત સૂદ્ર અને સ્ત્રીઓ શિવની પૂજા શિવાય નમઃ એ પ્રમાણે કહીને કરે એવું કહ્યું છે. ઉપાસ્ય ઇશ્વરના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થયા વિના ઉપાસના કરતી અશક્ય છે. હવે એનું સ્વરૂપ કેવું છે, એ પ્રકારે રૂપિયોએ સૂતને પૂછ્યું. એ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ સર્વાત્મા અને સર્વ ભાવના છે એવું સુતે કહ્યું. એ સર્વાત્મા શિવની પૂજા કરવી જોઈએ એ પ્રકારે પૂછવાથી પણ સૂતે કહ્યું કે, સર્વાધાર અને સર્વત્ર સ્થિતની પૂજા કરવી જોઈએ, તથા સિંગતી કરેલી પૂજાનેજ પણ શંકર ગ્રહણ કરે છે. સર્વત્ર સ્થિત શિવનું તત્વ કેમ જાણવું જોઈએ ? એવું પૂછવાથી વેદ પ્રમાણથી એનો પ્રતિકાર કરીને નમો વૃક્ષેભ્ય ઈત્યાદી રૂદ્રાધ્યાયમાં કહેલા પ્રકારથી શિવ સર્વમાં સ્થિત છે એવું કહ્યું છે. એવા સર્વત્ર સ્થિત શિવની પૂજા કરવી અશક્ય છે, એવી શંકા કરીને તેનું સમાધાન કરવામાં આવે છે. બધા ઉપર ઉપકાર કરવો, સર્વપર દયા કરવી અને બધાને અસહ્યદાન દેવું એ સર્વવ્યાપક શિવની સામાન્ય પૂજા છે. તથાપિ એના સિંગતીજ કરેલી પૂજાને શિવ ગ્રહણ

કરે છે એ એની વિશેષ પૂજા અથવા ઉપાસના છે. હવે એ ઉપાસ્ય સિંગનું
 સ્વરૂપ કેવું છે એ પ્રશ્નને ઉત્તર આગળ આપ્યો છે. જેમાં બધા ભૂતોની લય
 યાય છે અને પુનઃ જેવી બધા ભૂત નીકળે છે એને લિંગ કહે છે. જે ભાવનાથી
 યોગી એનું ચિંતન કરે છે, એ લિંગ વ્યક્ત, અવ્યક્ત અને ઉભયાત્મક એમ ત્રણ
 પ્રકારનું છે. જે એ દેખાય છે તે વ્યક્ત છે. અવયવ સૂન્ય એવા નિરાકારને અ-
 વ્યક્ત કહે છે. અને જ્ઞાત ન્યોતિર્મયને ઉભયાત્મક લિંગ કહે છે. એવા ત્રણ
 પ્રકારના લિંગને કહીને ચોથા દિવ્ય, આર્પ અને સ્વયંભુ એવા મનુષ્યાદિતિ
 શિવનું લિંગ કહ્યું છે. એની ઉત્પત્તિ અને એની ઉપાસનાના પ્રકાર દેખાડીને
 એ માનુષ લિંગની પૂજા કર્યા વિના કોઈ પણ ખાઇ શકતા નથી ઇત્યાદિ કથનથી
 શિવલિંગ પૂજા નિત્ય કરવી જોઈએ એની પૂજા નિત્ય ન કરવાથી પાપ
 કહેલું છે. દાશવત્તમાં રહેવાવાળા કેવલ ત્રિષુ ભક્ત રૂપિ કાર્યરૂદ્રથી શિક્ષા
 લઈ શિવભક્ત થયા હતા. એ વિષયોના કહેવાને માટે આ આખ્યાયિકા
 પ્રવૃત્ત થઈ છે. આ આખ્યાયિકાથી કાર્યરૂદ્રનું પ્રતિપાદન કરવુંજ અહીં આ તા-
 ત્પર્ય છે. દાશવત્તમાં કાર્યરૂદ્ર ઉન્મત્ત મનુષ્ય વેશ ધારણ કરીને ભિક્ષાને માટે
 ગયા. એ ઉન્મત્તને દેખીને ઋષિપત્નિઓએ એને યોગખ્યા નહિ, અને એના
 વેષને દેખીને મોટેથી હસવા લાગી. એમને હસતી જોઈ શીવે ત્રૈલોક્ય સુંદરરૂપ
 ધારણ કર્યું. એ સુંદરરૂપને દેખીને ઋષિપત્નીઓ એનું આલોચન કરવા લાગી.
 રૂષિઓએ પણ એ દેવ છે એમ ન જાણવાથી એ દુરાચારીનું લીંગ તુટી પડે.
 એવો શાપ દીધો. શિવે પણ પોતાનું મહાત્મ્ય પ્રગટ કરવાને સાર રૂષિયોને
 શાપ દીધ નિમિત્ત છે એમ સમજીને પોતાનું લીંગ પૃથ્વિ ઉપર નાખી દીધું.
 એ નાખી દીધેલા લીંગથી બધી બ્રહ્માંડ બળવા લાગી. બધા દેવો વિચાર
 કરીને એ તત્ત્વને સમજ્યા અને બ્રહ્મદેવને શરણે ગયા, બ્રહ્માએ સ્તુતિથી
 શિવને પ્રસન્ન કરીને જગતનું રક્ષણ કરવાની પ્રાર્થના કરી. શિવે કહ્યું કે મારા
 વિમુખ રૂષિઓને દાંડ દેવાને વારતે આ મેં આચરણ કર્યું. તમે બધા દેવ
 અંગિકાને પ્રસન્ન કરીને લિંગ પુજાને પ્રચાર કરો. એથી શાન્તિ થઈ જશે.

એમ કહીને શિવ અંતરબ્યાન થયા. એ કથામાં એ શિવ દેવ છે એવું ભણીને
 રૂપિઓએ શાપ દીધો એવું પ્રતિપક્ષીનું કહેવું એ મોટી કમળાજી છે. અહીંતે
 ભણ્યા વિના શાપ દીધો એમ દેખવામાં આવે છે. દેવોએ બ્રહ્માને પુછ્યું કે
 શિવે એવો વ્યભિચાર કેમ કીધો? ત્યારે બ્રહ્માએ ઉત્તર દીધો કે એ વ્યભિચાર
 નથી. સાંભળો. સર્વાતરયામી રૂદ્રને જે પોતાની બુદ્ધિથી ધ્યાન કરતો નથી તે
 સ્વવિકારભૂત વિકારરૂપ અત્રને જીમથી મહાજી કરે છે. સર્વાતરયામી કારણ
 રૂદ્રનું કાર્યરૂદ્ર અહંકાર છે અને ઇંદ્રિયોની વૃત્તિઓ એ રૂપિ પત્નિઓ છે રૂપિ
 શબ્દગત્યર્થક હોવાથી અને ગત્યર્થક શબ્દ જ્ઞાનાર્થક હોવાથી, જ્ઞાનસાધનીભૂત
 અંતઃકરણની વૃત્તિઓજ અહીંયાં રૂપિપત્નિઓ સમજવી જોઈએ એ રૂપિપત્નિ-
 ઓએ અહંકારાખ્ય રૂદ્રને શબ્દ સ્પર્શાદિ રૂપને દેખીને પાતિવૃત્ય છોડી દીધું.
 અન્તર્યામી કારણ રૂદ્રનું ધ્યાન એ એવું પાતિવૃત્ય છે, એને છોડીને વિષય ભો-
 ગને માટે અહંકારનું આલિંગન કરવા લાગી એ દેખીને શમદમાદિરૂપ રૂપિ-
 ઓએ અહંકાર રૂપ રૂદ્રને શાપ દીધો કે તારા શબ્દાદિ વિષયધ્યાન રૂપ લિંગ
 પડી જાય. અહંકાર લીન હોવાથી અને યોગાગ્નિ વધવાથી પૃથ્વી રૂપ દેહને
 બગતી દેખીને ઇંદ્રિયોના અધિષ્ઠાતા દેવ ચિત્તના અધિષ્ઠાતા બ્રહ્માને શરણે
 ગયા. બ્રહ્મા પણ પોતાનું કારણ અહંકાર રૂપ રૂદ્રનું સ્તુતિથી પ્રસન્ન કરીને પૃ-
 થ્વીરૂપી દેહની રક્ષાને માટે એની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા ત્યારે અહંકાર રૂદ્રે
 અંબીકા અર્થાત બ્રહ્મ વિષયિણી વ્યવસાયાત્મિકા બુદ્ધિને ચમનિયમાદિથી
 સાધીને એ બુદ્ધિમાં મારા વિષયધ્યાનરૂપ લિંગનું સ્થાપન કરી એની પૂજા
 કરો એનાથી શાન્તિ થઈ જશે. આ એ કથાનું તાત્પર્ય છે. આ કહેલું સ્વીકાર
 ન કરો તો વેદમાં લખેલ સહજશીર્ષા, એવું મુખ શું, હાથ કયા, શ્રી અને
 લક્ષ્મી તારી પત્નિઓ છે ઇત્યાદી જેવુંજ સાંભળ્યા અનુસાર સ્વીકાર કરવું
 પડશે. એવું સ્વીકાર કરવાથી ઈશ્વર હાથ પગવાળા અને બે સ્ત્રીઓવાળા
 ઇત્યાદી સીદ્ધ થઈ જશે. સૂત સંહિતામાં લખ્યું છે કે જે મનુષ્ય બુદ્ધિથી રૂદ્રનું
 અન્તરાત્મામાં ધ્યાન કરે છે એ ગાનો કે રસપૂર્ણ અમૃતને પોતાની જીભથી
 મહાજી કરે છે. અને જે અન્તરાત્મામાં ભવાની સહીત સિવનું ધ્યાન નથી કરતો

તે પોતાની જામથી મળ મહાજુ કરે છે, એમાં સંદેહ નથી. એ પ્રકારે શિવ સંક્રિત ન કરવાવાળાની નિંદા કહી છે.

પૂર્વપક્ષીએ દેખાડેલી આખ્યાયીકા ઉન્મત્ત ચરિત નામથી શિવપુરાણમાંજ પ્રસિદ્ધ છે. ઉન્મત્તનું આચરણ પ્રમાણ કોટીમાં આવી શકતું નથી; એ બધાને સ્વીકૃત છે. ઉન્મત્ત ચરિત પ્રારંભ કરીને એના વિરુદ્ધ કથન કરવું એ બહુજ ક્ષુદ્ર વાત છે. ચર્ચિત્વિત કલ્પના કરીને બાલવાણો મનુષ્યવાદિ જાણના પ્રતિવાદી નથી થઈ શકતો, એ વાતને વિચારી મનુષ્યોએ ત્યાગ કરવી જોઈએ. આ પ્રકારે શ્રુતિ પણ છે કે, જે હુમાસ સારા આચરણ છે એનું મહાજુ કરવું જોઈએ ખોટાનું નહીં. આ ઉન્મત્ત આખ્યાયીકા શિષ્ટાચાર હોવાથી પ્રમાણ છે અથવા આચરણ માત્રથી ? એનો ઉત્તર એ છે કે જાને પ્રકારથી પણ આ કથા પ્રમાણ થઈ શકતી નથી. કેમકે પ્રથમ કહેલા શ્રુતિના અનુસાર શિષ્ટ લોક ધર્મ બુદ્ધિથી જે ધર્મનું અનુષ્ઠાન કરે છે એ ધર્મ પ્રમાણ થઈ શકે છે, પરંતુ આ શિવે માપ બુદ્ધિથી કરેલું આચરણ પ્રમાણ થઈ શકતું નથી. હવે કહો કે શિવ પણ શિષ્ટ હતા અને એના બધા આચરણ પ્રમાણ થઈ શકે છે, તો પછી શિષ્ટોનું શુદ્ધ, જનક જનુ આદિ બધાં આચરણ પ્રમાણ થઈ જશે. આખ્યાયિકામાં કહેલું વર્તન શિવે અધર્મથી કર્યું તેથી એનું પ્રમાણ થઈ શકતું નથી. અને 'તિપક્ષી પુરાણોનું' પ્રમાણ્ય સ્વીકાર કરીને એનું અપ્રમાણ્ય સિદ્ધ કરે છે. અથવા પુરાણોનું પ્રમાણ્ય નહીં માનીને એનું અપ્રમાણ્ય હોવું સ્વીકાર કરે છે હવે પૂર્વપક્ષ સ્વીકારે તો આપ સિદ્ધાન્ત થશે. હવે બીજા સ્વીકારે તો અર્થાત અપ્રમાણ્ય પુરાણ વાક્યોથી પુરાણોનું અપ્રમાણ્ય હોવું કહેશે. તેથી બધા પણ સિદ્ધ કરી શકતા નથી. હવે પુરાણોનું પ્રમાણ્ય ન માને તો કેવ, મનુષ્ય પણ પક્ષી અને વૃક્ષાદિની ઉત્પત્તિ એનો વંશ અને વંશજેનું ચરિત એ સ્વીકારીતે જાણવામાં આવે ! એમાં કંઈ વેદ પ્રમાણ્ય હોવું જોઈએ. પુરાણોને વેદજ કહેશે છે એ માટે એનું અપ્રમાણ્ય થઈ શકતું નથી. અને એની શ્રુતિ પણ છે. રૂઢાદિ વેદ, ઇતિહાસ અને પુરાણ એ ઇશ્વરના શ્વાસ છે એમાં પુરાણ પણ કહ્યું છે. પુરાણ શબ્દનો બીજો અર્થ કરવામાં બધી વ્યવસ્થા બગડી જશે.

ઉપલો ભાષાનુવાદ હમારા તરફથી કરવામાં આવ્યો છે પરંતુ
 છોડુ મહારાજને જે ઉપર ટપકેનો અર્થ કયો હતો તે અતિ હાસ્યજ-
 નક હોવાથી તેનો હમોએ લીધેલો આખો રીપોર્ટ (સ્થળ સંક્રાંતિને
 લીધે આવ્યો નથી) નહીં આપતાં ગાંઠેથી જાણવા જોગ નીચે મુ-
 જબ ટાંકીએ છીએ.

છા. મં. જવાળા આપવાને ઉભા થતાં પોતાની સ્વભાવની
 વર્તણૂક પ્રમાણે કથા શરૂ કરતાં જણાવ્યું કે “ દિલ્લીગીર છું કે મારી
 સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરવા મને આવા પંડિત મળ્યા. ” એ વાત પણ સત્ય
 છે! છા. મ. જ્યારે ડગલે ડગલે સંસ્કૃત જોલવામાં જૂલ કરતા ત્યારે
 પં. બા. એકપણ જૂલ કર્યો વગર પાણીના રેલા ગાફક જોલતા આ-
 ઘ્યા જતા હતા. એઓએ આગળ જણાવ્યું કે “ જ્યારે શરીરના દે-
 વતાઓ જીવરૂપ બ્રહ્મા પાસે ગયા ત્યારે તેમણે કહ્યું કે તમે બુદ્ધિરૂપ
 પાર્વતીને પ્રસન્ન કરીને તેનાથી એ ઈન્દ્રિયની સાંતિ કરો અને એમ
 કર્યાથી શાંતિ થશે એટલે કે મનરૂપ શુદ્ધેન્દ્રિયની સાંતિ થવાથી મોક્ષ
 થશે. અને દુનીયામાં એના વિના કોઈનો જન્મ આદી વ્યવહાર પણ
 ચાલતો નથી માટે તેની પુંજનો દરેકે કરવીજ જોઈએ. શું બધાએ
 નપુંસક થઈને બેસવું? ” વાહ! શાસ્ત્રીજીના શબ્દો? આનો દેખાઈ
 તું ખંડન એમનાજ હાથે. એમના પગ એમનાજ ગળામાં. “ નમો
 બ્રહ્માયે ઈત્યાદી તથા સહસ્ત્રા સર્વા ઇત્યાદી મંત્રમાં વેદ વિદ્યાને
 જાણનાર સ્વામી દયાનંદજીએ પણ મૂર્તિ સ્વિકારી છે. ” છા. મ. દ-
 યાનંદના નામ માત્રનાજ માતા છે. તેમને પુસ્તકોનો લેશમાત્ર પણ
 અભ્યાસ નથી. “ એતો મહાદેવજીએ જનસમુદ્ધને બોધ આપવાને
 માટે નાટકરૂપે બેલ કયો હતો અને પતિવ્રતામાં કેટલું બળ છે તે

દર્શાવ્યું હતું કે જે પતિવ્રતાના આપથી શિવલિંગનું છેદન થયું માટે તેનો દોષ ન કરશો. " મોટી ભૂલ છે કે મહાદેવને આપ પતિવ્રતા રૂપિ પત્નિઓનો દીધેલો નહીં હતો પરંતુ રૂપિઓનો હતો. સનાતની ભાઈ સમજશે કે આથી પુરાણનું મંડન થયું પણ એતો જેનું મંડન કરવું જોઈતું હતું તેનું આપો આપ ખંડન થઈ રહ્યું છે. મ. ધડીમાં આધ્યાત્મિક અર્થ કરતા અને ધડીમાં સાકાર ઉપર જતા. એપણુ એમની દિવમૂળી નવાઈ. કુદરતનો સાદો નિયમ જાણર નથી કે જ્યાં દીવસ હોય છે ત્યાં રાત્રિ નથી હોતી. મહાદેવજી જેવા ત્રિ-કાળ યાની દેવે વળી સ્ત્રીઓનું પતિવ્રત કેવું જાવું ? તેઓ જાણતા નહીં હશે ? એતો પતિવ્રત વિરૂધનો ઠીક રસ્તો દેખાડ્યો ? કોઈ પર સ્ત્રી ઉપર જાળાકાર કરે તે શું છોડુ શાસ્ત્રીના ન્યાય શાસ્ત્રમાં વા-જળી ઠરે ? કેમકે તે કહેશે કે મેતો પતિવ્રત જોયું. લલે તમારા સનાતની ભાઈઓમાં એમ હોય પણ અત્રે આર્યભાઈઓમાં એમ નહીં ચાલશે ? વળી એમની ભાષામાં વાક્ય પ્રદાનનો સત્કાર કેવો ? " કાંટો કાંટા વિના નીકળેજ નહીં તેમ **પશુનાં લગુડોયથા.** (પશુને તો લાકડીજ જોઈએ). " એમાં પશુ કોણ ? ઉપના સંસ્કૃત જવાગ અને ભાષાંતર કરતાં છે. મહારાજે સવાળે કલાક કર્યા. જાણે સખા એમના એખલાજ માટે ? એક વખત સ્વામી શંકરાનંદજીએ કલમ ૭ યાદ અણાવી મણ્ડીલાલને જાંઘ કરાવવા સુચવ્યું પણ તેમણે કોણ જાણે શા કારણસર તેમ કર્યું નહીં અને જાપણુ ચલાવવા દીધું. એ પ્રમાણે છેવટના ભાગ ઉપર અરધો અને પા કલાકના અંતરે જે વ-ખત કહેવામાં આવ્યું પણ મહારાજનું જાપણુ (કારણ તેઓ કાંઈ અંદર લખેલા ભાગનુંજ પ્રાકૃત નહીં કરતા હતા પણ માંહે લખેલા

શિવાય ખીજી બહારનીજ વાતો આણી બાપણ કરતા હતા એટલે બે
 ત્રણ કલાક વગર) પુરૂંજ થાય નહીં. છો. મ. નાઉટપટાંમ પ્રાકૃતમાં
 તેમજ પંડિતજીને નિમ્નસ્થાનમાં આણવા એક ડાખલો પોતાના મ-
 નવામાંથી કાઢી મુક્યો હતો કે “ એક ઉત્તમ મકાન છે, જેમાં
 અનેક ઓરડાઓ જેવાકે દીવાનખાતું-પુસ્તકખાતું-રસોડું વિગેરે;
 જેમાં તેને લગતું એક ખુણામાં પાંચખાતું પણ છે. કોઈ નવો મેમાન
 આવે તેને પ્રથમ મકાનનો સારો ભાગો જતાવવામાં આવે એવો
 સિદ્ધાન્ત છે તેને બદલે મહા ધૃષ્ટીત દુર્ગંધવાળો સંડાસનો ભાગજ
 પ્રથમ જતાવવામાં આવે એ જેમ અનુચીત છે તેમજ પં-ગા-એ
 લિંગ પુરાણનો ઉત્તમ વિભાગ છોડી પુરાણના મહાદેવ રૂપિ પતિને
 જેમ કામવશ થયા અને તેમની તરફ ભોગેચ્છાથી દોડ્યા ઈત્યાદી
 મહા અસ્વલ કથા શાસ્ત્રાર્થના પ્રારંભમાંજ લિંગપુરાણરૂપ મકાનમાં
 જતાવી ” આ દૃષ્ટાંતથી આપો આપ સાળીત થાય છે કે પુરાણરૂપ
 ઘરમાં આવી ખીજાસ કથારૂપ સંડાસ પણ છે ખરા! સભા મધેના
 ન્યાયી લોકો તરફથી પુકાર થયો કે આતો અધર્મ થાય છે તેમજ
 સ્વામી શંકરાનંદજીએ પણ તા. સા. મણીરાયને આમહુપુર્વક સુચવ્યું
 કે આતો ખરેખરો અન્યાય! બોલવાના વખતમાં દશ મીનીટ સં-
 સ્કૃત લેખ અને પાંચ મીનીટ પ્રાકૃતની મલી પંદર મીનીટ રાખવામાં
 આવી છે અને આતો બે કલાક થયા તોપણ હજી બેસાડી દેવામાં
 આવતા નથી! હમારા પંડિત ફક્ત પંદરમાં દશજ મીનીટ બોલવામાં
 લે છે. છતાં મણીરાયે તેમને બેસવા સુચવ્યું પણ છો. મ નાજ ક-
 હેવાથી વળી આગળ ચલાવવા દીધું, જે તેમજ પંદર વસ મીનીટ
 પુરૂં કર્યું સભાનો વખત ગાળી નારી જવાની વાત એટલે ખીજને

બોલવાની ક્યાંથી છુટ મને ? જવા હો. મ. બોલી રહ્યા કે તુરત તેમણે જમણથો હોય તેમ કાગલો સમાજના પડિતને પોતાની સહી કરી માગ્યા હતા નહીં આપતાં શંકરાચાર્યજીને આપી દીધા, જેમણે તુર્ત પાદુકા તમે કાળી દીધા. આ વખતે સવા સાત ઉપર થઇ ગયા હતા. પં. બા. એ સહી સાથના કાગલો માગ્યા ત્યારે જણાવ્યું કે “કાલે આપીશું.” આપે કેમ ? અંદર વળી હજી ફેરફાર કરવાનો હશે ! છેવટે મણીરાય આપવાને જમીન રહ્યા. આતું નામ સનાતની પામલપણું.

પં. બા. હું ફક્ત દશ મીનીટમાં એનું ખંડન કરવા વિના ન-કશે તૈયાર છું માટે મને બોલવાને દશ મીનીટની રજા આપવી જો-ઈએ તેમજ આ સંઘના લોકોને (તેમના તરફ જોઈ કારણ મહાત્મજ તરફથી કહેવામાં આવ્યું કે હવે શાસ્ત્રાર્થ પુરો થયો છે માટે) જે-મને રજા આપવામાં આવી છે તેમને બેસાડવા જોઈએ.

શંકરાચાર્યજી-હવે રજા નહીં મલે શાસ્ત્રાર્થ પુરો થયો વખત નથી અને પરવાનગી પણ નથી.

નારાયણ કાર્કુન-પહેલાં તમે વાદી બોલ્યા, પછી હમે બોલ્યા. હવે બોલવાનું શું રહ્યું ? શાસ્ત્રાર્થ પુરો થયો.

શાસ્ત્રાર્થ તેતો તેમના મનમાં નાનાં છોકરાંની છાપાદાઇની રમત વાહ ? કેવો ન્યાય ? મામલતદાર શાહેજ પણ એ ન્યાયથી પસંદ થયા જણાયા.

પં. બા. (પંચને) “જે નિયમ શાસ્ત્રાર્થ માટે ધડીને સહી કરી છે તેમાં એક નિયમ એવો છે કે ‘જ્યાંસુધી શાસ્ત્રાર્થનો એક વિષય પુરો ન થાય ત્યાં સુધી બીજો વિષય લેવામાં નહીં આવે

તેમજ વિખ્યાંતર પણ કરવા દેવામાં આવશે નહીં.” તો પછી મને બોલવાનો કારણ મારે જવાબ આપવો છે.

પરંતુ તેમ કરવા એળી ના પાડવામાં આવી. અફસોસ છે કે આવા ધર્મોચાર્યો ધર્મના કાર્યમાં આવો અધર્મ કરે અને વળી પંચ પણ આવે. પક્ષપાત કરે. જે એવું હતું તો શંકરાચાર્યજી જેવા ધાર્મિકે પહેલે દીવસે એમ નહોતું કહેવું કે “ સાસ્ત્રાર્થ છ મહીના આકશે તો ચલાવીશું પણ એ લોકોને છોડવા નથી. એમણે મને ઘણો હેરાન કર્યો છે અને વલસાડથી મારી પાછળ ખાઈપીને પડ્યા છે.” સત્તા માહેયો જેવા સમાજનો બહાર ગયા કે મહારાજ પોતે જીતાની પોતેજ જે બોલાવી !

.. પાંડિત છાટુ મહારાજની સંસ્કૃતની વિદ્વતા.

પ લીટીમાં તેટલીજ ભૂલ !

પં-છા. મહારાજે પંચનાં એક તરીકે કરેલા શેરા ઉપરથી તેઓ કેટલા વિદ્વાન છે તે સિદ્ધ થાય છે. તેની અસલ નકલ મુંબાઇ પ્રદેશ આર્ય પ્રતિનિધિ સંસ્થાની આશીસ મુંબાઇ-ગીરગામ બંકરૌડમાં છે જે સર્વને જતાવવામાં આવે છે. તેમનો પંચ તરીકેનો શેરો અક્ષરસઃ નીચે પ્રમાણે છે.—

૧ પુવોક્ત વિષયાઃ

૨ ગીર્વાણ માષયા સાસ્ત્રાર્થઃ

૩ અર્ગીકૃત પ્રમાણે વિષય સિદ્ધિઃ

૪ ઠચ વર્ણિભિઃ સાસ્ત્રાર્થ ઇતિ ।

છાટુ મહારાજ.

પ્રથમતો તેમને હસ્ત દીર્ઘની પણ ખબર નથી, અને રેફ પણ નથી

પ્રથમગ્રામે મંદિકા પાતઃ તેમ પ્રથમ અક્ષર જે સુધ રિતે પૂર્વોક્ત લખવા નોંધ્યો તેમાંજ પ્રથમ અક્ષર દીર્ઘને બદલે હસ્વવદ્ વાળો લખ્યો, તથા બીજો વો નોંધ્યો તેને બદલે વો લખ્યો. ત્રીજી લીટીમાં અ ને બદલે ગી ઉપર અનુસ્વરનો આંદોલો કીધો. ત્રીજી પંક્તિમાં વિ નોંધ્યો ત્યાં પણ રેફ ગ્રેપ. સહી પણ ખોટી કરી. મહારાજ તહીં પણ મહારાજઃ (વિસર્ગ યુક્ત) નોંધ્યો. આ પ્રમાણે પાંચ ભૂલ થઇ કે જે ભંડાર કર પ્રથમ ગાથો પદેશીકાનો અભ્યાસી પણ પકડી શકે અને તેવા વે. શા. સં. પંડિત બાળકૃષ્ણ સર્માના સંસ્કૃતમાં ભૂલ એ કદી યુગમાંજ સહનીય છે ! વળી ચાર સુધી નંબર પાડવાનો અર્થ પણ તેઓજ નોંધે ?

પં. બા. એ જોડુ મહારાજે બોલતાં જે ભૂલો કીધી હતી તે તેમણે ટાંકી હતી તે નીચે પ્રમાણે ?

અશુદ્ધ.

શુદ્ધ.

નિયમાઃ શુણ્વત

નિયમાન્ શુણ્વત

इतिहासो एभिर्वक्तव्यः

इतिहास एभिर्वक्तव्यः

अध्यक्षं भविष्यति

अध्यक्षो भविष्यति

फायदा भवति

लाभो भवति.

“ શંકરાચાર્યજીએ સમાજીઓ હારી જવાના મુકેલા તાર !! ”

સ્વામી શંકરાનંદજી પોતાના ૨૦ મી એપ્રિલ ૧૯૦૬ ના પ્રતિનિધિ સભા મુંબાઇ ઉપર લખેલા કાગળમાં જણાવે છે કે “ હું આજે વલસાડ જવા માટે આવ્યો. વેદીગદ્ગમમાં પેસતાં એક માણસે આવી દીલગીરીથી જણાવ્યું કે શંકરાચાર્યજીએ અમલસાડ સ્ટેશનથી નોંખી નોંખી જગ્યાએ પાંચ તારો મોકલ્યા છે કે સમાજીઓ હારી ગયા છે. તેના જવાબમાં મેં કહ્યું કે “ શું મુકસાન ! ” તેણે વળી જણાવ્યું કે “ તે જોડું છે અને મફતમાં સમાજની આ-

ખરૂ જાત તે ઠીક નહીં." એ કહ્યું કે "જો શાસ્ત્રાર્થ ન કર્યો હોતો એમ કહેવાતે કે શાસ્ત્રાર્થ કરી શકવા અસમર્થ હતા. તો તેથી અહીંને બહાર બે ટેકાણે આખરૂ જાત તે હવે હારી ગયા કહેવડાવવાથી બહારના લોકોમાં તો વળતે કાંઈક આખરૂ ખગડશે નહીં પણ અહીંના લોકોને તો ખબર છે કે આચાર્ય શ્રી અન્યાય પુર્વક કાર્ય કરી શાસ્ત્રાર્થના પંજભાંથી માંડ છુટયા છે. પોતાના સંબંધમાં પુછતાં જણાવ્યું કે તે રેલ્લે લાઇન ઉપર સળ ઇન્સ્પેક્ટર હતો. પોતે સારો ભણેલ અનાવલો ગૃહસ્થ હતો." સાદી સમજ વાપરી પ્રત્યક્ષ જુઠા હોવાથી કોઈ વર્તમાન પત્રે તે છામ્યા નથી એટલી સંતોષની વાત છે.

લેખ આપવાની પડેલી ફરજ.

ત્રીજા દીવસના શાસ્ત્રાર્થ વખતે પં. ગાળકૃષ્ણજીએ પોતાના ઉત્તરની લેખી પોતાની સહી સાથેની નકલ પ્રતિપક્ષિને આપી દીધી પણ તેના ઉત્તરની પ્રતિ પ્રતિપક્ષિની સહી સાથની નકલ સમાજને આપવામાં આવી નહોતી. પરંતુ રા. સા. મણીરાય જામીન રદ્દા હતા તેથી કાંઈક આશા રહી હતી. મુંગાઈ પ્રતિનિધિ સભા તરફથી તેમને નકલ માટે પત્ર લખવામાં આવ્યો હતો પણ તેમણે તેનો હા કે નાનો ઉત્તર આપવાની પણ સહયતા-કૃપા કીધી નહીં. પં. ગા. બિરપુર ઉત્સવમાં જતાં વલસાડ ઉતર્યા હતા અને તેમને મળી નકલ માગવામાં આવી ત્યારેજ તે નકલ આપવામાં આવી હતી જે પંડિતજીએ જુલાઈ મહીનામાં બહારગામથી મુંગાઈ આવ્યા ત્યારે જાપ તરફ કરી તેનોજ ખંડનનો ઉત્તર પણ લખી કહાડી લાપાંતર કરવામાં આવ્યો હતો જે નીચે પ્રમાણે છે.

पंडित आण्णभूले आपेले। अतिम उत्तर.

‘आम्नान्पृष्टः कोविदारानाचष्ट, इति जनश्रुते^१छोटुमहाराजे चरितार्थत्वात्तस्य निग्रहस्थानासंबद्धप्रलापादिदोषदूषितं लेखबाहुल्यमनादृत्य तत्र यत्प्रकृततंदेवानुसरामः । तस्य शुद्धसंस्कृतलेखानभिज्ञत्वं चिह्नोक्तताभिस्तल्लेखान्तर्वर्तिनीभिरशुद्धिभिः स्वयं ज्ञास्यन्ति विद्वांसः ।

एकस्मिन्नैवाधिकरणे पक्षप्रतिपक्षाभ्यां यो वादः प्रवर्तते स शास्त्रार्थः । पुराणानि त्याज्यानीत्यार्यमाजिका नेत्याधुनिकपौराणिकाः । एतदेव वादस्याधिकरणमावयोः । तत्रादौ मौखिकशास्त्रार्थं पुराणानि त्याज्यानी, ति साध्यं निर्दिश्य, वेदविरुद्धत्वादि, त्युदाहरणसाधर्म्यात्साध्यसाधनीभूतो हेतुरप्युक्तः तथाच पुराणत्याज्यत्वे सोदाहरणं कथाद्वयोपेतं प्रकरणमप्युपन्यस्तमस्माभिः । एवं सत्यपि स्वयमनर्थात् न्याय व्याकरण^२छोटुमहाराजो मदीयं प्रतिज्ञादिप्रमानुकूलं लेखमसंबद्धतादिदोषदूषितं दर्शयति तच्चिन्त्यम् । संस्कृतलेखपुरःसरेण शास्त्रार्थेन भाव्यमिति पूर्वं प्रतिज्ञाय स्वकीयसंस्कृतलेखचुङ्चुत्वं लोका ज्ञास्यन्तीति भिया छोटुमहाराजो मौखिकशास्त्रार्थतत्परोऽभूदियं तस्य प्रतिज्ञाहानिः प्रथमा । एकैकविषयसमाप्त्यर्थमेकैकपक्षं विवदिष्यामहे वयमित्युभाम्यामुररीकृतेपि विपक्षज्यायस्त्वाच्छोटुमहाराजेन तृतीयदिवसान्त एव मौनमवाल्मीकि द्वितीया । सत्यस्यापि निष्प्रयोजनं वर्णनमसंबद्धप्रलापः, स तु तल्लेखे सर्वत्रव वरीवार्ते ।

स्थालीपुलाकन्यायेन शिवपद्मादिपुराणामश्लीलत्वं वि-
ष्णुशिवयोः कथाद्वयपूर्वकं प्रदर्शितमस्माभिः । तत्परिहार-
स्योपायान्तरासाध्यात्वात्तद्रूपकामेति प्रदर्श्य यदुक्तं छोटु-
महाराजेन तदपि तस्य वदतो व्याघातमिवाभूत् । कार्यका-
रणभेदाद्दुद्रो द्विविधस्तत्र कार्यरुद्रो मानुषवेशं धृत्वा, ऋषि-
पत्नीनां पातिव्रत्यपरीक्षार्थं दारुवनमागत्योन्मत्तवृत्तमाचरित-
वांस्तदा तद्विरुद्धाचारकुद्धानामृषीणां शापेन मानुषरूपस्य
शिवस्य लिङ्ग पपातोति छोटुमहाराजस्य प्रथमा संमतिः ।
न काश्चिद्विग्रहवान् रुद्रो, नर्षयो न पत्न्यो, न पातिव्रत्यं,
न शापो नच लिङ्गपतनं वास्तवं किन्तु सर्वमेवालङ्का-
रिकमेतदिति द्वितीया । तत्र प्रथमानुसारेण मनुष्यवेशधा-
रीणः शिवस्य मानुषलिङ्गाभ्युपगमाद्विपत्त्यादिकं सर्वमेव
वास्तवमित्यापन्नम् । आधुनिकाशिवभक्तानां सयौनिलिङ्ग-
पूजापि तद्भावप्रतिपादिकैव । तथा सति प्रतिपक्षद्रोषानुद्धरणं
निग्रहस्थानं छोटुमहाराजस्य । द्वितीयैव ग्राह्येति चेन्न शिव-
पुराणस्य वैयर्थ्यापत्तेः । तत्र सशरीरस्यैव प्राधान्येन वर्णना-
च्छिवस्यपरदाराभिगामित्वमृषिशापाद्वास्तवं लिङ्गपतनं च
न निराकर्तुं शक्यं छोटुमहाराजशतैरपि । न ह्येकं वस्तु
स्वत एव रूपादिविशेषोपेतं, रूपकेण तद्विपरितिं चेत्यभ्युप-
गन्तुं शक्यं विरोधात् । ब्रह्मणो निराकारत्वाद्विभुत्वाच्च सह-
स्रशीर्षत्वं, चतुष्पादात्मकं परिच्छिन्नत्वं पत्नीद्वयोयेतत्त्वं च
न वास्तवमिति स्वीक्रियते छोटुमहाराजेनापि । 'मानुषेशं
धृत्वे, ति पूर्वमेव स्वीकृतं छोटुमहाराजेन चेत्तर्हि 'हस्ते
लिङ्गं च धारयन्नि, त्येतस्मिन्वाक्ये लिङ्गं शब्दस्यार्थान्त-
रकल्पनेन तस्य वाक्यार्थसंगतिज्ञानराहित्यमाविर्भूतम् । यदि

लिङ्गं शब्दस्य वास्तवार्थं कथनेन लज्जते छोदुमहाराजस्तर्हि
 त्यज्यतां तेन शिवपुराणम् । छोदुमहाराजेन व्यक्ताव्यक्तादि-
 लिङ्गत्रयं व्याख्याय चतुर्थे मानुषलिंगं स्वरूपतो न व्या-
 ख्यातं तत्रापि लज्जैव कारणम् । ऋषिपत्नीनां पातिव्रत्य-
 परीक्षार्थमाचरितमेतच्छिवेन न तु व्यभिचारार्थमिति छोदु-
 महाराजः । अहह ! कियन्मनोहारि समाधानमेतत् । इदानी-
 मपि कश्चिद्भिक्षुः परदारानभिगम्य केनचिदाक्षितः सन्वदेन्नाहं
 व्यभिचारार्थमभिगतः किन्तु पातिव्रत्यपरीक्षार्थमिति तद्भिक्षोः
 कथनं शिवपुराणानुकूलं स्यान्नवेत्यत्र प्रष्टव्यं छोदुमहाराजः ।
 नायमलीलत्वपरिहारोपायः किन्तु साक्षात्पश्यतां नेत्रे धूलि-
 प्रक्षेपः । तद्विरुद्धं पश्यन्तोप्युषयो यदि साधु साधु, यथेष्टं
 क्रियतामित्यवश्यंस्तर्हि तल्लिंगं त्रैलोक्यं नाधस्यत् । शिवं
 पापान्निवर्तयद्भिर्ऋषिभिः किं दुष्कृतं कृतम् । दुजनतोषन्यायेन
 कृतमिति चेदुषयो लिंगं नाद्रियन्तातस्त एव प्रायश्चित्ताहो
 न त्रैलोक्यम् । ननु परकीयदुष्कृतस्य कथं परत्र संक्रान्तिः ।
 जगत्परितापोपजनितकूपो भगवान्छंकरस्तल्लेलिहानलिङ्गप्र-
 क्षामनार्थं पार्वतीयोनिमेवच्छत्किमत्र रहस्यम् ।

सत्यमेव जयते ।

पुराणानामलीलत्वपरिहाराय यतमानं छोदुमहाराज
 उपसंहारे पुनस्तदेव स्वीकुर्वञ्छ्रोणदिकूलं शिरसिनिधाय
 नृत्यतीतिं नाटयं दृश्यतां विचक्षणैः । “यान्यस्माकं सुचरि-
 तानि तानि त्वयोपास्यानि नो इतराणी” तिष्ठत्यनुसारेण
 शिष्टेनापि शिवेनाधर्मबुद्ध्या कृतमाचरणं प्रमाणकोटावप्रा-
 ष्टमिति स्पष्टमेव स्वीकृतं छोदुमहाराजेनातः पुनः कथयामो

અર્થ 'સત્યમેવ જયતે, इति । अत्र वस्तुतः कथायाभस्वीक-
 त्वस्वीकारादहंकार एव रुद्रश्चित्तवृत्तय एवर्षिषन्त्य इत्यादि
 सर्वमवास्तवमिति सिद्धम् । प्रमाणत्वेन पुराणानामन-
 भ्युपगमात्सृष्टिप्रलयवंशानुचरितાદિકં कथं ज्ञायैतेत्युक्तं तत्र
 महामાર્તેन पुराणपदवाच्यैः शतपद्यादिभिरेव तल्लાભાવ ।
 एमस्याः कथाया अप्रामाण्य स्वीक्रियमाणेऽपि तत्रत्यगर्हितं
 सयोनिर्लिङ्गं पूजयन्त्येव लोका अतो धिक्तान्वेदप्रतिकूलक-
 र्मनिरतान । पञ्चपुराणान्तर्गतं वृन्दाभिगमनात्मकं हरेराचरणमु-
 पन्यस्तमस्माभिः प्रथमपत्रे परन्तु तस्मिन्विषये न किमपि व्य-
 लेखि छोट्टुमહારાજેનાત एतदपि प्रतिपक्षदत्तदोषानुद्धरणानिग्रह
 स्थानं तस्य । इदानीं लेखविस्तरभियात्रैवविरज्यतेऽस्माभिः ।

હ૦ ચાલકુણશર્મણઃ ।

બાધાન્તર—માંગે આંગાનું ફળ ને આપે ક્યનારનું ફળ (સ-
 વાલ એક જવાળ બીજા) એ સંસ્કૃત કહેવત છે. મ. ને લાગુ પડેથી એમના
 વિષ્યાંતરાદિ દોષોથી બરેલા લેખને અનાદર કરી એમાં જોડેલા વિષયથી સં-
 બંધ રાખવા યોગ્ય લેખ છે એના અનુસાર ઉત્તર આપીશું છા. મ. ને સુદ્ધ
 સંસ્કૃત લખવાનું કેટલું અજ્ઞાત છે, એ હમે એમના લેખમાં (*) આ નિ-
 શાનીથી દેખાડેલી અસુધ્ધિએને વિદ્વાન પોતે બાણી લેશે.

એકજ વિષયમાં બે પક્ષ ધર્મને જ્યાં વાદ થાયછે એને સાત્ત્વાર્થ કહે છે.
 શિવાદિ પુરાણ ત્યાજ્ય છે એમ આર્યસમાજ કહે છે. ત્યાજ્ય નથી એમ
 આધુનિક પૌરાણીક કહે છે. આ છા. મ. અને હમારા વાદનો વિષય છે. એ
 વિષયમાં પ્રથમ મૌખીક સાત્ત્વાર્થ થયો એમાં હમે પુરાણ ત્યાજ્યછે એ પ્રકારે
 સાધ્યનું પ્રતિપાદન કરીને “ વેદ વિરજ હોવાથી ” અમે ઉદાહરણના સાધ-
 ન્યથી સાધ્યમાં ઉપયોગી હેતુ પણ કહ્યો. એ પ્રકારે પુરાણ ત્યાજ્ય છે. એ
 વિષયમાં ઉદાહરણ સહિત સિવ વિષ્ણુની બે કથા પણ બતાવી હતી તોપણ

ન્યાય અને વ્યાકરણ ન બળેલા છતાં છા. મ. મારી પ્રતિજ્ઞા હેતુ આદિના ક્રમથી યુક્ત લેખને અસંખ્યકતા ગિદોષોથી યુક્ત બનાવે છે, એજ વિચારણીય વાત છે. સંસ્કૃતમાં લખીને શાસ્ત્રાર્થ થવો જોઈએ એમ શાસ્ત્રાર્થના નિયમોમાં લેખ બદલ પ્રતિજ્ઞા કરીને પોતાને સંસ્કૃત લખવાનું જ્ઞાન કેટલું છે એ લોકો બહુ લેશે એવા ભયથી ફરીગયા. ને મૌખિક કરવા તૈયાર થયા, એ છા. મ. ની પહેલી પ્રતિજ્ઞાની હાની છે. એકેક વિષય ઉપર પંદર દીવસ શાસ્ત્રાર્થ ધરો એમ બંને પક્ષે સ્વિકાર્યું છતાં પ્રતિપક્ષની શક્તિ દેખીને છા. મહારાજે ત્રીજે દીવસ મૈત્રાન ધારણ કરી એથે દીવસે સવારેજ આચાર્ય સાથે ત્યાંથી ધમ- ટાછા ગામે ચાલ્યા ગયા એ બીજી પ્રતિજ્ઞા હાનિ. સત્ય વિષય કેમ ન હોય પરંતુ એનું નિષ્પ્રેરણન વર્ણન કરવું એને અસંખ્ય પ્રલાપ કહે છે, એ દોષતો એમના લેખમાં સર્વત્ર ભરેલા છે.

સ્થાલી પુસ્તાક ન્યાયથી હમે પુરાણોને અશ્લીલ પણાનો નમુનો વિષ્ણુને શિવની કથાથી દેખાડી દીધો. એ અશ્લીલ પણાને હલાવવાનો કોઇ ઉપાય ન્યારે ન સુખ્યો ત્યારે શિવની કથાને રૂપનું અલંકાર બતાવી પોતાના કથનનું પોતેજ ખંડન કરી દીધું. છા. મ. લખે છે કે કારણ અને કાર્ય ભેદથી રૂદ્ર એ પ્રકારનાં છે. એમાં કાર્ય રૂદ્રે મનુષ્ય વેશ ધારણ કરી રૂપિ પત્નીઓનું પાતિ- વૃત્ય કેટલું છે એ દેખવાને માટે ન્યારે એવું અશ્લીલ આચરણ કર્યું ત્યારે એ આચરણથી ક્રોધીત થયલા રૂપિઓએ શિવને શાપ દિધો, ત્યારે એ મનુષ્ય વેશધારી શિવનું લિંગ ભાગી પડ્યું, એ એક છા. મ. ની સમ્મતિ છે. અહિંયાં અહંકાર રૂદ્ર, ચિત્તની વૃત્તિઓ ઋષિ પત્નિઓ અને વિષયનું ધ્યાન એ લિંગ છે. વાસ્તવમાં કોઇ શિવવા ઋષિ પત્નિઓ આદિ કોઇ છે નહીં, એ તેમની બીજી સમ્મતિ છે. હવે એમની પ્રથમ સમ્મતિને અનુસરી મનુષ્ય વેશધારી શિવ લેવામાં આવેતો ઋષિ પત્નિઓ પણ મનુષ્ય વેશધારી અને લિંગ પણ મનુ- ષ્યજ સિદ્ધ થઈ ગયું. આધુનિક શિવભક્તોની સયોનિ લિંગ પૂજા પણ એ અભિપ્રાયથી કરી રહી છે, એ સમ્મતિ અનુસારતો હમે જે દોષ દીધા હતા એનો ઉત્તર કરવો તો કયાં રહ્યો પણ છા. મહારાજે એનો સ્વિકાર કરી લીધો. હવે એની બીજી સમ્મતિ લેવામાં આવેતો શિવપુરાણ વ્યર્થ થઇ જશે, કેમકે એનો શરીરધારી શિવનું પરહારાભિગમન અને લિંગ પતનાદિ દોષોનું

નિરાકરણ એકતો શું પરંતુ સો છા. મ. પણ હરી શકવાના નથી, કેમકે એક
 વસ્તુ રૂપવાલી હોય પરંતુ અલંકારથી એને રૂપ રહિત કહેવું એ વાત કહી
 સ્વિકારવા યોગ્ય થતી નથી કારણ કે એમાં પરસ્પર વિરોધ આવે છે. અને
 છા. મ. પોતે સ્વિકારે છે. એ લખેછે કે જેમ બ્રહ્મ નિરાકાર અને સર્વ વ્યાપક
 હોવાથી વેદમાં લખ્યા પ્રમાણે એને હજાર શિર છે સ્ત્રિઓ અને એના ચાર
 વિભાગ કરવા ઇલાદિ એ સ્વરૂપ એનું વાસ્તવ થઈ શકતું નથી, એ પ્રમાણે
 મનુષ્ય નેરા લઇને ગયા એ વાત આપે પ્રથમજ સ્વિકાર કરેલી છે, ફરીથી શ-
 રીરધારી શિવના સિંગના વાસ્તવ્ય કરવામાં છા. મ. ને કેમ લગ્ન આવેછે?
 અહિંમાં સિંગ સખ્દનો બીજો અર્થ કરવાથી છા. મ. ને વાક્યાર્થ સંગતિનું
 જ્ઞાન નથી એ પ્રકટ થાય છે. હવે સિંગ સખ્દનો વાસ્તવમાં અર્થ કરવાને લગ્ન
 આવે છે તો શિવ પુરાણથી પણ થશે. અક્ત, અચક્ત અને બિભયાત્મક એ
 ત્રણે સિંગોની મોટી લાંબી ચોડી આખ્યા કરી છે, પણ શિવના ચોથા મનુષ્ય
 સિંગની આખ્યા તથા સ્વરૂપ વિષે કાંઈપણ કહ્યું નહીં, એનું પણ કારણ
 લગ્નજ આવે છે એમ માલુમ પડે છે. ઋષિ પતિઓનું પાતિવ્રત્ય દેખવાને
 એ શિવે આચરણ કર્યું, અભિચારને માટે નહીં, એવું છા. મ. કહે છે. વાહવાહ
 શું ઠીક મનોહર સમાધાન છે! હાલ પણ કોઈ લીધું કહેકે હું અભિચારતો
 નહીં પણ આ સ્ત્રિના પતિવ્રતની પરીક્ષા કરું છું, તો તેનું કથન શિવપુરાણ
 અનુકુળ, ન્યાય સમજવામાં આવે કે નહીં? એ વિષયમાં છા. મ. ને પુછવું
 જોઈએ કે શિવપુરાણમાં લખ્યું છે કે ઋષિઓએ શિવને યથેષ્ટ કરવા દીધો નહીં,
 તેથી શિવનો મોટો અનાદર થયો તેથી એ સિંગ ત્રિલોક્યને બાળવાનો અરં-
 ભ કરવા માંડ્યો. મારા સમજવામાં એ વિરહ આચરણ દેખીને વાહવાહ
 બહુજ સાર કામ કરે છે ચાલવાદો એ પ્રમાણે રૂષિઓએ શિવને કહ્યું હોત
 તો એ સિંગ ત્રિલોક્યને બાળત નહીં. ભલે રૂષિઓએ શિવને પાપ કરવાથી
 રોક્યા એમાં એમણે શું ખુરં કામ કર્યું? દુર્જનતો ન્યાય પ્રમાણે એમ પણ
 માની લઇએ કે રૂષિઓએ ખુરં કામ કર્યું તો એનું પ્રાયાશ્વત રૂષિઓનેજ મલકું
 જોઈએ. બીયારા ત્રિલોક્યે શું કર્યું? અંતમાં જગતને દુખી દેખી દયાલું થઈને

જાળવાન સંકરણને પ્રસાંદને દમ્બ કરવાવાળા પોતાના લિંગના સાંત્વાર્ય
 માર્ગતીની ઘમ્બા કરી, એમાં શું રહસ્ય છે ? અંતમાં સત્યનોજ નય થાય છે.
 જે શિવકથાનું અશ્લીલપણું કહાડી નાંખવાને માટે અમલસાડ મુકામે શ્રી
 સંકરાચાર્યજીએ સેંકડો રૂપીઆ ધુળમાં મેળવીને છેટે છેટેથી પાંડિતોને બોલા-
 વ્યા જેને માટે સેંકડો મનુષ્યોની સલામાં હો. મ. પણ કમ્મર બાંધીને તૈયાર
 થઈ બધા એ શિવ કથાના અશ્લીલપણાને દુર કરવાનો પ્રયત્ન કરવાવાળા
 હો. મહારાજને પોતાના લેખની હવટે શિવકથાનું અશ્લીલપણું પોતાને હાથેજ
 પોતે રિવકારી લીધું ! અહાહા સત્યનો કેવો પ્રભાવ થાય છે કે નેથી હો. મ.
 ને પરવશ થઈને સત્ય લખવુંજ પડ્યું. હવે એ વાત આરંભમાંજ તેણે રિવકાર
 કરી લીધી હતે તો આટલો વાઢ કેમ ઉત્પન્ન થાય ? હો. મ. લખેછે કે ' જે
 હમારાં સાચાં આચરણ છે તે ગૃહણ કરો અને ખોટાં છે તેનો ત્યાગ કરો એ
 બુતિ છે એના અનુસાર શિવે અર્ધર્મ બુદ્ધિથી કરેલું આચરણ પ્રમાણ કોઠીમાં
 આવી શક્યે નહીં. બસ એજ આર્યસમાજનું કથન છે કે એ શિવકથા અત્યંત
 અશ્લીલ છે એ પ્રમાણે સ્વીકાર કરવાથી અહંકાર રૂઢ છે, ચિત્તવૃત્તિઓજ રૂષિ
 પત્નિઓ છે, કત્યાદી બધું મિથ્યા કરી ચુક્યું. એ પ્રમાણે એ શિવકથા અપ્ર-
 માણિક કરી તો પણ એ કથામાં લખેલાં અવસ્ય પદાર્થોનું પૂજન લોક કરેજ
 છે, તે એ વેદ વિરૂદ્ધ કર્મ કરવાવાળા લોકોનું કેટલું અજ્ઞાન છે ? હવે પુરાણોને
 અપ્રમાણ માને તો સૃષ્ટિ, પ્રલય, રાજવંશોનાં ચરિત કેમ બળવામાં આવે ?
 એનો ઉત્તર એ છે કે એ બધા વિષય મહાભારતથી અને રાતપચાદિ પુરાણોથી
 બળવામાં આવે છે. જન્દાનું અને વિષ્ણુનું પણ અશ્લીલાચરણ હમે પ્રથમ
 જન્મમાં લખ્યું હતું, એનો હો. મહારાજને કશો ઉત્તર આપ્યો નહીં. અસ્તુ
 હવે લેખ વધી જવાના કારણે વિરામ પામીએ છીએ. (આ ઉત્તર પં. બા. ને
 સલામાં આપવામાં તક ન આપી, એટલુંજ નહી પણ પહોંચાડી કાઢી સલા બંધ
 કરવામાં આવી નેથી બીજા વિષયતો શું પણ પહેલોજ વિષય અધુરો રહ્યો.
 ઉપલા કારણથી લોક જ્ઞાનાર્થ અને પ્રજા કલ્યાણાર્થ તે અને આવી દીધો છે.)

“ટુંક નોંધ.”

શંકરાચાર્ય મહારાજે કેવું પ્રાકૃત કર્યું તે આ લેખો ઉપરથી માલુમ પડ્યું હશે ? પોતે હારની ચાણી ઉપર આવ્યા ત્યારે સભામાં અન્યાય કરી અટકાવ્યા ! જ્યારે આગલે દીવસે છ મહીના સુધી ચલાવવા કહ્યું હતું. માત્ર ત્રણ દીવસમાં ! આચાર્યોનું શું હરિશ્ચંદ્રતા ? આપ શંકરની માઠી પ્રતિજ્ઞા ભંગથી કેટલી હલકી પડી છે તેનો તેમને સ્વપ્ને પણ સંકલ્પ નહીં હોય ? પ્રથમ આર્યસમાજીઓએ એકને બદલે ત્રણ ચારજીઓ રજીસ્ટર મારફત પહોંચાડી અને એકને બદલે અનેક સહીઓ કીધી તે માટે મહારાજે શાસ્ત્રાર્થ કરવા ના પાડી. વધુ આદમી વધુ વખત અમુક વસ્તુ કરવા આગ્રહ કરે તેથી તેમ કરવાને વધારેને બદલે ચોછી જરૂર જોવી એવું અનુમાન કરનારની બુદ્ધિને પણ શત શત ધન્યવાદ છે. જ્યારે પદ્મરામજીઓ મંદ થઈ અને આગેલી ભેટ પાછી લેવાને પત્ર આવ્યા ત્યારેજ શાસ્ત્રાર્થની ફરજ રહી ! રૂપીઆ ૧૦૦૦૦) નો ચેક અને કોચરાના સાલના ઢંગધડા વગરના ૮૨ પ્રશ્નોના જવાબોને બીજા ચેક લાવ્યા વગર સભામાં ડાખલ થઈ શકારો નહીં એમ લખ્યું. તે પણ સમાજીઓએ સ્વિકાર્યું અને મહારાજની સભામાં ગયા. સમાજ તરફથી સરતો ચણી સાદી હતી તેથી સ્વિકાર્યા વગર છુટકો નહીં થયો. સભામાં થયેલો બધો મક્કપાત તુર્ત ખુલ્લો પડી આવે છે. છા. મહારાજે મહાદેવના વ્યભિચારનો અધ્યાત્મિક અર્થ કીધો, પણ એમ કરવાથી પુરાણઉપર પાણી ફરી વળે છે તેનો કાંઈ વિચાર નહીં સુજયો. એતો “શત બધી દબ્યું” અને ઠાબલીમાં આસાર્યું” થયું. જો એ સમજો અલંકારજ હોય તો તે ક્યાંથી લાવ્યા ? અને ક્યા પુરાણમાં તેમ લખ્યું છે ? લોકો શું અલંકાર છે એમ માને છે ? મહાદેવે રૂપિયતિનું પાતિવ્રત્ય જોવા આમ કર્યું ! એ શું વ્યભિચારી વાનરને નિસરણી નથી ? મહારાજ શ્રીએ જાણ્યું કે આ અલંકારની ફીલસુફીનો જવાબ જો પં. બા. આપશે તો આપણો કચડ ઘાણ નિકળી જશે એટલે દીવસનું વામન સ્વરૂપ ધારણ કીધું. એ અધર્મતો શા. સા. મણીરાયને સ્વિકારવો પડ્યો. સરકારની એ જગ્યા માટે ત્રણ દીવસની રજા હતી એ ખ્હાનું તદ્દન તર હસી કાઢવા બેગ છે. તેજ તાલુકાના મામલતદાર તેજ વખતે હાજર હતા. એક સપ્ત પછી કહેવામાં આવ્યો હોત તો તુર્ત ગમે તેટલા દીવસની પરવાનગી આપ-

વામાં આવી હોત. એ જગ્યા નહીં મળેતો બીજી જગ્યા મેળવવાની ક્યાં અડચણ હતી. આથી જુના વિચારમાંના પણ સેંકડો સમાજનો પક્ષ લે છે. અને શાસ્ત્રાર્થમાં વહેવાર રીતે તો તેમને જ જય મળ્યો છે — શાસ્ત્રાર્થ “વીથડો” ન થયો હતો તો તેમજ મળતે એમ જેઓ સહજ પણ ખુદ્દી ધરાવે છે તેઓ સ્વીકારે છે. મહારાજશ્રીએ જણાવ્યું કે “મારા આમાં બે હજાર રૂપિયા ખર્ચ થયાં” પરંતુ તેઓ એવું બોલે છે તથા લખાવે છે કે એને બદલે વિસહજાર નહીં થયાંતે સમાલવાનું છે. એસક સુરત જીલ્લામાંતો તેમને જમે ઉધાર જોતાં ઘણી મોટી જોટ ગઈ છે. વડસાડમાં પણ ઉધાર પાસું વધી ગયું. હવે “ગુરુડમ” જોનાયાથી ગુરુદંડની સત્તા જતી રહી ત્યારે મહારાજ શ્રીએ નવો રસ્તો સોધી કહાડ્યો છે. “મહાનુ શાસન પત્રિકા” નામનું નાનું પેમ્ફલેટ વહેંચે છે અને તેઓ પણ કોને આપવામાં આવે છે કે જેઓના ઉપર તેમની સત્તા ચાલી શકે યા જેઓ પુરા સનાતની (ભોળા) હોય તેમનેજ. તેમાં સનાતની પ્રજા અન્ય ધર્મમાં જતી હોવાથી કૃત જ્ઞાતિદંડથી કામ થઈ શકે એમ છે માટે એવા માણસોને ન્યાત બહાર મુકવા એ પ્રમાણે ફરમાવવામાં આવ્યું છે, તેમજ મહારાજ શ્રી પોતે પણ જ્યાં જાય છે ત્યાં કહે છે. કે આવી હજી રીતે પોતાનો દ્વેષ સમાજક વેદ ધર્મ ભિન્નનીઓ ઉપર તેઓ કાઢવા ચઢાવે છે, પરંતુ કોઈ પણ પ્રકારે ફાવતા નથી. અને અનાવિલમાં તેઓ એવા કુસંપ કરાવવા ગયા પણ તેમાંતો તેઓ લેશ પણ ફાવી શક્યા નથી, અને લાભમાં આવા મહારાજ શ્રીના કલહ વિચારથી તેમના ઉપરની મમતા ધરી કૃત મોઠ ચતુર્વેદી બ્રાહ્મણમાં જુજ ફાવી શક્યા છે પણ તે પણ ધીમે ધીમે ભૂસાવા માંડ્યું છે, કારણ કે તેઓની જનમાન વૃત્તિ અનાવિલો સાથે રહી છે અને ચળમાનો પોતાના ગોરના એવા કૃત્ય માટે સજાત પગલાં ભર્યા વગર રહેતા નથી. જોટલે મીયાં દોડે દોડે ને ત્યાંના ત્યાં. ટુંકમાં એટલુંજ કહેવાનું કે મહારાજ શ્રી જેમ વધારે પ્રયત્ન કરશે તેમ સમાજ વધારેને વધારે જોસ ઉપર ચાલશે. એક રીતે મહારાજ શ્રીને ધન્યવાદ આપવો ઘટે છે કે તેઓના આવા-ગમનથી સુરત જીલ્લાની સમાજને તેમજ સમાજોને અપુર્વ લાભ થયો છે. જેવો હમેશ કરતા રહો. હમોને મહારાજશ્રી ઉપર કરો અંગતદ્વેશ નથી પરંતુ જે સત્ય છે તે કહ્યા વગર આશનું નથી. લોર્ડકર્જનના કામથી પણ હિન્દુસ્તાનને લાભ થું નથી થયો? હાલમાંતા સમાજક અને રાજદ્વારી ન્યૂનિતીની જરૂર છે!

ઓરમ્

સાન્તિ:

સાન્તિ:

સાન્તિ:

